לציונות—לסוציאליזם—לאחוות עמים

על המשמר

יום ו', י"ח בניסן תשמ"ז, 17 באפריל 1987 / שנה מ"ד מס' 13322 / המחיר 1.35 ש"ח כולל מע"מ

ויינברגר תוקף הפתיחות של גורבאצ'וב

וושינגטון. — „בריה"מ סיגנחה יותר ממיליון שרדים אמריקניים מסווגים כתוצאה מן המידע שנמסר למוסקבה ע"י איש הצי לשעבר ג'ון ווקר ושותפיו לפשע" — זאת גילה אתמול שר ההגנה האמריקני קספר ויינברגר. במוסרו פרטים רבים על רשת הריגול והנזק שנגרם על ידיה.

ויינברגר ציין, כי ג'ון ווקר, שעבר כמומחה תקשורת בצי האמריקני, העביר נתונים לבריה"מ במשך קרוב לשני עשורי שנים וגרם בכך „לאחד מנזקי הריגול החמורים ביותר בהסטוריה".

ויינברגר גילה כי מבצע ריגול זה מסר לידי הק.ג.ב. את „המפתחות" לניפוץ שיטת ההצפנה של ארה"ב. ויינברגר תקף את מדיניות „הפתיחות" החדשה שהפכה ל„סמל מסחרי" של מנהיג בריה"מ, מיכאיל גורבאצ'וב, ברמזו כי אין זו אלא שיטת הטעייה נוספת.

(ע"ר, עתי"ם)

הקצין הצ'רקסי דחה „עיסקת חנינה" — תובע טיהור שמו ● קרוביו אומרים:

גורם מוסמך הציע לנאפסו שחרור בתוך שנתיים אם יוותר על הערעור

הפרקליט הצבאי הראשי לשעבר, צבי הדר, מסייע לעורכי־הדין של המשפחה, „מה שמוכיח — לדבריהם — את חפותו" ● מבקשים לא להפוך הפרשה ל„משפט דרייפוס" ● אומרים כי נאפסו חתם על הודאה תחת לחצים כבדים ● כשהגישו העתירה לא ידעו על גנוסר ורק מאוחר יותר התחוור להם הקשר כשראו תמונתו בעיתונים ● נציג הפרקליטות הצבאית יגן על מערכת הבטחון בבירור המשפטי בביה"מ העליון ● שר־המשפטים: לא היה מקום לחיסיון ● שר־הבטחון: נאפסו זכאי לערער וחובתנו לאפשר זאת

מאת יהודה צור, אבי בניהו, בצלאל עמיקם ושלי יחימוביץ'

קצין צה"ל בן העדה הצ'רקסית בעוזאת נאפסו, שהורשע בריגול. המערער עתה על עונשו, וכן בני משפחתו, מסרבים לקבל כל הצעת חנינה. לדבריהם הנאשם סבור שרק טיהור שמו בהליך משפטי מקובל, יהווה פתרון לבעייתו. בני המשפחה אמרו אתמול כי „גורם מוסמך נפגש עם נאפסו והציע לו שאם יוותר על הליכים משפטיים, ייצא לחופשי בתוך שנתיים. אולם בעוזאת נאפסו דחה זאת בתוקף ואמר כי הוא רוצה בטיהור מלא של שמו".

(סוף בעמוד 2)

קצין צה"ל שנידון על ריגול והעומד במרכז הפרשה החדשה, עזאת נאפסו. (צילום: פרטוש)

חנוני שב"כ נוספים קשורים לפרשה

שמיר: אין כאן פרשה שצריכה להטריד את מנוחת האזרחים / עמ' 2

„זה יום נכספנו לו"

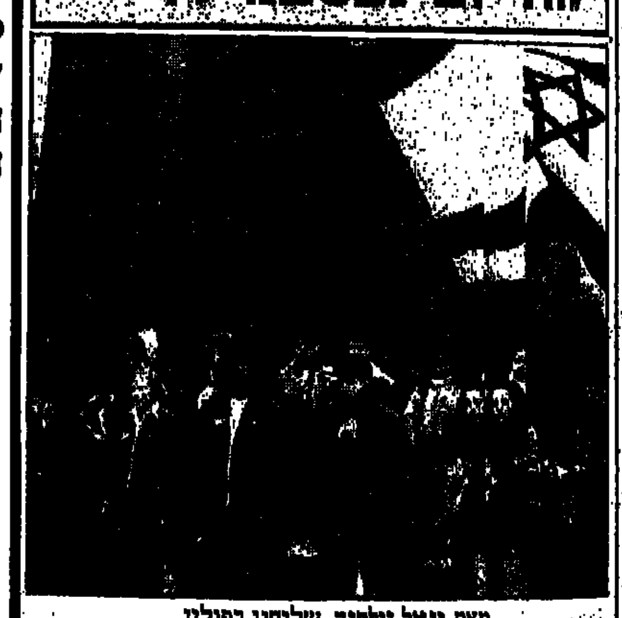

מאת יגאל וילפנד, שליחנו בפולין

ורשה. — 200 שומרים עומדים במפקד מול הבונקר של מרדכי וחבריו. לבושים בחולצות שומריות, מניפים את דגלי הקינים, שרים את שיר הפרטיזנים, „אלי שלא יגמר" והתקווה.

מזכיר הקיבוץ הארצי ציין, שהקיבוץ הארצי בן השישים, הוא המשך לתנועת הנוער שנוסדה בפולין, והערכים עליהם גדלו ונפלו לוחמי הגיטו, הם הערכים שמנחים אותנו גם היום: אחריות לגורל העם היהודי, ציונות מגשימה והגשמה קיבוצית.

בסיור קיימה המשלחת מפקד באנדרטה לזכר לוחמי הגיטו ואח"כ ביקרנו בבית הקברות היהודי. כל אחד ניסה למצוא בני משפחה, שמות מוכרים. המשלחת חוזרת היום ארצה. (צילום: אי.פי.)

הקצנה באש"ף תעודד תושבי השטחים להקים נציגות משלהם למו"מ — סבור פרס

אמר דברים אלה אתמול למזכיר מועצת אירופה ● באלג'יר נמשכים הדיונים לקראת המועצה הפלשתינית ● האני אל־חסן: הדרך לוועידה בי"ל מחייבת החרפת מאבק הדמים ● טינדמנס: סרוב אש"ף לקבל החלטות האו"ם אינן מותירות סיכוי לוועידה בי"ל

מאת כתבנו המדיני בירושלים וסוכנות הידיעות

בשיחה עם המזכיר הכללי של מועצת אירופה, מרסלינו אורז'ה, אמר אתמול שר־החוץ שמעון פרס כי ההקצנה באש"ף לקראת כינוס המועצה הפלשתינית באלג'יריה בשבוע הבא עשויה לעודד את תושבי השטחים להתארגן בעצמם לייצג את האינטרסים הפלשתיניים בתהליך השלום.

פרס אמר לאורח כי ויתור של ערפאת לקיצוניים חבש והוואתמה, תוך ביטול ההסכם עם חוסיין, עשוי

(המשך בעמוד 4)

גבולות הצנזורה הצבאית

פרשת הקצין הצ'רקסי שנידון בעוון ריגול ואשר נחשפה חשבוע היא, במובן מסוים, טרום־פרשה. אם יתברר שהיה בידוי ראיות של השב"כ, יהיו הדבר צל נוסף על המוסד הזה. אם בנוסף לכך יתברר שהקצין חף מפשע, יהיה לפרשה משקל כבד עוד יותר. ייתכן בהחלט שאין מדובר אלא בתרגיל משפטי מטעם עורכי־דינו של הקצין, וכי בית־הדין העליון יבסס את פסק־הדין הצבאי. גם במקרה זה, שיסגור את הפרשה הנוכחית, יש לנושא שלושה לקחים חשובים.

הלקח הראשון הוא, שהמלצות ועדת שמגר בנושא השיפוט הצבאי שינו את המפה החוקתית והמשפטית במדינה שינוי יסודי. מערכת המשפט הצבאי סבלה שנים מליקויים בסיסיים ומעירוב שיקולים צבאיים ומשפטיים. ועדת שמגר החזירה למעשה את השיפוט הצבאי אל מערכת המשפט הישראלי, וסתמה בקיע בעקרון שלטון החוק. כובד הטענה כלפי עוסר השב"כ במקרה זה מחייב ערכאה שיפוטית העומדת מעל כל אינטרס צבאי ופוליטי, ועל כן יש בהעברת הדיון בנושא הקצין הצ'רקסי אליה הבטחה שהנושא ימוצה בצורה הנכונה ביותר.

הלקח השני הוא, שפרשת אוטובוס 300 היתה יותר מתמרור אזהרה ביחס לשב"כ. החנינה שקיבלו אנשי חשב"כ היתה חרב פיפיות – היא חננה אותם מעונש, אבל הפלילה אותם מבחינה ציבורית. מעבר לכך היא תמיהה צל על יושרם ואמינותם של אנשי חשב"כ בכל הקשור לדיווח ולעדויות משפטיות. עד פרשה זו פעל חשב"כ בתנאי חשאיות נוחים, אבל דווקא בתנאים כאלה אורבת לפתחו סכנה של הסתאבות, תחושת כוח בלתי מוגבלת, וזלזול בעקרונות תנק ויושר ציבורי. הפרשה הנוכחית מחייבת את חשב"כ להמשיך בבדק־בית רציני, כדי לחזור ולהיות גוף אמין שמקובל ציבורית.

הלקח השלישי הוא ביחס לאיפול המוטל אצלנו באופן אוטומטי כמעט על פרשיות מסוג זה. כבר תקופה ארוכה תוהה כל מי שקרוב לנושא מערכת התקשורת והפוליטיקה הישראלית על שיקולי הצנזורה הצבאית ומדד עמדותיה. לא ברור מה אירע לפרשה הנוכחית בימים האחרונים, ומה היה אותו מסוך בטחוני למוס לעניין שחשיפתו אינה מזיקה לביטחון. הרושם המתעורר הוא, ששיקולי הביטחון של הצנזורה הצבאית הופכים לאיפול נוחים יותר ויותר, מקריים ונתונים ללחצים. חיום ברור לכל — כמו אי־פרסומה — היתה החלטה פוליטית. הגיע הזמן למסד ולחדד את הנושאים של הצנזורה הצבאית, ולעבור לתפיסה ברורה של עבודתה. לפיה נבול בין שיקולי מידע ביטחוני בסיסי בלבד ביסוד החלטותיה. מן הדין הצבא, בקופו של דבר גורם המצב הקיים לבזיזה של הצנזורה במקום שתוכנה בין הצנזורה לבין המערך הפוליטי, ואין בינה לבין חמימסד.

לוי ביטל האזנות הסתר לקצינים בכירים שהנהיג בשעתו רפול

הרמטכ"ל לשעבר אמר אתמול כי הציתותים נעשו באישור הדרג המדיני ■ הסיבה לדבריו — מכת ההדלפות שהיתה במטכ"ל כאשר לכל קצין היה „עתונאי צמוד" ■ רפול הזהיר אתמול המתלוננים „שלא לפתוח הפה, כי כאשר הוא יתחיל לדבר להרבה אנשים לא יהיה נעים"

מאת אבי בניהו
כתבנו הצבאי

„אין כיום בצה"ל שום האזנות סתר לקצינים בכירים כפי שנעשה הדבר בתקופתו של הרמטכ"ל לשעבר רפאל איתן", כך אמר אתמול מקור צבאי מוסמך. בעקבות הפרשה המתפתחת בעניין האזנות הסתר לאלופים בצה"ל בתקופת רפול.

גורמים צבאיים שללו מכל וכל שמורש ביחידת האזנה של הצבא לכל מטרה שאינה נוגעת לבטחון המדינה.

מבוכה בצה"ל

הגילויים האחרונים בעניין זה גרמו בצה"ל למבוכה קלה והצבא מבקש להוריד פרופיל בעניין. לטענת הצבא ביטל הרמטכ"ל הנוכחי משה לוי את האזנות הסתר לאלופים ולקצינים בכירים שהנהיג רפול. עם זאת בצה"ל ובמערכת הבטחון, לא ששים לקראת אפשרות שהרמטכ"ל לשעבר רפול יממש את איומו ו„יפתח את פיו" בעניין זה. „עתונאי צמוד".

אתמול אישר רפול בראיון לרדיו כי אכן היו בתקופתו ציתותים טלפוניים לקצינים בכירים. הוא חירץ זאת בהדלפות מוממת הכללי. רפול הסביר כי לחלק מהקצינים הבכירים היה „עתונאי צמוד" וכי

(המשך בעמוד 4)

המינויים בצה"ל יידונו מחדש ע"י דן שומרון

אבי בניהו, כתבנו הצבאי

כל המינויים החדשים בצה"ל עליהם החליט פורום השיבוצים של המטה הכללי בראשותו של רא"ל משה לוי, יובאו לדיון מחודש בראשותו של הרמטכ"ל הבא דן שומרון. מדובר במינויים שטרם אושרו על־ידי שר הבטחון שביקש להמתין ולקבל את חוות דעתו של הרמטכ"ל הבא. בין המינויים שדחנו בשעתו דובר צה"ל, צבנור ראש, ראש מינהל הסגל, מספר נספחים צבאיים בחו"ל ומינויים. שנגרמו בעקבות ההחלטה על מינוי מפקד הנח"ל. של הבטחון והותיר גם את מינוי אלוף פיקוד מרכז חרש לדן שומרון. (על טקס חילופי הרמטכ"לים ופקודת היום החדשה של רב־אלוף שומרון, בעמוד 3).

על המשמר

מסך ראשון

חיפה חוגגת עם התיאטרון לילדים

פסטיבל תיאטרון הילדים המתקיים בחיפה כולל לא רק הצגות שנועדו לצעירים עצמם. למשל אמי אשר משחקת במונודרמה המרגשת שכתבה נאוה סמל וכיים איציק וייגרטן, „הילד מאחורי העיניים", העוסקת במצב הקשה של אם, שמתברר לה, שהבן שילדה סובל מתסמונת־דאון, משמע הוא יהיה מפגר. באמצעים מאופקים ומעוצבים היטב, מגלה אמי את בעיותיה של אם לילד מונגולואידי, שהחליטה, למרות עצות המקצוענים לגדלו בבית.

זהו מופע אנושי ומרהיב נימי"לב, ללא גלישה לסנטימנטליות, בזכות המשחק המעודן, הבימוי המתוחכם, שאינו מבליט את עצמו והכתיבה הטובה.

הצגת יחיד זו הפיקה ליליאן שוין, שגם הביאה ארצה את להקת הבלט של ננסי (צרפת) עם הרקדן האורח רודולף נורייב.

נורייב — לא מה שהיה

שמו של נורייב, אולי הידוע שברקדנים הרוסים שעברו למערב, עדיין מושך קהל וממלא קופות ונוכחותו כאילו מאפילה על מופע הלהקה של ננסי, שכלל אין לה, במה להתבייש. סיורה, שנפתחת בפסטיבל החיפני, חזל בריקוד קבוצתי נאה מאוד, מאת היוצר ההולנדי ניל כרסטי, שעבר בארץ עם להקת המחול הקיבוצית, ושיצירתו „מיתרים", למוסיקה מאת בלה ברטוק היא מלאת חום אנושי, המהווה האנושית שלה החיבוק.

נורייב (עם סולן הלהקה ג'יל ראשר) מבצעים את הדוואט המוכר מאוד מאת מוריס בז'אר, לצלילי גוסטב מאהלר, „שיר השוליה הנודד". ומתברר שנורייב, שעוד מעט ימלאו לו 50 שנה, איבד כאילו ממשקלו, נעשה כליל, אבל לא במובן הברק הווירטואוזי הממריא, אלא כמי שרגליו המוצקות, הזכורות לטוב, איבדו מכובדן השרירי, וכולו כבר אין בו זוהר הנעורים. זה משנה מאוד את שיווי המשקל בינו לבין שותפו לדואט, ושיירי הנעורים הדפכים למין געגוע של איש מבוגר לימי בחרותו. לכמיהה ליחס קרוב לשותפו הצעיר בדרך נדודי השוליות. בחלקה המסיים של התוכנית הופיעה הלהקה ביצירה הדרמתית המצויינת של הכוריאוגרפית השוודית בירגיט כולברג, על פי המחזה הקצר מאת סטרינדברג, „העלמה יוליה". כאן ניתן לנורייב להפגין את הפן הדרמאטי שבאישיותו הבימתית, הדו קרב שלו עם הנערה האריסטוקרטית (הרקדנית אלכסנדרה וולס, ארוכת הרגליים), החושקת במשרת שלה, ז'אן. כל זה מתרחש במין תגיגת ליל קיץ לוהטת־יצרים והזוג הבלתי שווה, מוקף כפריים, זקנות ולבסוף דמויות של רוחות המתים במסכות, הבאים כאילו לתבוע מהעלמה יוליה את עלבון כבוד המשפחה, שחולל.

בתפקיד זה נצנץ פה ושם הברק השועלי המוכר של נורייב, והעובדה, שהוא כבר אינו מסוגל לגמוע את הבמה בקפיצות אווריות, לא הפריעה למעשה.

קומדיה לא דל־ארטה

„אהבת תפוח זהב" מאת בדד חרות ובבימויו מתיימרת להביא לילדים עיבוד של קומדיה מאת קארלו גוצי בסגנון הקומדיה דל־ארטה. מלבד עיצוב הבימה והתלבושות, זו מאותן הצגות מרגיזות, בהן מתחלפים לכמאי מושגי הסיגנון והמלאכותיות. זו קומדיה לגמרי לא אמנותית, שהיא שורה של המצאות סרק המשעשעות את עושיהן בלבד.

גיורא מנור

כ־100 משפחות של חללי חיל ההנדסה ביקרו אתמול במתקני החיל וזכו לאירוח של קצין הנדסה ראשי תא"ל יוסף איל וקציני החיל. הם צפו במפגן שנערך לכבודם והילדים קיבלו את שי הרמטכ"ל. (צילום: אלונה יפת, דובר צה"ל)

המועצות הדרוזיות שובתות היום להבעת תמיכה במועצת בית ג'אן

אם תוך שלושה חודשים לא יושווה מעמדן לזה של הישובים היהודים, יצטרפו לוועד ראשי המועצות הערביות, כך הוחלט אתמול בכנס חירום שהתקיים בעכו

מאת יהודה צור
כתב „על המשמר"

היום שובתות כל המועצות המקומיות הדרוזיות כאות הזדהות עם מאבקה של מועצת בית ג'אן, השובתת מאז יום שני האחרון, במחאה על כך שרשות שמורות הטבע לא מכשירה קרקע לבניית בית־ספר תיכון ביישוב.

בשלב ראשון, יסתפקו במועצות בשביתה בת יום אחד, כך הוחלט אתמול בכנס חירום של ראשי המועצות הדרוזיות שהתקיים בעכו.

רוצים שוויון

עוד הוחלט בישיבה שאם תוך 3 חודשים לא ישוווה מעמדן של המועצות הדרוזיות לזה של היישובים היהודיים, יצטרפו ראשי המועצות הדרוזיות לוועד הארצי של ראשי המועצות הערביות בארץ. ר"ד סעד העומד בראש ועד החירום מסר לכתבנו, שסבלנותם של ראשי המועצות הדרוזיות הגיע לסף הגבול, לאחר שהתברר בישיבת הממשלה שהתקיימה לפני 10 ימים שאין כל כוונה ממשית לבצע החלטות קודמות להשוות מעמדם של הדרוזים לזה של היהודים. באותה ישיבה ציין שר האוצר, כי האחריות על מתן שיוויון מלא למועצות הדרוזיות מוטלת על המשרדים השונים ולהם ככל הנראה אין תקציבים מיוחדים לכך, מציינים ראשי המועצות הדרוזיות.

לא הגיע למועצות

ראשי המועצות מסרו גם שלפני שבוע ביטלו את כוונתם לשבות לאחר שהוחרם מליון שקל לכיסוי גרעונות 1985, המסתכמים בשלושה מיליון שקל. אולם אחר־כך התברר שהכסף רוכז קודם על־ידי האוצר לכיסוי חובות המועצות למס הכנסה ולמשרדים אחרים ולמעשה כמעט לא הגיע למועצות עצמן.

5 הרוגים ו־32 פצועים אתמול בכבישים — רוב התאונות בדרום

מאת שלי יחימוביץ', כתבת „על המשמר" ומאת כתב עתי"ם

5 אנשים נהרגו אתמול ו־32 נפצעו בתאונות דרכים שהיו ברחבי הארץ. 4 מן התאונות היו בכבישי הדרום ושם מצאו את מותם ארבעה אנשים. במשטרה חוששים כי זוהי פתיחה מבשרת רעות לחופשת החג.

בשעה 4 לפנות בוקר, 11 ק"מ דרומית לבאר־שבע, סטה רכב פרטי שכור מסוג פיאט מן הכביש, הרכב עבר את שולי הכביש השמאליים, וגלגלו הקדמי־ימני התנגש בגישרון מעביר מים. הגלגל נעקר והרכב הועף לתעלה בעומק 3 מטרים. נוסע שישב במושב האחורי, אהרון אברך, בן 32 מכפר סבא, נהרג. 4 נוסעי הפיאט האחרים, ניפצעו קשה.

בשעה 7 בבוקר, במושב פרי גן, הוכילה עגלה רתומה לטרקטור קבוצה של פועלים מרפיח. תוך נסיעה נישמט סלו של איברהים אבו עמר בן ה־38. הוא התכופף להרימו, ונפל תחת העגלה שמחצה את ראשו ודרסה אותו למוות.

זמן קצר אחר כך היתה תאונה קטלנית בכביש עזה אשדוד. משאית נושאת פרי התהפכה והחלה לעלות באש. כבאים הוזעקו למקום והחלו לכבות את הדליקה. אוטובוס עבר בכביש, פגע בכבאי דוד מנשוף והרגו. האוטובוס פגע גם במשאית ההפוכה ונהגו נפצע קשה. 5 מנוסעי האוטובוס נפצעו גם הם באורח קשה ו־17 נוסעים נפצעו קל.

בשעות הצהריים, ברמת חובב, פגע טנדר שנסע ממצפה רמון לרמת־חובב בארם שניסה לחצות את הכביש. האיש, סלים אל עוואל משבט אל עזזמה נהרג מיד.

הולכת רגל בת 26 מחדרה נהרגה אתמול אחר הצהריים מפגיעת משאית בעת שחצתה כביש בצומת מרומור בעיר התחתית בחיפה.

התאונה אירעה בצומת הרחובות העצמאות־יחיעם, סמוך למשרדי אל על. משאית כבדה נהוגה בידי צעיר בן 23 מקרית אתא, שהגיע מכיוון דרום פגע בהולכת הרגל שחצתה את הכביש במעבר חצייה יחד עם חברתה.

מהמשטרה נמסר, כי המשאית חצתה, ככל הנראה, את הצומת באור ארום. מעוצמת הפגיעה נהרגה הצעירה, ששמה טרם נמסר לפרסום, בו במקום, חברתה ניצלה בדרך נס.

נהג המשאית נעצר לחקירה. חקירת בוחני המשטרה העלתה חשד, שהמשאית הכבדה נסעה כשבלמיה לקויים והנהג נכנס לצומת באור ארום לאחר שלא עלה בידיו לבלום.

אתמול היו כמה תאונות נוספות, ובהם פצועים באורח קל. בתאונה משולשת בצומת תל שוקת, נפצעו

3 אנשים ובצומת שמשון בבאר שבע נפצעו 2 בכביש הערבה ובכבישי הדרום, שרר אתמול עומס כבד.

ראש לשכת התנועה של מרחב הנגב, רב פקד יעקב סיטוסי, מזהיר כי כבישי הדרום הם כבישים מסוכנים. הוא קורא לנהגים לעצור בצידי הדרך כדי להתרענן, ולנסוע בזהירות.

שמורות הטבע בדרום הארץ, היו מלאות אתמול במבקרים. מנהל רשות שמורות הטבע במחוז הדרום שמואל שפירא מסר, כי הצפיפות היתה רבה במיוחד בשמורת עין גדי, שם היו אלפי מטיילים.

גם במיצפה רמון ובמרכז המבקרים, הייתה תנועה רבה של מטיילים. שפירא אמר, כי פקחי הרשות, גילו מטיילים נודדים שהתכוונו ללכת בכוחות עצמם בקניונים ובוואדיות, כשהם אינם ערוכים ואינם מצויידים כראוי. שפירא קרא למטיילים להתחיל את הטיולים באור ראשון, להצטייד כהלכה, לדעת היטב את מסלול הטיול, להודיע בשמורות על היציאה ולא להסתכן ללא צורך.

שבוע פסח שהוכרז ע"י אגד כשבוע מבצע הזהירות בדרכים החל אתמול ב„יום דמים" בכבישים. בתמונה: אנשי אגד מחלקים לילדים משחק מונופול „זהירות בדרכים" שהוכן במיוחד לקראת המבצע. (צילום: פול מלינג)

אושרה העלאת מחירי שירותי הבריאות בבתיה"ח הממשלתיים

מאת יוסף שמו,
כתב „על המשמר"

שרת הבריאות ושר האוצר אישרו ייקור שירותי הבריאות בבתי החולים הממשלתיים. מעתה יעלה יום אשפוז 202 ש"ח במקום 180 ש"ח, עלייה של למעלה מ־12 אחוז.

שירותים אמבולטוריים מתייקרים ב־20 אחוז. בדיקה אצל מומחה תעלה 25 ש"ח, ביקור בחדר מיון ללא הפניה מקופת־חולים יעלה 15 ש"ח, בדיקה רפואית של מומחה בחדר מיון תעלה 25 ש"ח. ביקור ובדיקה גם יחד בחדר מיון יעלו 40 ש"ח, שיקום מחלה נוסף יעלה 30 ש"ח, חוות דעת רפואית תעלה 60 ש"ח — נתונים אלה מסר לכתבנו דובר משרד הבריאות שמוליק אלגרבלי.

הדובר אמר עוד כי שרת הבריאות ציינה שער כה התשלומים עבור שירותי הבריאות לא כיסו את מינימום ההוצאות, וניתנו למעשה במקרים רבים, חינם.

שרת הבריאות אמרה, כי היא ביקשה מצוות מומחים לבדוק את מידת הסיבסוד לשירותים השונים ולשנות את המחירים בהתאם לנתונים אלה.

נפרץ סניף בנק המזרחי בת"א

סניף בנק המזרחי ברחוב השרון 12 בתל אביב נפרץ במשך החג, אולם לא נגנב דבר. הפורצים חדרו לבנק דרך חלון שהיה פתוח. בעזרת מפתח מותאם הם פרצו את הכספת שהכילה כרטיסי אשראי, אולם לא גנבו דבר. כמו כן, נפרץ מחסן שרות שבבעלות בנק המזרחי. (עתי"ם)

הרמטכ"ל הי"ג ייכנס לתפקידו ביום ראשון

אתמול פירסמו רא"ל משה לוי ואלוף דן שומרון פקודות יום לרגל חילופיהם

מאת אבי בניהו
כתבנו הצבאי

בטקס ממלכתי שיתקיים ביום ראשון בלשכת ראש־הממשלה בירושלים, יעביר הרמטכ"ל היוצא רב אלוף משה לוי את נס צה"ל למחליפו בתפקיד, דן שומרון, לאחר שיוענקו לו דרגות רב־אלוף. לאחר מכן תתקיים קבלת פנים חגיגית אצל נשיא המדינה בהשתתפות שרי הממשלה, אלופי צה"ל ובני המשפחה של לוי ושומרון.

בתום סקירות משמר כבוד וטקס קצר ברחבת המטה הכללי בת"א יכנס הרמטכ"ל ה־13 של צה"ל ישיבה קצרה של המטה הכללי.

באותה שעה יתקיימו מסדרים בכל יחידות צה"ל בהם תוקרא פקודת יום של הרמטכ"ל היוצא והנכנס. יחד עם רב אלוף משה לוי עוזבים את לשכת הרמטכ"ל גם עוזריו הקרובים.

יוצאים ונכנסים

ראש לשכתו סגן אלוף גיורא ענבר יתמנה בקרוב לתפקיד במערך השדה ויקבל דרגות אלוף משנה; מזכירתו רס"ן ענת קורין יוצאת לתקופת השתלמות ונהגו הותיק והמסור רס"ב מושון, משתחרר עם „הבוס" ופותח בית עסק לפיצוחים בת"א.

יחד עם דן שומרון יגיע ללשכת הרמטכ"ל עוזרו רס"ן גוודה, וראש לשכה חדש, סגן אלוף מפקד טייסת לשעבר בחיל־האויר. שומרון מביא גם מזכירה חדשה ואת נהגו האישי.

סבב פרידה

בימים האחרונים לכהונתו משלים רב אלוף משה לוי את סבב הפרידה שלו מצה"ל ומגופים שונים ו„מנקה את השולחן". מיתרת החומר שנותר לו לטיפול אתמול נפרד רב אלוף לוי משבטי הבדואים בארץ. לסיורו האחרון בצה"ל צירף אליו הרמטכ"ל היוצא למסוק את אביו גרשון לוי.

סקירות יום

עם הכנסו לתפקידו כרמטכ"ל ה־13 של צה"ל כותב הרמטכ"ל החדש בפקודות יום מיוחדת שתקרא ביום א' בכל יחידות צה"ל.

„עם כניסתי לתפקיד הרמטכ"ל של צה"ל, רואה אני את עצמי כממשיכם של שנים־עשר הרמטכ"לים הקודמים, אשר השפיעו על עיצובו של הצבא, כל אחד לפי סגנונו ואופיו.

מתוך הכרותי האישית עם רבים מהמפקדים והלוחמים, אשר יחד לחמנו בקשות שבמלחמות — אני משוכנע כי יש ביכולתנו לאפשר לממשלת ישראל לנווט את דרכה בידיעה, שצה"ל יקיים ויבטיח את שלומה של מדינות ישראל, גם אם ניאלץ להילחם על כך.

אנו נפרדים היום מרב־אלוף משה לוי, המסיים את כהונתו כרמטכ"ל לאחר ארבע שנים קשות ומורכבות. בשמכם אני מודה לו על פועלה, ונאחל לו הצלחה".

בפקודות יום מטעם הרמטכ"ל היוצא רב־אלוף משה לוי נאמר:

„אני מסיים היום את תפקידי כראש המטה הכללי של צבא־הגנה לישראל ואת שירותי הפעיל בהרגשת סיפוק וביטחון ביכולתו של צה"ל להמשיך ולעמוד במשימות, שעוד נכונו לנו.

רב־אלוף דן שומרון הוא הרמטכ"ל ה־13 של צה"ל. מסלול שירותו כלוחם, צנחן ואיש שריון הובילו בקשות שבמערכות ישראל. והוא יכול להן. נאחל לו כולנו הצלחה בדרך הקשה להגנת מדינת ישראל. זוכר אתכם באשר הייתם ובאשר תהיו. נישא יחדיו תפילה לשלום".

הרמטכ"ל עם אביו גרשון לוי, בסיור פרידה אחרון מצה"ל, שנערך אתמול. (צילום: דובר צה"ל)

המשכים

גורם מוסמך

(סוף מעמוד ראשון)

עוד אמרו קרובי המשפחה כי כשהגישו את הערעור לפני 8 חודשים לא קשרו זאת כלל בשמו של יוסף גינוסר. רק מאוחר יותר, כאשר ראו את תמונתו בעתונים, התחוור להם כי האיש מוכר להם כאחד מאנשי השב"כ אשר עמד בראש צוות החקירה שחקר את קרוב משפחתם.

200 אלף דולר הוצאות

עד כה הוציאה המשפחה 200 אלף דולר לכיסוי התהליך המשפטי על שלביו השונים, מאז שנעצר עזאת נאפסו ב־4 לינואר 1980 בעוון ריגול. בני המשפחה מסרו אתמול בביתם בכפר קמא, שהם מוכנים להוציא סכום דומה עד הוכחת חפותו של הצעיר. אותם הסכומים נתרמים לדברי בני המשפחה ע"י גופים שונים מתוך העדה הצ'רקסית. „כל אחד ממשפחת נאפסו תורם את חלקו מזה שנים ונמשיך בכך" אמר נג'את נאפסו אחיו של הנאשם לכתבנו.

הפרקליט הצבאי לימינו

עוד אמרו הקרובים כי משלביו הראשונים של המשפט, מסייע לפרקליטי המשפחה הפרקליט צבי הירו, שהיה פרקליט ראשי צבאי בעבר — דבר המוכיח לטענת נג'את, שאכן יש הוכחות לחפותו של עזאת. „אחרת לא היה מסייע לנו". — אומר נג'את נאפסו. הוא ביקש לא להפוך את הערעור למשפט דרייפוס, אלא להגיע לאמת, ללא נסיון לטייח את הפרשה. בני המשפחה מסרו אתמול שרק 20 יום לאחר שנעצר, ב־4 לינואר 1980, ניתן לעזאת להפגש עם עורך דינו.

הוראה תחת לחץ

„מן הרגע הראשון שפגש את עורך דינו הוא מסר לו שההוראה שחתם עליה הוצאה ממנו תחת לחצים פיזיים ונפשיים. הוא מסר לו שככל הנראה כרו ראיות נגדו, כי אחרת לא יתכן שנעצר בהיותו חף מפשע".

קצין צה"ל לשעבר סגן עזאת נאפסו שהורשע בבגידה שירת ביחידת אזור דרום לבנון של צה"ל בסוף שנות ה־70 תחת פיקודו של סא"ל יורם המזרחי. אתמול נודע כי עזאת נאפסו העביר אמצעי לחימה ומידע לאויב.

בימים בהם שירת נאפסו בצה"ל היתה נוכחות הצבא בדרום לבנון קטנה ועיקר הקשר היה עם צבאו של רב סרן חדאד ועם הנוצרים בלבנון.

הפרקליט הצבאי יופיע במשפט

הפרקליטות הצבאית תופיע בקרוב בפני בית המשפט העליון כדי להגן על כתב־האשום שלה, שבעקבותיו הורשע סגן נאפסו בריגול ובבגידה ונגזרו עליו 18 שנות מאסר והורדה לדרגת טוראי.

החלטה זו התגבשה בעקבות שיחות קרחתניות שהתנהלו בין הדרג הבטחוני הבכיר ופרקליטות המדינה בראשותו של היועץ המשפטי לממשלה חריש.

בפגישות אלה לא הועלתה ההצעה להעניק חנינה לקצין והוא גם לא הגיש בקשה משלו לנשיא המדינה. המסקנה אליה הגיעו בפרקליטות המדינה היא שיש למצות את תהליך המשפטי המתחייב מהחוק. היועץ המשפטי לממשלה עמד על דרישה זו מאז החלה הפרשה להכות גלים.

לכתבנו נודע כי השב"כ לא הפעיל לחצים על היועץ המשפטי לממשלה לסגור את הנושא. הקצין הורשע בריגול בשתי ערכאות צבאיות והוא מנצל את זכותו לפנות במקרים חריגים לבית המשפט העליון. מאידך גיסא גם התביעה הצבאית ראשית לערער מצידה מפני הערכאה השיפוטית העליונה על קולת העונש.

שריר: החיסיון מיותר

שר המשפטים אברהם שריר סבור, כי אסור בשום פנים למנוע את ההליך המשפטי בפרשת עירעורו של קצין צה"ל הצ'רקסי.

שריר אמר, אתמול בשיחה עם כתבים, כי רק ההליך המשפטי הוא שיתן לנו את המימצאים והתמונה המלאים בנושא זה, וכל הליך אחר — לא יוכל לתת תשובה הולמת, סופית ומוחצת, למעט ההליך המשפטי.

השר שריר הביע צער על שלא ניתן פירסום מוקדם לפרשה וכך התפתחה חרושת שמועות שגרמה נזק לקהילית המודיעין.

רבין: לאפשר ערעור

שר־הבטחון יצחק רבין, אמר אתמול בקשר לפרשת הקצין שהורשע בריגול, כי אינו מאמין שאיזה שהיא מערכת יכולה למנוע את הערעור של אותו קצין. „זו זכותו וחובתנו לאפשר לו זאת", אמר השר. הוא הדגיש, כי הנושא עומד עתה לדיון בפני הערכאה השיפוטית העליונה במדינה, לאחר שינוי שיטת השיפוט. „שינוי שיש לו משמעות עמוקה באשר לאי־תלות מערכת השיפוט הצבאית בצינור „הפיקוד" — הטעים השר.

נפל בבור שכרה

„מי שמשלה את עצמו שניתן לבדוק ראיות ולטשטש אמת סופו שיפול בפח שכרה לעצמו" כך אמר אתמול שר הכלכלה והתיכנון גד יעקבי במסיבת עתונאים באוניבר־סיטת בן־גוריון בנגב. השר יעקבי התיחס לפרשיה הבטחונית החדשה, הוא אמר כי מאמץ לבידוי ראיות הופך את הדברים לדרמטיים יותר משהם באמת.

חנוני שב"כ נוספים קשורים לפרשה

מאת דוד פרידמן, כתב עתי"ם

אנשי שב"כ נוספים, המעורבים בפרשת קו 300, שקיבלו חנינה מידי נשיא המדינה, היו מעורבים בעניינו של הקצין הצ'רקסי. הקצין הצ'רקסי טען בערעורו כי אנשים נוספים מבין אנשי השב"כ שקיבלו חנינה, לבד מיוסי גינוסר, היו מעורבים בעניינו, זאת בהסתמך על דו"ח פרשת השב"כ שכלל את ראשי התיבות של שמותיהם.

שמיר: אין חיפוי

רה"מ י. שמיר אמר אתמול כי „אין שום נסיון להסתיר או לחפות על משהו. ואין פה פרשה שצריכה להטריד את מנוחתם של אזרחי ישראל".

שמיר הוסיף כי העניין אינו שייך בכלל לדרג המדיני, והוא יידון בבית המשפט העליון. „האנשים המעורבים בזה בטוחים בצידקתם. והם יצטרכו להוכיח זאת בבית המשפט", אמר. (עתי"ם)

מרידה צבאית בארגנטינה

בואנוס איירס. — נשיא ארגנטינה ראול אלפונסין, הצהיר אמש על כוונתו לנקוט בכל הצעדים הדרושים להגנת הדמוקרטיה בארצו, נוכח התמרדות גלויה של עוצבת צבא גדולה.

בראש המתמרדים עומד קצין בדרגת רב סרן בשם אנסטו בארדו, שהואשם ע"י בית דין פדראלי גבוה בביצוע מעשי זוועה במחנה „לפרלה" הידוע לשימצה בקרבת קורדובה, בתקופת הממשל הצבאי בארגנטינה.

בארדו אסף סביבו מספר קצינים, והסרן המשמש להם כדובר טען, כי „יחידות רבות אחרות באותו איזור יחושו לעזרתו של בארדו בשעת הצורך".

קודם לכן מסר דובר מטעם משרד הבטחון בבואנוס איירס, כי לפחות 6 קצינים המוצבים בקורדובה התלכדו סביב בארדו, אולם בכל יתר בסיסי הצבא במדינה שורר שקט. (רויטר עתים)

ש. פלפן הובא למנוחות בבית־העלמין בחולון

מאת אשר שילוני
כתבנו בחולון

בדקת דומיה, ללא הספדים ובחוה"מ פסח אין מספידים והחברה קדישא לא התירה לשאת דברים, ומבלי לומר מלה אחת לזכרו של איש רב־פעלים זה בשדה ההתקרבות יהודית־ערבית נפרדו בני המשפחה, חברים לדרך וידידים משפחת פלפן, שהובא אתמול בצהרים למנוחות בבית־העלמין „הדרום", שעל גבול חולון בת־ים.

בין המלווים שבאו לחלוק כבוד אחרון לשמחה פלפן היו מזכ"ל מפ"ם, ח"כ אלעזר גרנות, הח"כים מוחמר ותד וחייקה גרוסמן; מחמוד יונס חבר הוועדה המרכזית של ההסתדרות; לוטפי מואסי ממלא־מקום ראש מועצת בקעה אל־גרביה, חיים שור מעורכי „על־המשמר" לשעבר, ועורך ניו־אאוטלוק ר חברים; למפגש עם משלחת אש"ף ברומניה, לטיף דורי ועוזי בורשטיין אנשי מערכת „ניו־אאוטלוק", ששמחה פלפן היה בין מייסדיו ועורכו במשך 25 שנה, וכמה חברי קיבוץ גן־שמואל ואחרים.

לא חרשב לאדמתו

לאחר אמירת „קדיש" על־ידי הבן רמי, כשהרעיה שרה, הבנות יעל ונעמה והאחות נועה עוצרות בדמעותיהן, כאילו חששו להפריע דממת המוות שכאן, בעיר המתים המנוכרת, כוסה הקבר בזרי פרחים ביניהם: משל מרכז מפ"ם, המרכז לשלום, הוועד לדו־קיום ישראלי־פלשתינה מיסודם של בני עדות המזרח, „ניו־אאוטלוק", חר"ש, וכן זר מקיבוץ גן־שמואל בו היה שמחה פלפן חבר עשרות שנים, עד שנפרדו הדרכים והוא לא שב אל אדמתו.

בישיבת ריכוז מפ"ם התייחדו חבריו עם זכרו של פלפן. מזכ"ל המפלגה ח"כ גרנות השמיע דברים חמים על המנוח שפעל כל חייו למען הדו־קיום וההבנה היהודית־ערבית.

„על המשמר"
עתון יומי
בטאון מפלגת הפועלים המאוחדת
חמו"ל: עתון וספר בע"מ
עורך ראשי: סבר פלוצקר
עורך משנה: ישראל זמיר
מרכז המערכת: רוביק רוזנטל
המערכת והמנהלה:
רח' חומה ומגדל 2, תל־אביב
טל. 378833 חשבון בבנק הדואר 4-43360-3
המען למכתבים:
שירות שק־דואר נעול ת"א 61999
"AL-HAMISHMAR"
(The Daily Guardian) 2, Choma Umigdal St. Tel-Aviv 67771. Phone 378833 Telex 341652
סניפים: ירושלים 94623 רח' בן־יהודה 2, בניין סנטור חדרים 102-121. טל' 231161
המען למכתבים: ת"ד 1216 ירושלים 91008.
חיפה: 11134 רח' סבונר 17. טל' 673673.
המען למכתבים: ת"ד 4007 חיפה 31040.

טמיר: התקדמות עצומה במגעים לוועידה בינ"ל

מנכ"ל משרד החוץ אברהם טמיר אמר כי הלכה למעשה נפתחו שיחות הכנה פורמליות וגלויות בין ישראל, ברית־המועצות וסין, לקידום תהליך השלום.

טמיר שדיבר בתוכנית „מפגש" בטלוויזיה בערבית, אמר כי יתקיימו בעתיד שיחות נוספות עם הסובייטים והסינים, לגישור על הפערים בין עמדות הצדדים.

מנכ"ל משרד החוץ אמר, כי ועידה בינלאומית יכולה להיפתח עוד השנה. הוא אמר שחלה התקדמות עצומה במגעים לפתיחת ועידה כזו.

הוא הוסיף, כי ישנה הגמשה בעמדות ברית המועצות וירדן לגבי סמכויות הוועידה הבינלאומית.

בהתייחסו לעמדת סוריה כלפי ועידה בינלאומית, הדגיש טמיר את הצורך להשאיר דלת פתוחה בפניה, כדי שתשתלב בתהליך השלום. „כל הסדר כולל לשלום, צריך לכלול את סוריה. ולכן אסור לנודה", אמר מר טמיר. לגבי הכוונה לביטול הסכם עמאן בין ירדן לאש"ף אמר מנכ"ל משרד החוץ שההסכם הזה, לא היווה בסיס לתהליך השלום וגם ירדן התנערה מהפירוש שנתן לו ערפאת.

עם ורדה וגיא ארז
ובני המשפחות

משתתפים באבלכם במות האב

אברהם אובז'ינסקי

בית הזורע

במלאת שנה לפטירת יקירנו

צבי שולמן ז"ל

נעלה לקברו ונתייחד עם זכרו
ביום שלישי, כ"ב בניסן תשמ"ז, 21.4.87
בשעה 4.30 אחה"צ בבית העלמין הישן בראשל"צ.
מוקירי זכרו נפגשים ליד השער האחרון

המשפחה

מערכת „איזראל הורייזונס"

אבלה על מותו של ידיד ועמית

שמחה פלפן

פרסומיו ומאמריו ישמשו השראה לכולנו

אמריקאנים למען ישראל מתקדמת
וידידי גבעת חביבה

אבלים על מותו של

שמחה פלפן

אשר הקדיש את חייו למען השלום
ולמען ההבנה בין יהודים לערבים

למשה בן דוד ולמשפחה
ולקיבוץ כפר מסריק

אתכם באבלכם הכבד

במות

אברהם (ארוך) בן־דוד

ממייסדי התעשיה הקיבוצית

ההנהלה
ועובדי מוצרי תבן

צל"ש הרמטכ"ל למחלצי הטייס

„הם הבטיחו לחלץ אותי ועשו זאת"

מאת אבי בניהו

לאחר למעלה משלוש שנים שבהם לא העניק הרמטכ"ל ציונים לשבח, זכו אתמול שני טייסי מסוק ה„קוברה" שחילצו את טייס הפאנטום מאדמת לבנון באוקטובר 86, את אות צל"ש הרמטכ"ל על התושיה, העוז והדבקות במשימה שהפגינו במהלך ליל החיפושים אחר צוות המטוס שננטש.

שני הטייסים, סרן א' ורס"ן א', הגיעו בבוקר בבגדי א' מצוחצחים ללשכת הרמטכ"ל מלווים בהוריהם ובמשפחתם. גם מפקד חיל האויר, מפקד הבסיס, מפקד הטייסת, והטייס הניצול, שחב להם את חייו היו שם.

שתי עובדות העיבו קצת על האוירה של מעמד הענקת צל"שים: הראשונה: נווט הפנטום סרן ר', נמצא עדיין בשבי הארגון השיעי אמ"ל, והשניה, בן דורו של אחד הטייסים, סרן רמי בן צבי המנוח נפל לפני כחודש במהלך התקלות עם מחבלים בדרום לבנון. הרמטכ"ל, הזמין לטקס את הוריו של רמי מקיבוץ עין חרוד.

אני מקווה שבמפגש הבא הוא יהיה כבר איתנו", אמר רא"ל לוי, על הנווט השבוי. וכצד עומד רס"ן א' הטייס המחולץ ומקשיב, אחר כך הוא אומר שלא האמין באותו לילה שיצליחו לחלץ אותו, „הם הבטיחו לי בקשר שיצליחו, ועשו זאת", הוא אומר.

המחלצים, בגבם למצלמה, מקבלים את הצל"ש. (תצלום: דובר צה"ל)

ח"כ רן כהן תובע לאפשר לחיילים למשוך חבילות מהדואר בפסח

אבי בניהו כתבנו הצבאי

חבר הכנסת רן כהן מסיעת ר"צ תובע מצה"ל לשנות את פקודת המטכ"ל האוסרת משיכת חבילות לחיילים מהדואר במשך ימי הפסח. במברק ששלח אתמול חה"כ לראש אגף כח האדם בצה"ל האלוף מתן וילנאי כותב רן כהן: „נודעה לי החלטת צה"ל שלא להוציא מהדואר חבילות לחיילים מחשש חמץ.

„אני מוחה בתוקף על אי הצדק ומבקש לסכל את רוע הגזירה. עבור החיילים שנבצר מהם להגיע הביתה לחג הפסח תהיה זו המכה הי"ג" אומר חה"כ כהן. כתבנו הצבאי מעיר כי פקודה זו של הרבנות הצבאית קיימת כבר שנים רבות בצה"ל.

„כלביאדה" ברמת־גן: מאלפת מדרבנת הכלב בביצוע צמוד (תצלום: מאיר פרטוש)

מו"מ לרכישת כור גרעיני ממערב גרמניה

— מו"מ לרכישת כור גרעיני ליצור חשמל מתנהל בין ישראל למערב־גרמניה. על־כך נמסר אתמול לרגל הודעת שרי המדע הגרמני ד"ר היינץ רוזנהובר ושר המדע והפיתוח גדעון פת על תחילת פעילות קרן המחקר המשותפת לשתי המדינות.

נמסר, כי הכור אמור להיות מוקם ליד שבטה בנגב. הגרמנים טרם אישרו את העיסקה, כל עוד מסרבת ישראל לפתוח את הכורים הגרעיניים שלה לביקורת בינלאומית.

הועלו הצעות שונות כגון אפשרות שהכור יהיה במעמד אקס טריטוריאלי. השר הגרמני הביע נכונות עקרונית למכור את הכור ומו"מ נוסף ועניני יתנהל בקשר לכך בעתיד הקרוב. (עתים)

ועידת הסופרים ננעלה בקריאה להרחיב הוראת הספרות

מאת רונית מורגנשטרן

הועידה ה־33 של אגודת הסופרים העבריים ננעלה אמש בבחירת מוסדות האגודה. לוועד המרכזי מתוכו ייבחר יושב־ראש האגודה נבחרו 17 חברים: מתל־אביב — פסח מילין, בן־ציון תמר, זיסי סתוי, משה בן־שאול, דוד סנדו ק.א. כרתיני, אשר רייך, עמלה כהנא כרמון, גיורא לשם, ד"ר מנוחה גלבוע, ד"ר אביב עקרוני. מירושלים — יוסל בירשטיין, פרופ' אברהם הוס, שמאי גולן ושלמה וינר. מחיפה — נתן שחם ויעקב אורלנד.

הוועידה הגיעה למספר החלטות ביניהן — להטיל על הוועד הורש לעיין שוב בעניין זכויותיהם של שארים של סופרים לקבל תמלוגים, ובסעיפי ההסכם עם הספריות הציבוריות. לפנות לאוניברסיטאות ולמשרד החינוך שיזמינו סופרים ומשוררים לשמש מרצים אורחים במשך שנה. הוועידה קוראת למשרד החינוך להרחיב את הוראת הספרות בבתי־הספר ובשום אופן לא לצמצמה. הועידה גם קוראת לכנסת להמשיך בהליכי החקיקה לביטול הצנזורה על מחזות.

לפני סיום הוועידה נערך רב־שיח בנושא ספרות, תקשורת וחברה בהשתתפות משה בן־שאול, מנחם פרי וגבריאל מוקד בהנחיית נתן שחם. שפתח בהציגו את הבעייה כ„אם לפנים היה נחוץ לסופר כושר ביטוי היום נחוץ לו ידיד באמצעי התקשורת". משה בן־שאול העלה נתחילת הדיון את השאלה האם צריך למכור ספרים וסופרים כמו שמשווקים תפוזים. מנחם פרי יצא נגד האיסטניסים בין הסופרים, הבוכים על מכירת הספרות והסופרים באמצעי התקשורת, וגם הם לא נרתעים מראיונות וחשיפות כשזה נוגע למכירת ספריהם. לדבריו, התקשורת יצרה המולה במקום דיאלוג עם הספרות, ואת זה לדעתו צריך לתקן, בין היתר על־ידי שיפור הביקורת הספרותית שהידרדרה לדבריו בשנים האחרונות.

גבריאל מוקד טען שלא הפרסום בתקשורת מוכר יצירות אלא כוחו של הטקסט — כדבריו, טקסט חזק וטוב יבקיע.

הודעה

לכל קהל הלקוחות והספקים

בהתאם להחלטת בעלי המניות אנו משנים את שם החברה טריפל די (ניהול 1986) בע"מ ל-**תכונות** מחשבים ותקשורת (1986) בע"מ

תכונות
מחשבים ותקשורת (1986) בע"מ
TECHUNOT
computers & communication (1986) Ltd
מקבוצת מפעלי תכן

"תכונות" ממשיכה ליצג ולשווק בישראל את החברות:

יבמ IBM
digital
EPSON
TeleVideo Systems, Inc.

משרדי החברה: רח' היצירה 29 רמת־גן 52521
הנהלה, שיווק, מחסן, טל. 03-7510914 טלקס DDDIL 342427

המשכים

לוי ביטל האזנות

(סוף מעמוד ראשון)

באותה תקופה רבו ההדלפות. "שלא יבואו עכשיו כל הצדיקים האלה ויפתחו את הפה שלהם, כי אם אני אפתח את הפה בעניין זה, יהיה מצב מאוד מאוד לא נעים להרבה אנשים", אמר רפול. לדבריו נעשו האזנות הסתר באישור הדרג המדיני.

כתבנו מציין כי את ההאזנות ביצעה יחידת האזנה מיוחדת המופקדת על בטחון הקשר במחלקת בטחון השדה באגף המודיעין.

האזנות על פי החוק

כל עיסוקה של היחידה כעת מתבסס על "חוק האזנות הסתר" שנתקבל ב־1981. על פי חוק זה רשאי לאשר האזנת סתר רק ראש רשות בטחונית, קרי ראש השב"כ או ראש אמ"ן. בדרך כלל מאזינה היחידה לקווים צבאיים ואזרחיים, ומעירה לדוברים על עבירות בטחון קשר וגילוי סודות מדינה.

במספר פעמים בעבר הועמדו לדין או הורחקו מצה"ל קצינים שנתפסו בהדלפות על־ידי האזנת סתר לטלפון שלהם.

הקצנה באש"ף תעודד

(סוף מעמוד ראשון)

לשמש תמריץ למציאת תחליף לאש"ף ולהביא לקידום המו"מ המדיני.

פרס סקר באוזני האורח את מצבו של תהליך השלום ואת המגעים לקראת כינוס ועידה בינ"ל. בירושלים מצפים עדיין לדיווח משיחותיו של שר החוץ האמריקאי ג'ורג' שולץ במוסקבה בנושא תהליך השלום והגירת יהודים.

הדיונים באלג'יר

הוועדה המכינה של המועצה הלאומית הפלשתינאית המשיכה בדיוניה ביום ה' לפני הצהריים בדלתיים סגורות, בנוכחות ראש אש"ף יאסר עראפאת.

עראפאת חזר לאלג'יר אור ליום ה', לאחר שהשתתף בפגישה של 9 מדינות בלתי־מזדהות על המזה"ת, שנערכה בהאראה בירת זימבאבווה. (עי"צ)

אתמול הזהיר יועצו של עראפאת, הני אל־חסן, כי יהיה צורך להחריף את "מאבק הדמים" בישראל, נגד כינוסה של הוועידה הבינ"ל. לדבריו שני הצדדים לסכסוך ירצו לרשום לעצמם הישגים ערב המו"מ.

התנגדות לאש"ף־מכשול

אין סיכויים לכינוסה של ועידת שלום בינלאומית למזה"ת, לנוכח התנגדות אש"ף להחלטות מועצת הבטחון 242 ו־338 — דעה זו הביע ברבת עמון שר החוץ הבלגי, לאו טינדמאנס.

טינדמאנס, המשמש כיו"ר תורן של הקהיליה האירופית, הביע תמיכה במאמציה של ירדן לכנס ועידה בינלאומית כדי לפתור את העימות הערבי־ישראלי.

טינדמאנס אמר דברים אלה לפני צאתו מרבת עמון היום לקאהיר. ימשיך בדרכו לסעודיה, במסגרת סיורו במזרח התיכון במגמה לעמוד מקרוב על המצב באיזור, בעקבות הצהרת הקהיליה האירופית בחודש פברואר, המביעה תמיכה בכינוסה של ועידת שלום למזה"ת בחסות האו"ם.

במועד מאוחר יותר יבקר טינדמאנס גם בישראל.

(עתי"ם)

קוראים לשמיר להתפטר

ראשי חוגי הדור הצעיר במפלגת העבודה שלחו מברק לראש הממשלה יצחק שמיר, בו הם תובעים ממנו להפסיק את מסע ההסתה שלו נגד השלום או להתפטר מתפקידו.

במברקם כותבים ראשי החוגים: "מהרגע שהעמדת עצמך כראש חזית הסרוב לקידום השלום, הנך מפר את קווי היסוד לקיום ממשלת האחדות הלאומית. ממשלת האחדות התחייבה להמשיך לעשות לקידום השלום ואין לך כל מנדט להפר יסוד הסכם זה".

במברקם אומרים הצעירים כי אם בכל זאת מעורר השלום אימה בלבו של יצחק שמיר — עליו לנהוג עפ"י המתחייב מהיושר הציבורי ־ לפרק את הממשלה ולהביא את נושא השלום להכרעת העם.

על המברק חתומים: ח"כ חיים רמון, ניסים זווילי מראשי הכפר הירוק, חיליק לקט מראשי ערכים ובורים קרסני ואימיק לוי מראשי משוב.

וושינגטון: ישראל לא השיבה לשאלות

וושינגטון. — ישראל לא השיבה לשאלות האמריקניות על התפקידים שמילאו אנשיה בפרשת מכירת הנשק לאיראן — וזאת על אף הבטחה מפורשת מפי ראש הממשלה, יצחק שמיר, כי ישראל תשתף פעולה כמלוא יכולתה לגילוי הפרשה — אמר אמש אחד מחבריה של ועדת החקירה של הקונגרס.

מקור ישראלי הודה, כי ישראל לא החזירה לארה"ב את השאלונים שנתקבלו מוושינגטון לפני יותר מחודש ימים. עם זאת הדגיש אותו מקור, כי הישראלים מבקשים "לדייק דיוק מירבי", וכי הדבר מצריך זמן רב.

לקיבוץ מסילות
דרושות מורות לשנת תשמ"ח
לכתות ב' ו־ה'
עדיפות ראשונה במגמת קליטה ונסיון עבודה בקיבוץ
להתקשר בבוקר טל' 06־580211
בערב טל' 06־580311

מועצה אזורית הגליל התחתון
ד.נ. גליל תחתון — 14101 — טל. 067־67213
במסגרת פרויקט ביוב הארצי מכרז מספר 07־87/05־0701
המועצה האזורית הגליל התחתון מזמינה קבלנים להציע הצעות לביצוע הקמת תא מגוב וחלוקת בורות רקב ותחנת שאיבה לשופכין.
ניתן לעיין בהזמנה המלאה למכרז למסמכים המפורטים הכוללים והוראות למשתתפים, פרטים ותנאי תשלום, במשרדי המועצה האזורית בשעות העבודה הרגילות.
החומר למכרז ניתן לרכישה תמורת סכום של 100 ש"ח שלא יוחזר.
סיור הקבלנים ייערך ביום ה' 30.4.87 בשעה 08.00.
היציאה ממשרדי המועצה האזורית הגליל התחתון, מועד האחרון להגשת ההצעות יום ב' 18.5.87, במסירה ישירה לתיבת המכרזים בנוכחות נציג המועצה.
המסמכים יוגשו במעטפה סגורה שעליה ירשמו שם המכרז ומספרו בלבד.
בני גורפינקל, יו"ר המועצה האזורית

נמשכות ההפגנות בשטחים; חייל ו־2 ישראליות נפצעו

צווי סגירה לתיכון ולסמינר לאחיות בגדה □ שביתת מסחר חלקית במזרח־ירושלים

שתי נוסעות ישראליות נפצעו באורח קל אתמול בבוקר מאבנים שהושלכו לעבר רכבן בעת שנסעו סמוך למחנה דהיישה ליד בית לחם. נזק קל נגרם לאחת המכוניות. אחת הפצועות טופלה במקום, והשניה, אשה בהריון, פונתה ברכב פרטי לטיפול בבית־חולים.

כוחות הבטחון שהוזעקו למקום, עצרו כמה חשודים לחקירה ועל מחנה דהיישה הוטל עוצר עד לשעות הצהריים.

בית הספר התיכון במחנה הפליטים ענתבא ליד טולכרם נסגר על פי הוראת אלוף פיקוד המרכז האלוף אהוד ברק לשבועיים ימים, בעקבות הפגנות שהיו במקום בימים האחרונים.

הסמינר לאחיות ברמאללה ייסגר אף הוא לשבוע ימים על פי החלטת כוחות הבטחון, מחשש שיחודשו ההפגנות שהיו בסמינר בשבוע האחרון.

חייל נפגע ברפיח

חייל נפגע אתמול, באורח קל מרגימת סיור רגלי של צה"ל באבנים ברפיח. החייל הועבר לקבלת טיפול רפואי בביה"ח באשקלון.

בעזה נעצרו 10 מפגינים אתמול בשעות לפנה"צ פוזרה בעזה הפגנה לאומנית שנעה לכיוון בניין המינהל.

עוצר בחלחול

כוחות הבטחון הטילו עוצר עד שעות הצהריים של אתמול על איזור צומת סעיר, בעקבות תקרית שהיתה באיזור העיירה חלחול, בה נרגם רכב ישראלי באבנים ושמשתו נופצה.

שביתת מסחר בירושלים

שביתת מסחר חלקית היתה אתמול במזרח ירושלים.

אנשי משמר הגבול עצרו במהלך הבוקר כ־18 ערבים שאיימו על הסוחרים והסיתו אותם לסגור את עסקיהם.

(עתי"ם)

דרוזים בגולן מארגנים עצרת לרגל יום העצמאות של סוריה

כוחות משטרה לא יתערבו במהלך הטקסים אלא אם ייהפכו להפגנה פרו־סורית

מאת יהודה צור, כתב "על המשמר" ועתי"ם

תושבים דרוזים במג'דל שמס מזהירים בפני התערבות צפויה של המשטרה במהלך העצרת שתתקיים היום לציון חג העצמאות של סוריה. תושבים דרוזים בגולן אומרים שאם המשטרה לא תתערב במהלך החגיגות יישמר השקט, ולדבריהם "לא תהיינה שום התנגשויות והיום יעבור בשקט".

בשבוע האחרון התנהלו מגעים בין התושבים לבין גורמים ישראליים כאשר חלק מן המנהיגות הדרוזית במג'דל שמס התבקש להשפיע על שמירת הסדר ואי התנגשות עם המשטרה אם זאת תיכנס לכפר. אולם, בלחצם של הגורמים הפרו סוריים, השיבה המנהיגות שבכל רצונם של התושבים שיתנו להם לחגוג את החגים הסוריים ללא התערבות ישראלית כלשהי. עד כה עצרה המשטרה חשוד אחר בהבאת שוטרים לפני שבוע לאחר פיצוץ חלק מפיסלו של סולטן אטרש במג'דל שמס. התושבים קובלים על כך שעד כה לא העלתה חקירת המשטרה שום ממצאים על זהות מבצעי הפצוץ. במג'דל שמס קיימת מתיחות לקראת ההפגנה שתתקיים היום.

לפי שעה, המשטרה אינה מתכוונת להיכנס לכפר, וכוחות ישנו בקרבת מקום למקרה שישולהבו הרוחות.

המשטרה נערכת

במסגרת היערכות המשטרה לרגל יום העצמאות הסורי, נקטו גורמי הביטחון שורה של צעדים למנוע מהדרוזים להפגין. כך למשל, נסגר איזור המכונה "גבעת הצעקות", שטח המשקיף לצד הסורי, סמוך למג'דל שמס, ששימש כמקום מיפגש בין דרוזים מכפרי הגולן לאחיהם מעבר לגבול, שם היו מושמעים נאומים פרו־סוריים.

האיזור הוכרז לשטח צבאי והכניסה אליו נאסרה. במקביל, עצרה המשטרה עוד ארבעה דרוזים ממג'דל שמס, החשודים בהתפרעויות ביום ששי האחרון, במחאה על פיצוץ פיסלו של סולטן אל אטרש בכפר מג'דל שמס.

אין כמו יפו גם ביום; ים, כנסיות ומוסיקה

יפו. יום ראשון לשעון הקיץ. מזג אוויר נוח. מספיק אנשים כדי לתת הרגשה פסטיבאלית. אחרי שמתרגלים, יפו העתיקה והמשופצת נראית כמתאימה ביותר לאירוח פסטיבל מהסוג הזה. [illegible] ים, כנסיות, רחבות אבן משתלבות היטב עם המקהלות והמוסיקה הווקאלית. [illegible]

הקיבוצים "קולי־וסקוס" — תיאטרון רחוב ווקאלי מסוג המופעים שהופך פסטיבל לחגיגה, ותגובת הקהל נחלקות. [illegible]

ה"גורדוניאדה" הראשונה באה לעולם; "ההסטוריונים עשו עוול ליהודי רומניה"

מאת ירון זליג, כתב "על המשמר"

"בעולם הזה קיים החיבור בין עליה גדולה לבין תהליך השלום ותנועתנו תרים את שני הדגלים הללו בעוז, וללא חשש ולא: כמו הללו המתחלחלים כששם שומעים שיש סיכוי לשלום, ולא כאנשים החושבים שאם אנו עושים הפגנה אז יש עליה".

כך אמר אמש ממלא־מקום ראש הממשלה ושר החוץ שמעון פרס בדברו בפני חברי תנועת "גורדוניה" שהתכנסו במוזיאון הארץ, למפגש ההמוני הראשון של התנועה. פרס אמר, כי היום אין דבר מרכזי יותר מאשר המאבק למען יציאתם של יהודי בריה"מ. הוא ציין, כי אינו יודע אם בריה"מ תתיר לכל הרוצים בכך לצאת, וכן האם כל יהודי בריה"מ רוצים לצאת, והאם כולם יעמדו בפני הפיתוי החומרני ולא יסטו מהדרך, אך לדבריו זהו כיום התפקיד המרכזי של מדינת־ישראל. "יש סיכוי, ובמאמץ מסודר נעשה את כל שאפשר לפתוח את שערי בריה"מ ליהודים שיבואו".

קודם לטקס הרישמי בו נשאו דברים יו"ר מכון לבון, ירוחם משל, גזבר הסוכנות עקיבא לויסקי ומזכ"ל ההסתדרות ישראל קיסר, התקיימו במוזיאון הארץ מפגש של מאות חברים חברי תנועת "גורדוניה" שבאו לציין 60 שנה להיווסדותה של התנועה, ו־40 שנה לעלית יהדות רומניה. פלטיאל סגל, יו"ר עמותת "גורדוניה" שהוקמה לפני שנים אחדות ואשר אירגנה את ה"גורדוניאדה" הראשונה, אתמול, מחה על העוול שנעשה לדבריו ליהדות רומניה על־ידי ההסטוריונים ששכחו כהגדרתו את תרומתה של יהדות רומניה לעליה ולהקמתה ובנייתה של מדינת ישראל. "התכנסנו כאן כדי להזכיר שתרמנו כולנו לתקומת המדינה וניתן לראות את עקבות תרומתנו בכל פינה. באנו לומר — אנחנו כאן", אמר סגל.

שמיר פתח את חגיגות המימונה

ראש הממשלה, יצחק שמיר, פתח אתמול את חגיגות המימונה, העומדות השנה בסימן 20 שנים לאיחוד ירושלים. חגיגות המימונה נפתחו בבית ראש הממשלה יצחק שמיר, כאשר הרב אברג'ל ברך את ראש הממשלה ורעייתו בברכת "תרבחו ותסעדו".

"הלב ממאן להאמין שיש אנשים בעולם שאינם מקבלים עובדה טבעית זו, שירושלים [illegible] היא בירת ישראל", אמר ראש הממשלה [illegible] "ירושלים לדורותיה. [illegible] את כל העדות בעם היהודי, [illegible] טבעת של אחדות את כל חלקי העם היהודי [illegible] לדורות".

מפגש ישראלי־פלשתיני בירושלים

מאת מוטי בסוק, כתב "על המשמר"

תנועת "שלום עכשיו" תאחז היום בצהרים ב"אוריינט האוס" במזרח ירושלים, מפגש בין אישים פלשתינאים מרכזיים וח"כים מן השמאל. כמוזמנים אמורים להשתתף מהצד הפלשתינאי חנא סניורה, רג'א שחאדה, מוסטפה נאטשה, זיאד אבו זיאד ואחרים.

מטרת הרב־שיח קריאה משותפת להפסקת האלימות, הענישה הקולקטיבית והמעצרים המנהליים. המפגש גם יקרא לפתיחת האוניברסיטאות בשטחים.

ערב פתיחת "המועצה הפלשתינאית", מטרת המפגש גם לתמוך במתונים במועצה המוכנים לפשרה הסטורית עם העם היהודי בארץ ישראל.

"המחקר המדעי בארץ במשבר חריף ועמוק"

נשיא האקדמיה הלאומית הישראלית למדעים הפרופ' יהושע יורטנר, מתריע על כך שמערכת המחקר המדעי במדינת ישראל נמצאת בעיצומו של משבר חריף ועמוק הגורם כבר כיום לנזקים חמורים.

הפרופ' יורטנר כותב את הדברים בדו"ח על פעילות המחקר המדעי בישראל שהוגש לסגן ראש הממשלה ושר החינוך והתרבות יצחק נבון.

דברי יורטנר מחוזקים את דברי האזהרה שכתב השר נבון בדו"ח המועצה להשכלה גבוהה, שפורסם באמצע השבוע, ושבו התריע על ירידת מעמדן וסיכון עתידן של האוניברסיטאות בארץ.

נשיא האקדמיה הלאומית אומר בדו"ח כי המשבר הוא פועל יוצא של הקטנת המשאבים שמקציבה המדינה, בשנים האחרונות, לרשות האוניברסיטאות ומערכת המחקר הבסיסי. "אנו עדים כבר עתה לנסיגה במדע ובטכנולוגיה ובאובדן דור של חוקרים ומלומדים צעירים בישראל" שיפגעו ביכולתנו לקיים רמה אינטלקטואלית, טכנולוגית ותעשייתית גבוהה בשנים הבאות, מזהיר יורטנר.

אחד עיקרי הממצאים המובאים בדו"ח האקדמיה למדעים: חלקן של האוניברסיטאות במימון מחקר ופיתוח אזרחי ירד ב־39 אחוז בשנת 1966 ל־16 אחוז בשנת 1982. חלקה של מערכת ההשכלה הגבוהה בתקציב האזרחי של המדינה ירד באופן תלול מ־7.9 אחוז ב־1973 ל־4.4 אחוז ב־1985. התמורה הממשלתית בהשכלה הגבוהה צומצמה בערכים ריאליים בכ־23 אחוז ב־7 השנים האחרונות.

מוסיף פרופ' י. יורטנר: "כתוצאה מעובדות אלה אנו עדים לניוון כיווני מחקר, לאובדן מנהיגות בתחומי מחקר יחודיים, להימנעות מפיתוח כיווני מחקר חדשניים לאובדן העצמאות המחקרית. כתוצאה מהשענות על מקורות חוץ, לבריחות ידע מן הארץ, לפגיעה בעליה ובאפשרות קליטה של ישראלים חוזרים. ולתופעה שמדענים מצטיינים מבצעים את מירב עבודותיהם בחו"ל". יורטנר מפרט בדו"ח שהגיש קווי יסוד לתוכנית אב לפיתוח המחקר הבסיסי בארץ.

על המשמר
המוסף לשבת
עורכת: עדה סער
עריכה: שולה בי־ן—לוריא
עיצוב גראפי: רחל דביר

מספר 13

אבי בניהו

ביום ראשון בבוקר יתייצב האלוף דן שומרון בלשכת ראש הממשלה בירושלים ויקבל עליו את הפיקוד על צה"ל. באותו יום, בצהריים, לאחר שיסקור משמר כבוד בפתח לשכתו החדשה בקריה, יישב רב־אלוף דן שומרון בראש ישיבה קצרה וחגיגית של המטה הכללי. צה"ל והמטה הכללי נכנסים לעידן דן שומרון בתקופה קשה יחסית לצבא.

במערכת הביטחון ובצה"ל יש ציפיות רבות מהרמטכ"ל החדש. למרות השתיקה, עליה שמר בקפדנות בחודשים האחרונים, נדמה כי בצמרת צה"ל מכירים היטב את מדיניותו של האיש ואת התהליכים בהם ינקוט עם כניסתו לתפקיד.

דן שומרון, רמטכ"ל מבוגר יחסית (51), מגיע לצמרת צה"ל לאחר 10 שנים בדרגת אלוף, כשאיתו ניסיון מבצעי ופיקודי רב. בתפקידו האחרון כסגן רמטכ"ל הופקד שומרון על הכנת עבודת המטה בעניין תכנית העבודה הרב־שנתית של צה"ל ונטל חלק פעיל בדיונים בנושא שדה־הקרב המודרני.

במערכת הביטחון, בצה"ל ובציבור זוכרים לדן שומרון מספר התבטאויות בעבר הלא־רחוק. יש מי שמסיק מהם לגבי צעדיו האפשריים בתפקיד רמטכ"ל.

דן שומרון אמר בעבר, כי לדעתו זקוק צה"ל ל"טלטלה". כן התבטא בדבר הצורך להקטין את צה"ל ולשפר את איכותו תוך שימת דגש על מחקר, פיתוח ושימוש באמצעים "חכמים".

שומרון, כמו כל חבריו, האלופים במטה הכללי, התנגד לפרויקט הלביא, והיה בין המודים שהצהירו על כך בפומבי. רבים בחיל האוויר ובצמרת צה"ל מצפים עתה כי יידע לפרוע את הצ'ק עליו חתם. בשבועות האחרונים נטל הרמטכ"ל הבא חלק פעיל בדיונים בעניין החלופות ללביא. למרות שכיום ברור לכל, שההחלטה על גורל הלביא היא החלטה פוליטית מובהקת, הרי יש לצפות עתה מהצבא, כי ישמיע דעה ברורה ונחרצת בעניין הפרויקט, ולא דעה מגומגמת כפי שהושמעה עד עתה.

דן שומרון ימצא ביום ראשון צבא הנמצא על פרשת־דרכים, צבא עייף קצת ממה שעבר עליו מאז תחילת שנות השמונים: השהות הארוכה בלבנון ואחריה המלחמה היום־יומית עם הטרור, השלטון בשטחים עם הבעיות הנלוות לכך, הקיצוצים הגדולים בתקציב הביטחון.

פיטורי כוח אדם, שכר אנשי הקבע ומעמדם בעיני הציבור, התקשורת המעורה המתערבת, מלחמות הגנרלים והשפעתן על דרגי הביניים בצבא. עם כל אלו יצטרך דן שומרון להתמודד, וזה לא קל.

מאז סיים את תפקידו כסגן הרמטכ"ל בחודש אוקטובר '86 התכונן האלוף שומרון לתפקידו החדש, מתוך תקווה כי שר הביטחון יממש רמזים שנתן לו בעבר וימנה אותו לתפקיד הרמטכ"ל ה־13 של צה"ל. הוא הקים לו צוותים בנושאים שונים, שאיתם הרבה להתייעץ ולסייר ברחבי צה"ל, במערכת הביטחון ובתעשיות. כך, למשל, גיבש לעצמו תפיסה ברורה לגבי מעמדם של התעשיות הבטחוניות, של גופי המחקר והפיתוח, של צבא היבשה ועוד.

יש לשער, כי הרמטכ"ל החדש יפנה משאבים וישים דגש חדש על מיקומו של חיל השריון בשדה הקרב. על כל המשתמע מכך. מרבית הצבא כיום משוריין. בשדה הקרב העתידי יהיה לשריון משקל מכובד, ושומרון יבקש לתת לכך ביטוי בהכנת הצבא לשנות ה־2000.

דרך אגב, דן שומרון כבר החליט כי כרמטכ"ל הוא יחבוש לראשו את כומתת השריון השחורה למרות, שעברו בצנחנים מתיר לו לחבוש את הכומתה האדומה, לאחר הרמטכ"לים האחרונים (משה גור, רפול ומשה לוי), שחבשו כומתת צנחנים, יהיה לצה"ל רמטכ"ל שריונר. שיבקש לבטא בצעד זה את דעתו על מיקומם הנכון של הכוחות המשוריינים.

עם כניסתו של דן שומרון לתפקיד צפויים גם "מספר" מינויים חדשים במטה הכללי, בעוד כחודש וחצי אמור האלוף אהוד ברק להתמנות לתפקיד סגן הרמטכ"ל ולפיכך יש צורך למנות אלוף אחר תחתיו. שר הביטחון עיכב את המינוי הזה עד כניסתו של שומרון לתפקיד. מינוי אלוף פיקוד המרכז עשוי לגרור אחריו עוד מספר מינויים במטכ"ל. כן אמור שומרון להביא לדיון מחודש עוד מספר מינויים, שעליהם הוחלט בצה"ל בתקופתו של לוי ואשר שר הביטחון טרם אישר מתוך ציפייה להסכמה מלאה של שומרון. גם המינויים שגרר ועוד יגרור מינוי מפקד הנח"ל יעלו לדיון מחודש, וכמותם מינוי דובר צה"ל וצנזור ראשי חדשים.

• • •

דן שומרון נולד ב־1937 בקיבוץ אשדות־יעקב שבעמק־הירדן. הוא שומר על קשר הדוק עם הקיבוץ עד היום. באשדות־יעקב חיים הוריו, אליהו וטובה, הפעילים עד היום במשק ובחברה. גם אחיו של שומרון חיים בקיבוץ.

ב־1956 התגייס שומרון לצה"ל ופנה למסלול פיקוד בצנחנים. הוא נטל חלק פעיל בפעולות התגמול התכופות ואחר־כך במבצע קדש. הוא השתחרר מצה"ל כקצין צעיר וחזר לקיבוצו. שם עבד במשק שנתיים כנהג סמיטריילר. אחר־כך חזר לצה"ל.

במלחמת ששת הימים היה שומרון מפקד כוח סיור באוגדתו של האלוף ישראל טל. כראש כוח זה הגיע ראשון לצפון תעלת סואץ ביומה הרביעי של המלחמה. בתום הקרבות הוענק לו צל"ש (עיטור המופת) מטעם אלוף הפיקוד, על סדרת הפעולות שביצע עם יחידתו.

במלחמת ההתשה, בתקופת המרדפים בבקעת־הירדן, פיקד שומרון על גדוד צנחנים שפעל בגזרת תעלת סואץ.

ב־1971, לאחר שמילא תפקיד בכיר במטה הכללי, עבר הסבה לחיל השריון וקיבל פיקוד על חטיבה.

במלחמת יום הכיפורים פיקד על חטיבת שריון סדירה, אשר נטלה חלק פעיל בקרבות הבלימה בחזית הדרום, לחמה ממערב לתעלה והשלימה את כיתור הארמיה השלישית באזור נמל ערבייה.

בסוף 1974 חזר דן שומרון, בדרגת תת־אלוף, למשפחת הצנחנים והתמנה לקצין חי"ר וצנחנים ראשי. בתפקיד זה זכה לתהילה עולמית בעת שפיקד ביולי 1976 על מבצע "יהונתן" לחילוץ נוסעי מטוס אייר־פראנס מאנטבה. מבצע זה הפך את קצין צה"ל דן שומרון לסמל בינלאומי של מאבק בטרור בתקופה של התלכטות וחוסר אונים עולמי. זמן קצר אחר־כך התמנה למפקד אוגדה משוריינת שפעלה בסיני. הוא עמד בראשה שנה וחצי.

בפברואר 1978 התמנה דן שומרון לאלוף פיקוד הדרום והועלה לדרגת אלוף. בתפקידו זה החל בביצוע החלטת הממשלה על פינוי סיני ונאלץ להתמודד עם התושבים באזור ימית.

בספטמבר 1983, כשהחליט שר הביטחון דאז על הקמתה של מפקדת חילות השדה (מפח"ש) נקרא האלוף דן שומרון להיות מפקדה הראשון. במשך למעלה משנה עסק בבניית דמותה של זרוע חדשה ומרכזית בצה"ל תוך התמודדות עם מתנגדים רבים.

בתחילת 1985 החליף דן שומרון את האלוף לוי עברי בתפקיד סגן הרמטכ"ל וראש אג"מ. בתפקיד זה עבר בעיקר על תכנית העבודה הרב־שנתית, והיערכות הצבא נגד הקיצוצים שירדו על מערכת הביטחון. באוקטובר 1985, לאחר שורת לחצים על שר הביטחון יצחק רבין, פרש שומרון מתפקידו זה ופינה אותו לאלוף דרורי. הרמטכ"ל היוצא, משה לוי, ביקש בצעד זה לקדם את סיכוייו של אמיר דרורי להתמנות כרמטכ"ל. דן שומרון הבליג ועבר לתקופת המתנה עד להכרעת הממשלה בדבר הרמטכ"ל הבא. את התקופה הזו ניצל לסיורים, ולימודים בארץ ובחו"ל.

דן שומרון, נשוי בפעם השניה. אב לבת (מנישואיו הקודמים) ולבן (מאשתו השניה), מתגורר בתל־אביב. הוא בוגר פו"מ ובעל תואר ראשון בגיאוגרפיה.

אמו, טובה, חברת קיבוץ אשדות־יעקב, נשאלה מספר פעמים מה היא מאחלת לבנה כרמטכ"ל החדש של צה"ל. "אני רק מקווה שהוא יהיה רמטכ"ל של שלום", אמרה האם. □

הרמטכ"ל החדש של צה"ל, דן שומרון, דיבר בעבר על הצורך בטלטלה של הצבא. הרבה שנים הוא חיכה לרגע זה. עכשיו מחכים לו שיפרע את ההבטחה

עזאת נאפסו

לא רוצה חנינה

בכפר קמא שבגליל מתקוממים בני העדה הצ'רקסית נגד הקביעה כי אחד מהם, קצין בצה"ל, בגד במדינת ישראל. הקצין, עזאת נאפסו, טוען זה שבע שנים כי גזר־דינו החמור — 18 שנות מאסר — הוא תוצאה של בידוי ראיות על־ידי השב"כ. הוא מבקש עתה משפט פומבי

יהודה צור

למעלה משבע שנים עצור עזאת נאפסו, בן 32, בכלא . בעוון דיגול לטובת אויב, ועדיין הוא טוען כי הוא חף מכל פשע ורק ראיות שנבדו נגדו הביאו לגזר דינו החמור — 18 שנות מאסר והורדה מדרגת סגן בצבא־קבע לדרגת טוראי.

הצעיר הצ'רקסי, בן כפר קמא שבגליל, עשה שירות סדיר בצה"ל, סיים קורס קצינים ולאחר מכן שירת בדרגת סגן.

בינואר 1980 יצא נאפסו לחופשת שחרור. כמה ימים קודם לכן התחתן ועמד לסיים את שירות הקבע שלו. לפתע, בשעת בוקר מוקדמת, הוא נקרא למשימה מיוחדת.

היום, למעלה משבע שנים מאז אותו יום, נזכרים בני משפחתו בכפר קמא "הוא הלך איתו ומאז לא שמענו ממנו דבר. עברו ימים, אולי שבועיים, עד שהתחלנו לדאוג. הגענו ליחידה שלו ודיברנו עם סגן מפקד, שאמר שהוא בכלל לא יודע מה הלך עם עזאת. לא התייאשנו והתחלנו לחפש בשטח."

אחיו של עזאת, נאג'את נאפסו, היה בזמנו נהגו האישי של תת־אלוף בנימין (פואד) אליעזר. יחד עם רבים מבני העדה והמשפחה יצא לחפש באזור את האח שנעלם.

"רק שלושה שבועות אחרי זה, נודע לנו מאנשים קרובים אליו, שמסרו זאת בסוד־סודות, כי עזאת עצור בכלא.

בהתחלה בכלל לא נתנו לנו לבקר אצלו. גם לעורך־דין לא איפשרו לגשת אליו. רק מאוחר יותר סיפר לנו שעונה קשות וכי הוחזק ימים רצופים בתנאי חקירה קשים, עד ששברו אותו פיסית ומורלית. עזאת לא הסכים להודות באשמה שהועלתה נגדו, אבל בסוף, ככל הנראה, שברו אותו. הוא חתם על הודאה לאחר ששלוש פעמים דחה את החתימה. למעשה, על סמך הודאתו זו הוא הורשע.

"היום טוענים, כביכול, כי רק לאחר פרשת השב"כ הוא העלה את טענת בידוי הראיות. זה לא נכון. ברגע הראשון שהוא ראה את עורך־הדין שלו הוא מסר לו הודעה מפורטת, וציין שחתם בגלל החקירה הקשוחה והעינויים. הוא הוסיף, שכל הראיות נגדו בדויות. מאז ועד היום הוא ממשיך לטעון כך".

את יוסי גינוסר, שהתפרסם בפרשת השב"כ, הכירו בני משפחת נאפסו בשמו המלא ובזהותו האמיתית רק כאשר הותרה תמונתו לפרסום. "אז ראינו שמדובר בראש צוות החקירה שניהל את כל הפרשה נגד עזאת. עד פרסום התמונה היכרנו אותו רק בכינויו בשב"כ".

בני המשפחה מספרים היום, שעזאת לא האמין מעולם, במשך כל תקופת משפטו, כי אכן עומדים להרשיעו. "במשך כל המשפט הוא היה יושב איתנו על הדשא מחוץ לבית־המשפט הצבאי בקריה, אוכל איתנו, שותה ומתבדח, לבוש מדים צבאיים עם דרגותיו עליו, ללא אזיקים על ידיו. לעתים המשפט היה כה סודי, שלא רק שלא איפשרו לנו להשתתף בו, אלא שאף את הנאשם עצמו היו מוציאים מאולם הדיונים כדי שלא

(המשך בעמוד 14)

תקדים משפטי

ערעורו של קצין צה"ל לשעבר, שהואשם בבגידה במדינת ישראל, בפני בית־המשפט העליון, מעורר עניין רב במערכת הביטחון ובצה"ל בשל התקדים הכרוך בו.

זו הפעם הראשונה מאז קום המדינה שאזרח הורשה לערער בפני ערכאה משפטית אזרחית גבוהה על פסיקה של בית־הדין הצבאי לערעורים. דבר זה התאפשר לאחר תיקון שהוכנס לחוקת השיפוט הצבאי בעקבות שורת המלצות שהגישה ועדה מיוחדת בראשותו של השופט העליון, מאיר שמגר, לפני שנה וחצי.

התיק "פלוני נגד התובע הצבאי הראשי" עשוי לשמש גם כתקדים לאזרחי מדינה אחרים שנשפטו בעבר על עבירות שעניינן בטחון המדינה, נושאים כאלה נדונים בדרך־כלל בדלתיים סגורות בפני בית־דין צבאי.

פרקליטיו של הסגן לשעבר, עזאת נאפסו, נתלים בערעור בעיקר בדו"ח פרשת השב"כ, שציטט את מדבריו של איש השירות המכונה "ג'" (יוסי גנוסר), שאמר כי היו, כבר בשב"כ בעבר מקרים של שיבוש הליכי חקירה ומשפט.

למרות שמערכת הביטחון, השב"כ וגורמים נוספים אינם אוהבים את "הפרשה הבטחונית" הנוכחית, שנפלה, על השירות בתקופת השתקמותו מהפרשה הקודמת, הרי היה זה דווקא הרמטכ"ל, רב־אלוף משה לוי, שקרא ביום רביעי בלילה להסיר את החיסיון מהפרשה, שאין בה, להבריו, כדי לפגוע בבטחון המדינה. מחווה אחרונה של רמטכ"ל יוצא לתקשורת ולציבור, או שמא סיבה אחרת כלשהי הקשורה ביחסי צה"ל והשב"כ למשה לוי הפתרונים. כך או כך, במערכת הביטחון ובפרקליטות הצבאית סבורים כי יש בידי המדינה כל היכולת להוכיח את אשמתו של עזאת נאפסו.

על עובדה אחת כדאי להתעכב: על התרומה השלילית לשירות הביטחון הכללי, הנמצא בתקופה רבת משימות ואתגרים ומנסה לשקם עצמו ולחזור לפעילות שוטפת. כל פרשה שכזו פוגעת בו, ויש רק לקוות כי זו הפעם האחרונה בה נמצא השירות בראש הכותרות.

אבי בניהו

אבי לנדאו

קשר כפול

קרב מאסף

פסילה־התקפלות־פירסום. זה התסריט הקבוע של הצנזורה הצבאית בשנתיים האחרונות. יוסי גינוסר — מהדורה שנייה — הוא הנדבך האחרון

כרשת בידוי הראיות, לכאורה, של יוסף גינוסר, חנון השב"כ, עתה ראש מכון היצוא, תופסת השבוע את הכותרות הראשיות בעיתונים. כמו בכל הפרשיות שקדמו לה בשנתיים האחרונות (פולארד, השב"כ, אספקת הנשק לאיראן וגילויי ואנונו), גם כאן הודגש טיפולה הבלתי־יציב של הצנזורה הצבאית. דומה שהתסריט כמעט שאינו משתנה. ניסיון עיקש לפסול לפרסום כל דבר, כולל פרטים שמאוחר יותר הוגדרו על־ידי בית־סמכא ככאלה שפרסומם לא הזיק לביטחון המדינה, ולאחר מכן התקפלות ופרסום צעקני יותר על־ידי כלי התקשורת.

• • •

לא רבים שמו את ליבם לרשימה קטנה ב"כותרת ראשית" מהשבוע שעבר, חתומה על־ידי נחום ברנע, עורך העיתון. הדברים היו בלתי מובנים: הכותרת הייתה "גינוסר רודף את הנשיא", וההקשר לדבריו של הרצוג בגרמניה, ש"אין חנינה על השואה", ולוויכוח הפומבי עם הנשיא לשעבר, אפרים קציר, על קציבת עונשם של אסירי העולם מהמחתרת היהודית, היה מעורפל במקצת. אולם, מהון להון הגיע ברנע גם לחנינות התמוהות שחנן הרצוג את עבריני השב"כ ובכללם את יוסף גינוסר.

וכך כתב: "... אחד מהם — יוסי גינוסר — ניהל בפרשה הזו מסע של בידוי ושיבוש ראיות. כשגינוסר בא לנמק את בקשת החנינה שלו, כתב לנשיא, שעשה מה שעשה בהתאם למה שהיה מקובל בשב"כ. בכך הטיל גינוסר צל כבד על פעולותיו־שלו ואולי על פעולות של עובדי שב"כ אחרים בעבר. בתוצאה ממכתבו, עלול העבר לשוב ולרדוף את הנשיא ואת המערכת המשפטית. עולה החשש, שכדי למנוע נזק לביטחון, יצטרכו הרשויות, בסופו־של־דבר, לגרום נזק לביטחון. זה מה שקורה בסלונטר נשיאותו (הדגשה שליא"ל).

הסיפור כולו, כפי שהתפרסם בעיתונות בשבוע האחרון, היה בידי ברנע בעת הפרסום המצוטט לעיל. אולם הצנזורה פסלה את הדברים ורק לאחר מספר נוסחים אושר הנוסח המסוים. גם נוסח זה הספיק כדי לעורר את האריה התקשורתי מרבצו. טונח צימוקי מ"דבר" הייתה הראשונה, ביום ו', ואחריה שאר כתבי המשפט בירושלים, בימים ראשון ושני. בחצות יום ד' אושרו הפרטים המלאים לפרסום.

עתה, גם הדברים ה"תמוהים" שנכתבו ב"כותרת ראשית" ברורים. שמו של גינוסר כבר הותר לפרסום. עדותו שצוטטה בדו"ח השב"כ היוותה בסיס לערעורו של אסיר — עזאת נפסו — שנשפט ונכלא בעוון ריגול לפני שבע שנים, במנג נשיא בית־המשפט העליון, מאיר שמגר. המשפט הקובע ("כדי למנוע נזק לביטחון יצטרכו הרשויות, בסופו־של־דבר, לגרום נזק לביטחון") גם הוא מובן: כדי למנוע נזק לשב"כ על ידי חשיפת דרכי עבודתו במהלך הערעור, יצטרכו לגרום נזק לביטחון, משמע, לחון או להקל בעונשו של מרגל, בעוד שעדיין לא הוכח בבית־משפט שאינו כזה.

הפחד מפני חשיפה משפטית הוא ההסבר שהודלף. אולם, סביר להניח, שהחשש טמון בעיקר באפשרות שערעורו של האסיר יתקבל, וכי החלטה זו, של הדרג השיפוטי העליון במדינה, תאשש את עדותו של גינוסר על בידוי ראיות כנורמה בשב"כ. בינתיים הוחלט, למרות לחצי השב"כ, לא למנוע את ההליך השיפוטי, משמע, הערעור, כך קרה, שפרסום מוגבל בעיתונות — ככל שהיה מסורס — גרם לעצירת תהליך פסול, שהיה שומט עוד נדבך ממבנה שלטון החוק, אשר עורער לאחרונה מספר פעמים.

• • •

נחום ברנע, האם אתה מכורמר על כך שהצנזורה התירה לפרסם השבוע פרטים שפסלה אצלך בשבוע שעבר?

"תתפלא, אך הפעם אני מאושר. לא ראיתי לנגד עיני את הזכייה הגדולה בסקופ. רציתי לעצור דבר חמור והפרסום אכן עצר זאת. היינו הכרוז הראשון במחסנית והכרוז אכן פגע".

ומה לגבי הצנזורה?

"זה שצנזורה מתקפלת בהדרגה — זה אופייה".

• • •

במשפט זה, אולי, טמון הסיפור של הצנזורה בפרשה זו ובפרשות קודמות לה. לאחר מאבק עז וחשיפת שיניים — היא נעשית הגיונית יותר ומתקפלת. עצם ה"התקפלות" אינה ראויה לגנאי, אך תהליך זה, החוזר על עצמו, ראוי שיגרום אצל אלה הממונים לעשות זאת, למחשבה שנייה לגבי עצם קיומה של הצנזורה הצבאית במתכונתה הנוכחית.

בתחילת השבוע לא היה הצנזור מוכן לשמוע על הזכרת שמו של יוסף גינוסר ועל השמ

נחום ברנע "רציתי לעצור דבר חמור"

שבדה ראיות גם במקרה זה, מאחר שגינוסר כבר אזרח הממלא תפקיד ציבורי חשוב, ומאחר שהודה במה שהודה בפני המשטרה והדברים אושרו לפרסום בדו"ח המשפטנים על פרשת השב"כ, לא הייתה כל סיבה בטחונית נראית לעין (להערכתי האישית) שתמנע את פרסום שמו ומעורבותו בפרשה. אך הצנזורה דבקה בשלה, וכמו במקרים קודמים, בשל סיבות שהיו הגיוניות גם לפני כן, התקפלה ואישרה יותר ויותר פרטים לפרסום.

• • •

איך בכל זאת פורסמו פרטיו המלאים של האירוע — שמו של האסיר והרקע למשפטו — למרות הפסילות התמוהות של הצנזורה ואיסור הפרסום של השופט שמגר?

דומה שהאדם שרמז לכך היה הרמטכ"ל רא"ל משה לוי, שהעמיד עצמו בנושא זה מול ראשי השב"כ והמוסד, הצנזור הראשי, תא"ל יצחק שני, כפוף אומנם, להלכה, לראש אגף מודיעין ולרמטכ"ל, אך מחויבותו לשב"כ אינה קטנה ממחויבותו לצבא ושיקול דעתו אמור להיות עצמאי לחלוטין.

שיקול־דעת זה נבחן ביום ד' ויצא שפוף מאוד. לאחר הראיון עימו ב"מוקד", בערב יום ד', אמר הרמטכ"ל לאחד ממראייניו, נחום ברנע, שמבחינתו אין מניעה בטחונית לפרסם את פרטי הפרשה ברבים. תא"ל שני נכח במקום (אולפן הטלוויזיה) ואישר את הדברים לפרסום במהדורת "מבט". שלוש שעות לאחר מכן, "התכופף" הצנזור, ביטל את שיקול־דעתו הקודם ואישר את הפרטים לפרסום. אף לא כלי תקשורת אחד התייחס לצו איסור הפרסום של שמגר, שנראה כבר לא רלוונטי.

ניתן להניח, שראש השב"כ עמד על "רגליו האחוריות" וניסה למנוע את הפרסום. אולם לצבא, יש לזכור, לאחר בידוי הראיות השב"כי נגד אלוף יצחק מרדכי, יש חשבון ארוך עם השב"כ...

לא אחדות ולא ממשלה

מארק גפן

שעתנו דוחקת לא רק בגלל שיתוקה של הממשלה, אלא בגלל הסכנה להתגברות הלבנוניזציה של הגדה. אם שמעון פרס מבין את הסכנות הצפויות, חובה עליו להיפרד מן השותפות המבזה עם הליכוד

המחלוקת על הוועידה הבינלאומית בין המערך לבין הליכוד היא מעין שם קוד בלבד לגבי שתי תפיסות מדיניות, אשר עם כינונה של ממשלת האחדות ניתן היה לטשטש את ניגודן בניסוחים כלליים, מעורפלים ומוסכמים ("חתירה לשלום"). אולם עתה הם פרצו החוצה בעוצמה המצדיקה את פירוק הממשלה. בפוליטיקה אין להתרשם יתר על המידה מביטויי הגנאי המושמעים על־ידי הפוליטיקאים איש כלפי רעהו (ואין טעם לחזור כאן שוב על כך שפרס הוצג כמעט כ"בוגד", "מוכר את המולדת", "מוביל את המדינה לאובדן" וכו'). אבל אחרי שנתיים וחצי של כהונת הממשלה, ברור עתה כי במסגרת השותפות הזאת לא ניתן לקדם את תהליך השלום.

שמעון פרס לא התאהב בוועידה בינלאומית "ממבט ראשון". אנשי הליכוד, אם ירצו, יוכלו למצוא ציטוטים מדברי פרס מלפני שנתיים, שבהם חלק נכבד של הנימוקים נגד הוועידה, שאותם משמיע היום יצחק שמיר. אבל פרס שינה את דעתו משום שהוועידה הבינלאומית אינה "הסדר עצמו, אלא היא שייכת לטקטיקה של ניהול המשא ומתן. כאשר התברר לו, כי גם ירדן — והיא הפרטנר העיקרי בעיניו לשיחות שלום — אינה מוכנה לפתוח את התהליך המוקפא בלי מסגרת בינלאומית כלשהי, ולצידה של ירדן זו גם עמדתם של הפלשתינים, של מצרים, ולמעשה של כל הגורמים הערביים (גם סוריה) — הגיע פרס למסקנה הגיונית שאין להתעקש על מהלך טאקטי־פורמאלי, שבלעדיו אין עם מי לדבר.

מה מרתיע את שמיר ואת הימין כולו מפני ועידה בינלאומית? הדיבורים כי "כולם שם יהיו נגדנו" וכי זו "מזימה סובייטית־ערבית", אינם אלא תירוץ. שמיר מדבר היום בהתלהבות ובקנאות על שיחות נוסח קמפ־דייוויד. האיש, אשר לא הרים את ידו בכנסת (כתור יושב הראש שלה!) בעד הסכמי קמפ־דייוויד, תוך הבעת אי־אמון מעשי כלפי מנחם בגין — מנסה להשכיח מן הציבור את אשר התרחש בקמפ־דייוויד.

כל מי שיעיין היום בספרים הרבים שנכתבו על מהלך השיחות הללו יגלה, כי בקמפ־דייוויד היו חברי המשלחת הישראלית, אך במיוחד מנחם בגין, נתונים ללחץ כבד מצד הנשיא קרטר ועוזריו האמריקנים. נשיא של מדינה ידידותית (לא חס וחלילה של ברית־המועצות!) כפה למעשה על בגין שורה של ויתורים, שכולם היו לטובת מצרים. ולא זו בלבד שבגין הסכים להחזיר את כל סיני, "עד לגרגיר האחרון", כתביעתו של סאדאת, אלא גם ביחס לעתידה של הגדה המערבית ולפתרון השאלה הפלשתינית הסכים בגין, בלחץ האמריקני, למהלכים ולניסוחים, שעזר וייצמן, בהיותו אז בהנהגת הליכוד, הגדירם כרחוקים ביותר מלהתיישב עם עמדותיה הבסיסיות של "חירות". אילו מנחם בגין היה חופשי מן הלחץ האמריקני והיה מתייחס למשא ומתן עם סאדאת כאל שיחות ישירות הבאות ליישב את המחלוקת בין שתי המדינות — ישראל ומצרים בלבד — יכול היה לקום ולומר, כי בעיית הגדה אינה עניינו של סאדאת, ויכול היה להתנגד לכל הרחבה של הסכם מעבר לנושאים הנוגעים ישירות לשתי המדינות. אך סאדאת חזר והצהיר פעמים רבות שהוא אינו מוכן להסכם שלום נפרד עם ישראל. את החזרת סיני ראה כדבר מובן מאליו, שידע כי אין לו צורך להיאבק עליו. גם כאשר העולם הערבי פנה לו עורף החליט סאדאת לייצג בשיחות אלה את העניין הכלל־ערבי, ובפרט דאג להניח יסוד להסכם עתידי, שיבטיח את זכויות העם הפלשתיני ואת נסיגתה של ישראל מן הגדה.

הוועידה הבינלאומית כמסגרת פתיחה

מנחם בגין, הצליח לתרום את רעיון האוטונומיה, שבא לאפשר לישראל להרוויח זמן (שנה אחת לשיחות על כינון האוטונומיה וחמש שנים לקיומה), אך על־פי הגרסה המקורית של ההסכם, הרי בתוך שש שנים היה צריך לפתוח בשיחות על קביעת הגבולות העתידיים בגבולה המזרחי של ישראל במסגרת החלטת האו"ם 242. החלטה זו, שתוקפה לא פג גם היום, מדברת במפורש על נסיגת ישראל מן השטחים (הוויכוח הסמנטי לגבי "שטחים" או "השטחים" יכול להיות רלבנטי לגבי קביעת הגבולות, אך לא לגבי עצם הנסיגה. האמריקנים, למשל, רוגלים ב"שינויי גבול מזעריים").

תזכורות היסטורית זו באה להבהיר, כי שמיר וארנס (גם הוא לא הצביע בעד הסכמי קמפ־דייוויד), הנאחזים היום בשיחות נוסח קמפ־דייוויד, סומכים על זכרונו הקצר של הציבור. שכן בקמפ־דייוויד ההסדר נכפה על ישראל. הסכמתו של מנחם בגין לנוסח המדבר על "זכויות לגיטימיות של העם הפלשתיני" משמשת למעשה מפתח לפתרון הסכסוך, אלא ששמיר ומפלגתו כופרים היום בכל מאודם בהנחה כאילו יש לתושבי הגדה הנתונים לכיבוש זכויות לאומיות כלשהן.

הוועידה הבינלאומית המוצעת שונה בתכלית השינוי משיחות קמפ־דייוויד, ודווקא לטובת ישראל. אומנם ישתתפו בה כל המעצמות הגדולות, וביניהן גם ברית־המועצות וסין העממית, אבל ללא סמכות להכתיב את תנאי ההסדר. זאת תהיה מסגרת פתיחה, כאשר המשא ומתן עצמו יעבור לשיחות ישירות בין ישראל לבין משלחת ירדנית־פלשתינית, בין ישראל לבין סוריה או בין ישראל לבין משלחת ערבית מאוחדת, כדי לנסות למצוא הסדר כולל מוסכם לכל נקודות המחלוקת במזרח־התיכון. כאן לא מדובר ב"הצבעת הרוב" של הוועידה או בכפיית ההסדר על ישראל.

מה איפוא המקור של התקפת הזעם של שמיר על הוועידה הבינלאומית? התשובה פשוטה לגמרי. הליכוד אינו מוכן לתרום דבר עבור הסדר השלום. הנוסחה היחידה והמקובלת בליכוד היא "שלום תמורת שלום", והיא מוצגת לעומת נוסחתו של המלך חוסיין "שלום תמורת שטחים". שמיר יודע, כי המשלחת הישראלית אינה יכולה להופיע בפורום של הוועידה הבינלאומית ולהכריז, כי ישראל אינה מוכנה לוותר אפילו קילומטר אחד מן הגדה ורצועת עזה, וכי "תוכנת הלגיטימית של הפלשתינים", שלה התחייב מנחם בגין, אינה אלא זכותם לחיות תחת השלטון הישראלי. כאשר מבצע ההתנחלויות היהודיות בגדה ימשך בלב ליבה של האוכלוסיה הפלשתינית, שהרי אז יתברר קבל העולם כולו, כי ישראל אינה מוכנה לשום הסדר שלום, ונטייה למעשה לא רק להמשך הכיבוש, אלא גם לסיפוח פורמאלי בעתיד.

כך נוצר מצב פראדוכסלי, שבו ישראל מופיעה בעולם כבעלת שתי ממשלות: שר החוץ שמעון פרס עורך מסעות בחו"ל כדי לעשות נפשות לרעיון הוועידה הבינלאומית, ואילו ראש הממשלה יצחק שמיר מבטל בבית את סמכותו של פרס לפעילות זאת.

בכל מדינה מתוקנת ראש הממשלה לא היה עוסק בהשמצת עמיתו־שותפו לממשלה, אלא היה מסיק את המסקנה המתחייבת מן המצב המביש: הוא היה מפטר את השר. אשר על־פי הכרתו פועל ללא סמכות, ומביא בכך לפירוק הממשלה. אבל שמיר אינו רוצה לפרק את הממשלה, מכל מקום לא ביוזמתו. הוא יודע, כי במקרה כזה תיפתח מחדש ההתמודדות במפלגתו על הבכורה. הוא זכה עתה להצבעה פה אחד כמספר אחד ב"חירות", אך בהגבלת זמן, עד לגמר הקדנציה הנוכחית של הממשלה. בחירות חדשות פירושן חידוש המירוץ בין המחנות על תפקיד היורש. לא רק דויד לוי אלא גם אריאל שרון ינסו לכבוש את כתר המנהיגות, והברית שמיר־ארנס־שרון, שקמה בוועידה האחרונה כנגד דויד לוי, תוחלף בהתארגנויות חדשות. שספק אם יעניקו לשמיר את האשראי לכהונה נוספת. זאת תהיה התמודדות, אשר לא תשפר גם את סכויי הליכוד בבחירות.

למהלך דומה אפשר היה לצפות משמעון פרס. הוא אומנם מסתמך על החלטות הממשלה והכנסת בזכות הוועידה הבינלאומית, אבל גם פרס אינו יכול לעצום עיניים מהריסקרדיטאציה הברוטאלית הנעשית לפעילותו המדינית, לא רק על־ידי שמיר, אלא גם על־ידי מודעי והרומים לו, המאשימים אותו כמעט במעשי בגידה במולדת. אבל, בהתייעצויות הנפרדות של שרי המערך ושרי הליכוד בראשית השבוע הוחלט על טקטיקת ההמתנה, שום צד לא ייזום את פירוק הממשלה. שרי המערך דיברו על "קווים אדומים", אלא שהם ציירו אותם במרחק של כמה חודשים, איש מהם אינו יכול למצוא עוד צידוק לקיומה של שותפות מזוהה זו. ובכל זאת, שני הצדדים מדברים על הקדמת הבחירות כמו על אסון לאומי שיפגע בכלכלת הארץ. באיטליה עורך משבר ממשלתי לא על מחלוקות כה רציניות, אלא כאשר אחת השותפות לקואליציה אינה מסכימה למדיניות הממשלה בנושאים פרוזאיים מאוד, איש אינו רואה שם בתהליך הדמוקרטי אסון, אף גם מערכת הבחירות היא קצרה, ומנעת בזבוז של משאבים במשך שנה שלמה. גם אצלנו אפשר היה לקיים בחירות תוך שלושה חודשים מאז פיזור הכנסת. אדרבא, אם הממשלה תמשיך להתקיים עד נובמבר 1988, הרי למעשה כבר היום מתחילה מערכת הבחירות.

היאוש המתפשט בקרב הפלשתינים עלול להפוך את הגדה ללבנון שנייה

לגייס את המחנה השפוי

האמת היא, כי השעה דוחקת לא רק בגלל שיתוקה של הממשלה, אלא בגלל הסכנה להתגברות הלבנוניזציה של הגדה. אפשר (וצריך) להוקיע את מעשי הטירור, אך בגינויים אין פותרים את הבעיה; גם לא ביד קשה כלפי האוכלוסיה הכבושה: רק במות המעוות של הקנאים הלאומיים שלנו יכלה לצמוח המחשבה שטיפוח רעיון הוועידה הבינלאומית על־ידי פרס מעוררת את משליכי בקבוקי התבערה, שגרמו ערב החג לפגיעה קטלנית במשפחת מוזס מאלפי־מנשה. גם בדרום־אפריקה מאשימה הממשלה, בעוורונה הרב, את תומכי ביטול האפרטהייד בהגברת מאבקם של השחורים נגד המשטר הגזעני. וכך אנו מגיעים למצב שבו הלווינגרים למיניהם תובעים מן הממשלה לעקור פורסים, להניף אגרוף ברזל נגד התושבים המקומיים, להקים "משמר אזרחי" מבין המתנחלים כדי להשליט את הסדר. סדר שראשיתו דיכוי מוגבר וסופו אולי גירוש חלקי לפחות של הפלשתינים מאדמתם.

הם מתעלמים מן העובדה, כי היאוש המתפשט בקרב הפלשתינים עלול להפוך את הגדה ללבנון שניה. מלבנון הראשונה אמנם נמלטנו (כמעט) באיחור רב, אך עתה הכל מודעים למה שהיה צפוי לנו אילו נותרנו בגיהנום הזה. לבנוניזציה של הגדה לא תתחיל כל עוד יהיה סיכוי לתהליך השלום, שבסיומו יזכו הפלשתינים לאותן זכויות לגיטימיות שבגין התחייב לכבדן בהסכמי קמפ־דיוויד. מי שחושב, כי תושבי הגדה, המפוחדים מהיד החזקה של זרועות הביטחון מזה ומההתנהגות המיליטאנטית של המתנחלים מזה, יתקפלו ויתנהגו כמו עדר כבשים חסרי כוח, אינו אלא חי באשליה. עדיין לא מאוחר לכבות את התבערה, שסימניה הראשונים נראים בשטח. אם הפלשתינים יגיעו למסקנה סופית שאין להם מה להפסיד עוד, פרט לכבלי הכיבוש, ייתכן מאוד שתבוא גם שעתה של התקוממות עממית. אנו נקרא לכך התגברות הטירור, והם יראו בכך מלחמת קיום.

וזהי השעה שבה חובה לגייס את כל המחנה השפוי בארץ. הוא אולי גדול יותר מאשר אותה ההערכה, כאילו העם מחולק לשני מחנות שווים. עובדה היא, כי המתנחלים יוצאים היום מגדרם לא כל־כך בגלל מעשי פיגוע ספוראדיים (מי שיחשב את מספר הפגועים במשך 20 שנות הכיבוש, יתברר לו כי קורבנותיו היהודיים מונים לא יותר מכמה עשרות), אלא בגלל תחושת הבידוד כציבור. אין לאנשי גוש אמונים עתודה של רבבות או מאות אלפים המוכנים "ליישב את ארץ־ישראל". הישראלי הממוצע, גם מאלה ששייכים ל"מחנה הלאומי", מדיר את רגליו מן השטחים אפילו לצורך ביקור, ובוודאי שאינו מוכן להתיישב על אדמה שעתידה נתון בספק. הלווינגרים למיניהם נאחזים בכל מעשה פיגוע כבהזדמנות פז לגרום "להתעוררות לאומית" למען הצלת המולדת השלמה.

חידוש שיחות השלום הפך לבעיה קיומית בשביל מדינת ישראל. הפתרון לא יהיה קל, והשיחות יהיו בוודאי רצופות משברים. הסכמתנו לנסיגה תצדיק את דרישתנו לעגן את האינטרסים הבטחוניים שלנו, כמו על־ידי תביעת פירוז הגדה או לחץ בכיוון האופציה הירדנית־פלשתינית, ולא אכנס הפעם לפירוט. אבל זוהי השעה האחרונה שעדיין אפשר למנוע לבנוניזציה של הגדה. מי שחושב, כי העוצמה שבידי ישראל תאפשר לה "להשליט סדר" בגדה, חייב ללמוד באופן דחוף שיעורי היסטוריה. הכוח יכול לדכא עם כבוש, אך לא לאורך זמן, וגם זאת לא מבלי לפגוע בעם הכובש, לפגוע במרקמו המוסרי ולתבוע גם ממנו מחיר דמים משלו.

אם שמעון פרס מבין את הסכנות הצפויות, הרי חובה עליו לעשות את הצעד המכריע — להיפרד מן השותפות המבזה עם הליכוד ולהיערך למערכה המכריעה על נפשו של העם. שום דחייה לא תיצור תנאים נוחים יותר, ולא תזמן לו בחירות דה־לוקס. אז תהיה חובה לחשוב ולהיטב כיצד לגייס את כל הכוחות שיזכו את המחנה השפוי באמון הרוב שבעם. מכל אנו חיים היום במדינה ללא ממשלה. מי שטען בזמנו כאילו הבחירה היא "ממשלת אחדות לאומית", אולי יודה כעת שהיתה זו אמירה אווילית. שום עם לא בוחר בשתי ממשלות, ואולי הניסיון של הממשלה — לא ממשלה זו — ידרבן את העם להכרעה חד־משמעית.

כשלון הקיצוניות, נצחון השגרה (2)

המדינה הפלשתינית: ניסוי כלכלי בספק

יכולת קיום והישרדות כלכלית של מדינה פלשתינית קטנה, מוקפת ומפוצלת בין ישראל לירדן לא מוכחת די צורכה בעובדות ובמחקרים, המניחים באופטימיות את כל הדרוש מוכח. בשום מעבדה כלכלית אף לא נבדקה החלופה של מדינה פלשתינית גדולה, שתבלע את ממלכת ירדן ותקום על חורבותיה. תרגילים בכלכלה לא פותרים את בעייתן של אומות הרוצות לחלום, להיאבק ולשגות בעצמן. מעשים פלשתיניים ובעיניהם תפיסות היסוד של הצד שכנגד הן עדיין לאחר עשרים שנה כמעט בלתי מתקבלות על הדעת. כמעט והכמעט הוא התקווה

פ. סבר

בכמאה ההתנחלויות היהודיות שקמו בין 1968 ועד 1985 בשטחים, הושקעו לפחות שני מיליארד דולר, פי שלושה מן התוצר הפלשתיני המקומי השנתי של הגדה המערבית. קרוב לחמישים וחמישה אלף יהודים מתגוררים היום בהתנחלויות בגדה, הרוב בישובים לא חקלאיים, שלושה רבעים מהם במרחק של רבע שעה נסיעה מן הקו הירוק וממרכז עירוני ישראלי.

תוכנית „מאה אלף המתיישבים", עליה הכריזה ממשלת בגין ב־1983, שלפיה צריכים היו להיבנות בגדה בשנים 1983 עד 1986 כ־21 אלף יחידות דיור חדשות, בהשקעה של 2.6 מיליארד דולר, לא התממשה, ואף לא במקצתה. הכשילו אותה גורמים רבים: הדיסון הכלכלי החד בישראל עצמה, אי־נכונותם המוחלטת של האזרחים היהודים להגר לגדה המערבית על חשבון עצמם ולהתיישב במאסות גם במרחק של קילומטרים ספורים מן הגבול (הישן), סגירת קופתה של ההסתדרות הציונית, בעיות אינפלציה ותקציב ממשלתי מקוצץ, המצע המדיני המגביל של ממשלת האחדות הלאומית והעובדה, המאוד מוחשית, של „גמר המשיחיות ההתנחלותית" בכללותה. כמו בלון שברח ממנו האוויר, כך נגמר לפתע כל הקיטור האידאי והאנושי של גוש אמונים, ומתנועה עיונית השואפת לגייס המונים הוא הפך לקוריוז, למיטרה. מעמד הבינניים הישראלי החדש, זה שצריך היה לבצע את מעשה הייהוד של יהודה ושומרון, נשאר בבית, הצביע ברגליים, הותיר שלדים ריקים של ישובים קהילתיים מתפוררים.

ביוני 1987 לא מתגוררים (בעצם, לא חוזרים לשם לישון) ברחבי היחידה הגיאוגראפית של יהודה ושומרון אותם מאה אלף היהודים, שביקשה להביא תוכניתה המטורפת של ההסתדרות הציונית מלפני חומש. גם בעוד שנתיים לא תגיע אוכלוסיית ההתנחלויות למספר זה, כפי שחששו בשעתו גורמים יוניים בישראל. והפלשתינים עצמם. וגם לא בסוף העשור הזה. יתר על כן: הריכוז של ההתנחלויות בקירבה אינטימית לקו הגבול הירוק, באזורים המטרופוליטניים הרחבים של ערים ישראליות גדולות, מנוגד למהות הרעיונית של התוכנית הגדולה „ישוב יהודה ושומרון" ותומך דווקא באפשרויות מימושה של הפשרה הטריטוריאלית, מסוג כזה או אחר. במסגרתה, למשל, אפשר ליצור מושב של גבול עבה, או להחליף שטחים סמוכים עם היחידה הפלשתינית המדינית החדשה, שתקום או לא, שתהיה או לא תהיה.

יימצאו 10 מיליארד דולר

בשני מחקרים בלתי־תלויים אכן נבדקה לאחרונה אפשרות הפיכתה של „כלכלה של השטחים" ל„כלכלה של המדינה", בהנחה שתקום שם מדינה פלשתינית עצמאית, שתכרות שלום מלא ולבבי עם ישראל, תקלוט הגירה פלשתינית ממדינות ערב אחרות, ותמשיך לשמור על גבולות פתוחים, אך מוגדרים. ההיתכנות הכלכלית של מדינה פלשתינית כזאת נבדקה, אם כן, לאחר שנפתרו מרבית המחלוקות בין העמים, לשביעות רצונם ההדדית. בגישה כזו, המפרידה בין כלכלה פוליטית לפוליטיקה לאומית, והמלבישה את הראשונה לאחר גזירת מידותיה של השניה, אין אלא תועלת של הדגמה: וכי בעיה היא להוכיח, שאחרי שלום ושיתוף מדיני, יבואו גם שיתוף ורווחה כלכלית?

המרשגים המאקרו־כלכליים המרכזיים רגישים לאלטרנטיבות פוליטיות, אפילו רגישים מאוד. החוקר האחד, ד"ר שימחה בהירי מן המרכז הישראלי לשלום, הניח מראש בתחזיותיו כי: 1. השטחים המוחזקים יופרדו לחלוטין מישראל ויהיו לישות עצמאית (אם ירצו תושביהם, גם למדינה) תוך נורמאליזציה פוליטית וכלכלית מלאה עם ישראל. 2. תיפתר איכשהו, באופן לא מפורט, בעיית המעמד של המתנחלים היהודים שמעבר לקו הירוק. 3. מעמדה של מזרח ירושלים יישאר תלוי באוויר. 4. 700 אלף פלשתינים יעלו למדינה החדשה במשך עשר שנים ראשונות לקיומה, מארצות ערב. שאר הפלשתינים מחוסרי האזרחות והמעמד היום יקבלו אף הם אזרחות מוגדרת ובעיית הפליטים

תוכנית „מאה אלף המתיישבים", עליה הכריזה ממשלת בגין ב־1983, שלפיה צריכים היו להיבנות בגדה בשנים 1983 עד 1986 כ־21 אלף יחידות דיור חדשות, בהשקעה של 2.6 מיליארד דולר, לא התממשה ואף לא בקצתה

תיפתר בכך אחת ולתמיד, בלי שאריות כלשהן. 5. המדינה הפלשתינית החדשה תפורז באופן כמעט מוחלט, ויוטלו מגבלות חמורות על הוצאות הבטחון שלה (שלום מלא) ל־18 אחוז מן התוצר הלאומי, לעומת כ־26 אחוז היום, ותחסוך במרוצת העשור של השלום 15 מיליארד דולר, שיופנו ברובם להשקעות במשק. 6. לשם אספקת תעסוקה, דיור ושירותים לתוספת אוכלוסיה פלשתינית של כ־1.2 מיליון איש במשך עשר שנים (לעומת מדינת השטחים היום), נדרשות השקעות בהיקף של עשרה מיליארד דולר, וד"ר בהירי הניח כי הכסף הזה יימצא, ואף יוצא על־ידי הממשלה הפלשתינאית העתידה לפי המתוכנן, היעיל והרצוי. בהסתמך על המודל של „הישגי ישראל עד 1957". בכך ניתן המענה הסופי והמוצא לשאלה, האמנם תוכל מדינה זעירה, שבשלב ההתחלתי שלה מחולקת בין 1.3 מיליון תושבים תוצר לאומי של 1.3 מיליארד דולר בלבד, להכפיל בעשור אחד את אוכלוסייתה, לקלוט שבע מאות אלף פליטים חסרי מקצוע, להשקיע מדי שנה סכום השווה לתוצר מקומי כולו, ולספק רבע מיליון מקומות עבודה שיהיו יצרניים עד כדי כך, שהתוצר לנפש במדינה אמיצה זו ימשיך לעלות בקצב של מעל ל־2.5 אחוז לשנה, כשהאוכלוסיה תגדל ב־7 אחוז לשנה. 7. כתוצאה מיחסי המסחר הפתוחים והפורחים עם ישראל, מדינה פלשתינית מופרדת תכפיל, בתוך עשור, את היצוא, ותשליש את היבוא, ולכן הונח כי הגידול בגרעון המסחרי ימומן על־ידי עשירי העולם המערבי והערבי.

אלו ההנחות; התוצאה מהרצת מודל כלכלי־פוליטי כזה היא אפוא חד־משמעית עוד בטרם נחלץ קליד אחר במחשב האישי: מדינה פלשתינית עצמאית בשטחים אפשרית ורצוית, היא תצמח, תפרח, תתבסס ותחיה ביחסים כלכליים מצוינים עם כל שכנותיה. היתרונות לישראל אף בולטים מאלו שיהיו מנת חלקם של הפלשתינים העצמאיים, וזאת משום שהאחרונים יואלצו לחסוך ולהשקיע — כלומר, לזוז הצידה, במידה כזו או אחרת — כדי לקלוט את אחיהם מן הפזורה, אחים עניים ואף נרדפים. הישראלים, לעומת זאת, בלי שום מאמץ, יקטפו את כל הפירות.

„באופן כללי מצאנו", כותב ד"ר בהירי, ובלשון המעטה, „שהמכנה הדמוגראפי והכלכלי של ישראל יהיה במצב טוב יותר ללא השטחים" ועם שלום אזורי מלא. השלום יאפשר בישראל צמיחה ריאלית לנפש של 3.6 אחוז לשנה והפערים בין ישראל למדינת השטחים אף יתרחבו — ולטובתה של ישראל. כמובן, הפלשתינים הלא יידרשו למאמץ לאומי ובינלאומי אדיר כדי לשמור על רמה נוכחית של רמת חיים, וכדי לקלוט את ההמונים מן המחנות. ואנו מצידנו את המשאבים הבטחוניים המשוחררים, לכשנשתחרר מן השטחים, נוכל להשקיע עם חפנים לצריכה וליצוא, שיגדל בקצב שנתי ריאלי של שמונה אחוזים(!)

התועלת הכלכלית של שלום־ויתור־הפרדה איננה מפתיעה. מה שמפתיע בתצפיותיו של ד"ר בהירי היא העובדה הסטאטיסטית, שגם באופציה לפיה ממשיכה ישראל להחזיק בשטחים עד 1996, בלי כל מצב של שלום, עם מאה ועשרים אלף מתנחלים שמעבר לקו הירוק, עם 1.6 מיליון פלשתינים המייחלים לסוג כזה או אחר של חירות פוליטית, עם הוצאות בטחון המגיעות ל־26 אחוז מן התוצר, היא לא רק ממשיכה להתפתח ולצמוח, אלא עושה זאת מהר יותר מאשר בעשור שנגמר אשתקד. באופציית ההחזקה הישראלית גדל התוצר הישראלי הריאלי לנפש בעשור הבא ב־2.5 אחוז לשנה (מול אפס בעשור שחלף), היצוא בחמישה אחוזים לשנה (מול 5.5 אחוז בעשור שחלף), היבוא ב־4 אחוז לשנה, וההשקעות, ודו הפיתוח העתידי, גדלות אף הן ב־3.5 אחוז לשנה. ההמשך של החזקת השטחים, ההחזקה הבלתי־החלטית והלא־מוכרעת, איננו ממיט עלינו אסון כלכלי, יתר על כן: לפי אותו המודל, גם תושבי השטחים הפלשתינים ימשיכו יחסית ליהנות ממנו, בלי התפוצצות.

השגרה, אם כן, אפשרית לפחות, מבחינה כלכלית.

מחקר השוואתי־תחזיתי אחר של האפשרות הפלשתינית הוא מפרי עטו של מארק הלר, חוקר בכיר במרכז למחקרים איסטראטגיים של אוניברסיטת תל־אביב. בספרו: „המדינה הפלשתינית" הוא ממליץ על נסיגת ישראל מן השטחים וכינון מדינה פלשתינית עצמאית בהנהגת אש"ף, בתנאי שזו תספק מינימום של דרישות פוליטיות ישראליות, הנחוצות למיעוט הסיכונים הנובעים מן הנסיגה ומהעברת מרכז הכובד של בעיית הבטחון מחברון שכם ועזה בחזרה לגבול.

כדאי לפרט את סעיפי המינימום הזה: ראשית, סילוק הבעיה הפלשתינית מעוקד היחסים בינינו לבין הערבים, על ידי התחייבות פלשתינית לשלום מלא, הכרה מלאה, ויתור על כל תביעות שמעבר למדינתם העצמאית הקטנה, וחיסול המוסדות המקיימים את „בעיית הפליטים"; יקיצה מחלום „השיבה", אחת ולתמיד. שנית, אישרור חוזה השלום על־ידי מדינות העימות הערביות, ויחסים דיפלומטיים מסחריים מלאים איתן. שלישית, הגבלה חמורה על שהיה או מעבר של כוחות צבאיים כלשהם בשטחי המדינה הפלשתינית העתידה, והבטחה (כולל פיסית) של ניטראליות צבאית מלאה. רביעית, ירושלים תישאר מאוחדת, אך ריבונותה לא תוגדר סופית. היא תוכר כבירת ישראל, אך בחלקה האחר עשויה להוות גם בירת המדינה הפלשתינית; כולה יחידה מוניציפאלית דו־לאומית ורב־דתית מסובכת.

הישרדות מדינית וכלכלית

כשיתמלאו דרישות אלו, תהיה האופציה של מדינה פלשתינית עצמאית עדיפה, מבחינת השלכותיה על בטחונה הלאומי של ישראל, על כל עתיד אפשרי — כותב ד"ר הלר. בהקשר כזה הוא בוחן גם את התנאים ליציבות הפנימית של מדינה כזאת. מסקנותיו די אופטימיות: מדינה פלשתינית שתהיה יציבה מבחינה פוליטית היא אכן אפשרית, וזו אפילו אפשרות סבירה. אך מה ביחס לכלכלתה? אם שאיפות אזרחיה הפלשתינאים יעלו על יכולת הממשלה לספקן, עלול המימשל הצעיר (והבלתי־בטוח בעצמו) ממילא לחפש מוצא בחידוש העימות עם ישראל.

הלר כותב על 800 אלף תושבים מצטרפים אל המדינה הפלשתינית בתוך חמש שנים בלבד, כך שאוכלוסייתה גדלה בכ־14 אחוז לשנה (!). הם נשפכים אל אזורי יהודה שומרון ועזה העניים, שאין להם לא משאבי טבע ולא תשתית תעשייתית. הקולטים חסרי נסיון מוקדם כלשהו בניהול כלכלה מדינית־לאומית עצמאית, היש לכך סיכויי הישרדות או הצלחה כלשהו?

מה שנותר לכלכלן מגוייס לעשות במקרה כזה, הוא רק להניח הנחות אופטימיות, וזאת עושה הלר: הוא מניח שהתוצר הלאומי במדינה החדשה יגדל בקצב שלא יפול מקצב גידול האוכלוסיה; הוא מניח, שיימצא המימון הדרוש לכיסוי הגרעון המסחרי העתידי; הוא מניח, שלא יחולו שינויים מפליגים בהקצאת המשאבים לטובת הצריכה, ואז שורתו התחתונה היא, שבמרוצת החומש של הקליטה המאסיבית יידרשו השקעות פיתוח נוספות בהיקף של כ־3.3 מיליארד דולר בלבד (האומדן של שמחה בהירי היה כ־10 מיליארד דולר, בתנאים דומים) וזהו סכום סביר.

הלר גם מניח, כי כחצי מן הסכום ההשקעתי הנדרש יבוא מחסכון פנימי של התושבים עצמם, והיתרה כבר באמת. וניחא, מול יתרונות השלום לעולם כולו (השייחים של הנפט, למשל, ישמחו לתרום לפתרון פלשתיני יציב). החוקר אומנם מאזכר את „הקושי", העשוי להיגרם לכלכלת המדינה הפלשתינית, כאשר תצטרך להתנסות בקליטה יעילה של כמויות כה אדירות של הון ואנשים, אבל איננו מפתח את הנושא לעומקו. „כל השאלה הכלכלית", הוא כותב, „היא בשלב זה לא רלבנטית לחלוטין, או לפחות משנית לגמרי", שהרי, אם אכן תכונן מדינה פלשתינית עצמאית, היא לא תיבחן במהותה על־ידי קצב גידול כזה או אחר של התוצר לנפש, אלא על ידי היכולת הפוליטית לקיים חברה מתפקדת, להגן על מוסדות המדינה, לשבור את ארגוני הסירוב שינקשו בוודאי לערערה מבפנים ומבחוץ, להבטיח ייצוג לכל השכבות המקומיות ולמהגרים, לספק צרכים בסיסיים לכל האוכלוסיה ברמה סבירה, להפעיל מדיניות ממלכתית, לעצב את אופיו של המשטר ולשריין את שווי משקלו. מול משימות אלה, של יצירת מדינה יש מאין, אחוז אחד פחות או יותר של תוצר לנפש לא מהווה את האתגר הממשי לכושר ההישרדות העצמאית.

לאן מובילים כל המחקרים הללו להנצחתה של השגרה, או לחיפוש פתרונות רדיקאליים?

בעלי המחקרים עצמם מתקשים — זו התרשמותי — לבסס בתחזיות מציאותיות את יכולת הקיום הכלכלית של מדינה פלשתינית קטנה ומפוצלת, אף שזו כוונתם המקורית. הפתרון הרדיקאלי הזה נשען על הרבה משאלות לב חוץ־כלכליות, ועל משיכה נדיבה מן התקדים ההיסטורי של העשור הראשון למדינת ישראל, האמור להוכיח מה רב כוחו של האינסטינקט הלאומי לשרוד כיחידה מדינית עצמאית וריבונית, גם בתנאים כלכליים אובייקטיבים קשים ביותר. תקים לך מדינה, עם קטן, כאילו אומר ההיסק מההישג הישראלי, ומובטח לך שעצם מעשה העצמאות ישחרר בה פרץ של יצירתיות ונכונות להקרבה, אשר יביאו שגשוג כלכלי (יחסי) לביתך החדש, להפתעתם המוחלטת של מרכיבי המודלים.

„הרפובליקה הפלשתינית של ירדן"

אולי כן, ואולי לא. הנתונים, כפי שהם מצטיירים היום, ובמיוחד הבעיות כפי שהן מצטיירות למחר, בהחלט מקשות על תמיכה כלכלית מחושבת ברעיון המדינה השלישית הדחוסה בין ישראל לירדן. הזנחה של פיתוח תשתית מקומית הנמשכת כבר לפחות ארבעים שנה, בוודאי לא הכשירה את המשק התת־מפותח של הגדה והרצועה לגודל המשימות, שיעמדו בפני מדינה פלשתינית קטנה שם.

חלופה רדיקאלית אחרת היא כינון מדינה פלשתינית גדולה שתבלול את ממלכת ירדן, את הגדה המערבית ואת רצועת עזה; יהיה בה רוב פלשתיני מוצק ומיעוט לא־פלשתיני מוכר. רבים נרתעים מעצם העלאתו של פתרון כזה; יש בו איזה הד מן ההצעות המפחידות של שרון. הכיצד, הם שואלים, יכול אתה, אזרח ישראלי יהודי, להעיז להציע לעם אחר לוותר על ערגתו לבית לאומי, למולדת, למדינה? אני משיב, שאינני „מציע" לפלשתינים ויתור מהותי: לא השלמה עם שלטון זר, ישראלי או ירדני, אלא הגשמת השאיפה לריבונות במסגרת יותר רחבה, יותר מציאותית ויותר יציבה.

„הרפובליקה הפלשתינית (הגדולה) של ירדן" שאיננה ממלכה האשמית מורחבת, תהיה מדינה חדשה, ארץ בת ארבעה מיליון תושבים ביום כינונה, מתוכם לפחות 2.6 מיליון פלשתינים.

הנתונים, כפי שהם מצטיירים היום, ובמיוחד הבעיות כפי שהן מצטיירות למחר, בהחלט מקשות על תמיכה כלכלית מחושבת ברעיון המדינה השלישית, הדחוסה בין ישראל לירדן

במחקרו המצוטט לעיל מביא ד"ר בהירי מאפיינים כלכליים חזויים של מדינה גדולה כזאת, בלי להעמיק עליהם את הכתיבה, אך די במקצת חישוביו כדי להצביע על ההבדל התהומי שבינה לבין „ארץ השטחים" הפלשתינית המצומצמת, וזו האחרונה עשויה להיות האופציה הבטחונית העדיפה מבחינתה של ישראל: מדינה שתיאבק שנים ארוכות בבעיות של קיום כלכלי ראשוני לא תוכל להפוך לאתגר צבאי רציני, לא תהווה סכנה לעדיפותנו, והגיאופוליטיקה של הסגר על־ידי ירדן וישראל, עם ציבור גישה רק ופניע למאגר האנושי העני של רצועת עזה, תדון אותה לתלות גמורה בשכניה הגדולים ממנה פי שנים.

עשר שנים לאחר כינונה, עשויה „הרפובליקה הפלשתינית של ירדן" למנות כ־6 מיליון תושבים, מול 5.2 מיליון תושבי ישראל, ו־2.6 מיליון תושבים של מדינה פלשתינית אלטרנטיבית בשטחים. לאחר שזו האחרונה תקלוט כבר (במאמץ עילאי) הגירה של 700 אלף איש, התוצר המקומי של הרפובליקה חזוי לעלות על 12 מיליארד דולר, מעל לאלפיים דולר לנפש; במדינה פלשתינית קטנה יהיה התוצר לא יותר מ־3 מיליארד דולר, וגם זאת לאחר עשר שנים של עצמאות, עשרה מיליארד דולר השקעות וסיוע חוץ, וכהנחות פיתוח חזקות ואופטימיות מאוד. התוצר המקומי לנפש יהיה רק כ־1200 דולר; התוצר המקומי לנפש בממלכת ירדן היום הוא כאלף חמש דולר. „הרפובליקה הפלשתינית" גם לא תזדקק להשקעות הראשוניות הנחוצות להקמת מערכות מימשל ומינהל; היא תירש אותן מן הממלכה ההאשמית ותתאים לצרכיה, בעלות יחסית נמוכה. תלותה בגורמים חיצוניים תצטמצם לחילופי סחר רגילים, ושלא כחלופתה הפלשתינית הזעירה, היא תוכל לממש חלק נכבד מתוכניות הפיתוח והקליטה באמצעות חיוני הון מקומי, כפי שהצטבר אצל התושבים בירדן ובגדה. היא תוכל להיות גמישה יותר להסדרי שלום עם ישראל, כי תדבר איתנו לא מעמדה של נחיתות מוחלטת, עמדה מסובכת המכתיבה עקשנות וחשש מתמיד שמא יחשבו המדינאים עושי השלום לבוגדים וותרנים בעיני הלוחמים לשעבר.

כתרגיל מעבדתי בכלכלה מדינית, הפתרון הפלשתיני־ירדני עדיף לאין שיעור על כל הסדר אחר. הוא מתבקש בעצמו מן הנתונים המשקיים ומן העובדות הקשות שבשטח. אבל תרגילים בכלכלה לא מתווים את דרכן ועתידן של אומות; הן עומדות על זכותן הקדושה להחליט על עתידן ללא דטרמיניזם מישקי מכתיב. הן רוצות לחלום, להיאבק, להתלבט ולשגות, גם לשגות, בעצמן. הרשות נתונה לפוליטיקה, לכוח ולמקריות, לאופי, למהמכנות ולמסורת. הכלכלה משחקת בתזמורת זו רק כינור רחוק, רק נימה משנית. הכל, אם כן, פתוח, בלתי־צפוי ובעיקר בלתי־מתחייב מן העבר אל העתיד.

במעט, זו התקווה

לפני עשרים שנה, חוזי מדיני רציני לא היה מעלה על דעתו, שייתכן מצב מתמשך של אחיזת שטחים ללא הכרעה. ששיטת הכיבוש הקר לא תהרוס את כל רקמותיה של החברה הישראלית, ושלא תצית מרי מזוין בלתי־פוסק אצל הפלשתינים, שבתום דור של חיבוק, אנחנו והם לא נדע היכן בעצם אנו עומדים. לא נוכל לומר, בשום מידה של ודאות, מה אנו רוצים מלבד הקנאים הקיצוניים שבתוכנו, שהדילמות יהיו עכשיו לא פחות מסובכות מאשר ביולי 1967 ואולי יותר. שהתודעה הלאומית של מרבית הישראלים, ומרבית הפלשתינים, תהיה עדיין סגורה אקסקלוסיבית ואנוכית, רגישה אך מעט לשאיפותיו ולמצוקותיו של העם האחר.

שהכובשים והנכבשים יכולים, בעצם, להתרגל למצבם, אבל אסור להסיק מכך, שזהו אותו המצב לשניהם, לאלו שלמעלה ולאלו שלמטה.

בעיניהם, אנחנו אימפריה כובשת ונצלנית, המשעבדת אותם לצרכיה הלאומיים האנוכיים במשך עשרים שנה. מן הפרספקטיבה הפלשתינית, זה כמעט נכון. בעינינו, הם חוד המחץ של הסירוב הערבי הכולל להכיר בישראל. סירוב מעצמתי מטהרן ועד שכם

האומנם יכולים הם?

כשלון הקיצוניים יצר רק מרחב מחיה מצומצם ביותר לטובת המתונים שבשני העמים, אבל זהו סדק צר העלול להיסגר מהר, מהיום למחר. משום שהסכסוך הישראלי־פלשתיני הוא מהותו, טבעי וקיומי, המחולל בעומקו ובסכנותיו המתמידות, טועה בהערכותיו. השיגרה עלולה להתגלות כאשליה מכאיבה.

עברו עשרים שנים של אי־אמון והדדי משתק, עשרים שנים של השרונות, של חיים ביחד, אבל לגמרי לחוד. האם תקום בעתיד לפלשתינים מדינה עצמאית קטנה ודו־חלקית בגדה וברצועה, שעליה הם לא בדיוק חולמים? או אולי הרפובליקה הפלשתינית הגדולה של ירדן, גדה ועזה? והאם אחרי כינון של מדינה כזאת או אחרת, הם ישלימו עם קיומה של ישראל הקטנה והצרה במותניה, ולא כעצם בגרונם, אלא כהגשמת שאיפותיו של עם יהודי השב לתולדותיו בעינינו ובעיניהם. תפיסות היסוד של הצד השני, של הצד כנגד, עדיין כמעט בלתי־מתקבלות על הדעת. כמעט, והכמעט הוא התקווה.

בעיניהם, אנחנו אימפריה כובשת, ונצלנית, המשעבדת אותם לצרכיה הלאומיים האנוכיים, במשך עשרים שנה. מן הפרספקטיבה הפלשתינית, זה עדיין כמעט נכון. בעינינו, הם חוד המחץ של הסירוב הערבי הכולל להכיר בישראל על אמת, סירוב מעצמתי מטהרן ועד שכם. מן הפרספקטיבה הישראלית, זה עדיין כמעט נכון.

כמעט, והכמעט הוא התקווה. □

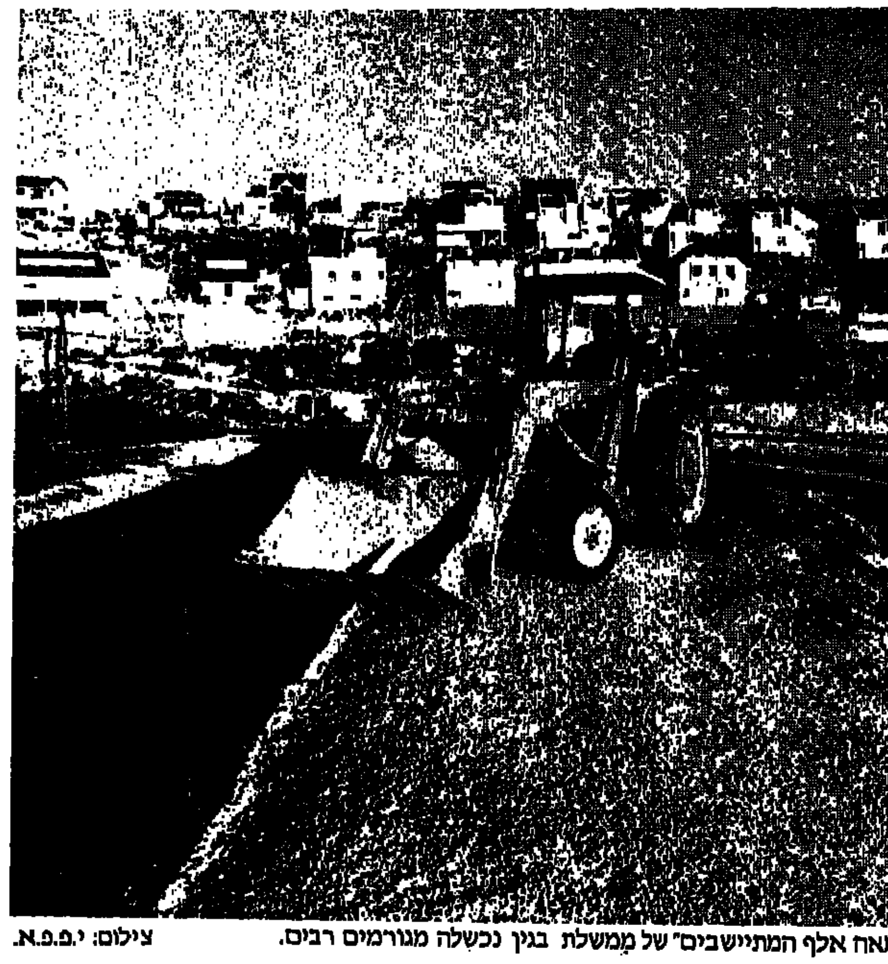

יישוב קדומים. (בתמונה למעלה) – תכנית „מאה אלף המתיישבים" של ממשלת בגין נכשלה מגורמים רבים. צילום: י.פ.פ.א.

עזה. אותן תמונות כל השנים. צילום: ניוזפוט

לרקוד, היא אמרה

גורית קדמן, היפה, הפמיניסטית, מורדת במוסכמות, נפטרה לפני כחודש בתל־אביב בגיל 90. שוחרי התרבות יזכרו אותה כמי שגילתה ועיצבה מחדש את ריקודי העם והעדות. אוהבי הסנסציות יזכרו לה את חייה ההרמוניים עם בעלה ואשתו הנוספת

אסור וסיגוני

רעיון, בגילגולו הראשון, נולד כאשר קיבוץ דליה, מיישובי „חומה ומגדל" בהרי אפרים, ביקש לספר את סיפורה של רות המואביה „באומר, בצליל וברייקוד". כך בא לעולם הארץ־ישראלי הפסטיבל הראשון לריקודי־עם, ב־1944.

הפסטיבל השני התקיים בימים הסוערים של 1947, ימי המאבק ומגבלות העוצר שהטילו הבריטים. זכר הפסטיבאל הראשון עדיין שמור אצל הצופים, ובאמפיתיאטרון הטבעי שבהרי אפרים מתפרסים כ־30 אלף צופים נלהבים מול 500 רקדנים מלהקות שונות — פסיפס של עדות ישראל ומיעוטיה, החיים בארץ.

הפסטיבל, שכה שלהב את הרוחות, הוציא מכליהם את חרדי ירושלים ונטורי־קרתא, שראו באירוע ההמוני פריצות וחילול שבת בפרהסיה. בחוצות ירושלים וקירותיה מפרסמים החרדים את הכרוז הבא: „תוצאות ההנהגה של הוועד הלאומי המרים יד בתורת משה: שלושים אלף חלוצי הציונות, חברי הוועד הלאומי, התקבצו בדליה ונעצו כידון חרב בלב קדושת השבת. תגובתנו לכך: יציאה המונית מקהילת הוועד הלאומי, אשר מנהיגיו מורדים גלוי במלכות שמים. אם נחריש עלבון שבת קדשנו — מידינו יבוקש".

מי שהצליחה לשלהב כך את הרוחות, ולהסעיר רבבות מתושבי ארץ־ישראל הקטנה, היתה גרטרוד קאופמן, שלימים יכירו הכל בשם גורית קדמן. אשה גדולה שהלכה לא מזמן לעולמה והיא בת 90.

גורית — גבוהה, צנומה, גרמית וחיננית, שופעת חיים וחיוניות — נשארה עד יומה האחרון צעירה ברוחה וברגליה. את תהליך קיבוץ הגלויות ראתה תמיד דרך פריזמה משלה: ריקודי־העדות. את העדה התימנית השורשית העדיפה על הכל. היא ראתה בריקודיה של עדה זו דמיון רב לריקודי הדבקות החסידיים.

גורית נולדה בלייפציג שבגרמניה בשנת 1897. בנעוריה השתייכה לתנועת הנוער הצופית „וואנדרפוגל" (צפורי־נוד), שמרדה במוסכמות החברתיות והטיפה לשיבה לחיק הטבע. כאן בין חבריה, ליקטה פירורי פולקלור וריקודי עם. כמה שנים מאוחר יותר חל מהפך בחייה. גרט לבית לווינשטיין, בתו של יהודי מתבולל, בעל בית־חרושת לסיגריות, הצטרפה לתנועה הציונית „בלאו־וייס", ועלתה ארצה ב־1920. היא הצטרפה לקיבוץ חפציבה.

כאן, בלילות היפים של כנען, עם ריקודי ההורה־עד־כלות, התעורר בה הרצון לפתח את הריקוד העממי הארץ־ישראלי. בר בבר החליטה לשוב ולהעלות מנבכי התודעה הערתית את הפולקלור והריקוד של כל עדה ועדה. שיגעון זה, עתיד לרקום עור וגידים בפסטיבל הראשון לריקודי עם, שהתקיים בקיבוץ דליה, ב־1944, כששואת יהודי אירופה היתה בעיצומה.

כנס הדווקא

מספרת אילה גורן, בתה של גורית, הממשיכה בדרכה: „הכנס ההוא בדליה כונה 'כנס הדווקא'. אם כל העולם רודף אותנו — אנו לא נוריד את הראש! נמשיך לרקוד. אמנית הריקוד, גרטרוד קראוס, שעבדה בשיתוף פעולה הדוק עם גורית, יצרה לכבוד אותו כנס בהרי אפרים ריקוד מיוחד בשם 'דווקא'."

מאז פסטיבל הדווקא יזמה גורית קדמן עוד ארבעה פסטיבלים לריקודי־עם. האחרון שבהם ב־1968. עשר שנים לפני כן, ב־1958, עמד הפסטיבל השלישי בדליה בסימן עשור למדינת ישראל. האירוע ההמוני הזה בויים על־ידי שולמית בת־דורי מקיבוץ משמר־העמק. כעבור עשר שנים, במלאות 20 למדינה, התקיים הפסטיבל האחרון.

בספרה „ריקודי עדות בישראל", מרבה גורית קדמן להלל את העדה התימנית השורשית. לשאלה, איך מצאה ייקית שכמותה זו הבנה כה עמוקה עם זקני העדה התימנית, משיבה אילה: „התימנים חשו שמדובר באהבת אמת. גורית, שאהבה גם את שאר העדות, העלתה את הפולקלור והריקוד של כל עדה לרמה שהוסיפה לכולם כבוד. עובדה, כאשר העדה הכורדית חגגה את חג הסהרנה היא העניקה את התואר „יקיר העדה הכורדית" לשני אישים: לדוד בן־גוריון ולגורית קדמן".

אילה מספרת שגורית התרוצצה במחנות העולים ובמעברות של שנות ה־50, שהיו שנות העליה הגדולה לישראל, חשפה תלבושות שהביאו עמם העולים, הרקידה אותם והנציחה הכל במצלמתה. כך הגיעה למעברת ראש־העין.

פסטיבל העדות, 1961. גורית עם להקת רקדנים יוצאי כורדיסטן במושב מנוחה

יום לאחר בואם עולי מרבד־הקסמים, לקחה לחורשה שני רקדנים תימניים, בני 70, שילמה להם עבור יום עבודה והרקידה אותם. כאשר הצלם שהביאה עמה, עמי ערב (קריצבסקי) מנציח את הריקוד בסרט הנמצא היום ב„בית התפוצות".

גורית, באינטואיציה החדה שלה, חשה שהזמן בוער. היא נהגה לומר: „אלה אנשי התנ"ך האמיתיים. כל זה ייעלם ויישכח אם לא נזדרז ונתעד את הפולקלור הייחודי הזה."

ב־1947 השתתפו גורית ואיילה בכנס העולמי של הנוער הדמוקרטי בפראג. גורית ניהלה את להקת המחול של המשלחת הישראלית. שנתיים לאחר מכן נשלחה על־ידי מחלקת הנוער והחלוץ להפיץ את תורת ריקודי העם הישראלית בקרב יהודי ארה"ב. ב־1963 אירגנה סדנאות לריקודי עם ביפאן. בסדנה זו השתתף גם אחיו של קיסר יפאן. באפריקה היא מוצאת כר נרחב לפעילותה וחוזרת משם עמוסה כלי נגינה ייחודיים, ובין גיחה לגיחה לחו"ל, היא פעילה בארץ בשטחי מחול מגוונים. מנהלת תיאטרון המחול ענבל, שרה לוי־תנאי, כתבה לה על כך: „מעשייך והישגיך הלא הם חרותים בהיסטוריה של המחול הישראלי הכללי, כי גם המחול האמנותי יונק מן המחול העממי".

גרט לוינשטיין־קופמן־קדמן היתה מורדת במוסכמות מאז ומעולם. לימים יאמרו עליה שהיתה הפמיניסטית וההיפית הראשונה בארץ־ישראל. כאשר „נערי הפרחים" ההיפים הרעישו עולמות בשנות ה־60, לעגה להם גורית: „עשיתי זאת לפניהם. אני זרקתי את החזיה כבר לפני 50 שנה..."

בקורס לריקודי־עם. תל־אביב, פסח 1945. גורית שניה מימין

איילה: „גורית היתה יצור טבע. והיתה לה זיקה מיוחדת לכל דבר טבעי: פולקלור טבעי, רחצה בים ולא בבריכה המלאכותית; היא עשתה סקי ליט בגבעות, בגיל 70 וזוה ועשתה זאת ה...אוקינוס האטלנטי. אחר נכדה, עמוס גוה, שהוא מרצה צילום, למרה לצלול. וכאשר צללה בימה של אילת, בגיל 84, ושיניה התותבות נשמטו מפיה, היא כיוונה צוללן גרמני, שצלל עליהן, והדריכה אותו כיצד למשות אותן למענה".

שוש קדמן, כלתה של גורית, מספרת: „גורית נולדה במזל דגים. היא נהגה לומר: בגלגול הראשון שלי הייתי דולפין, בגלגול הבא אהיה איזה חיית־ים אחרת".

איילה: „אמא השליכה מעליה כל דבר שמגביל את הגוף, ומה מגביל יותר מאשר חזיה ומחוך... בקושי הצלחתי לשכנע אותה, בהיותה כבר קשישה, שהחזיה טובה לגוף. אני זוכרת טיול קבוצתי מסויים לאילת. כולם צועדים בשורה, ופתאום גורית נעצרת, מורידה את חזייתה ומכריזה על כך בקולי־קולות... לא אחת הכריזה על עצמה כעל נודיסטית מושבעת. פעם, בשנות ה־20, כאשר התגוררה בחפציבה ורחצה עירומה בנחל חדרה, באו חברים ולקחו עמם את בגדיה. גורית, ללא היסוס, חזרה לשכונה עירומה, אולם בהזדמנות הראשונה החזירה לחבריה באותה מטבע."

החוט המשולש

בצורת החיים הפמיניסטית־היפית־מרדנית של גורית השתלבה יפה דר' שולמית אפשטיין, מי שעתידה היתה לחלוק עמה את בעלה, ליאו קדמן.

את ליאו קופמן פגשה גורית בתנועת „בלאו־וייס" הציונית בגרמניה. על אדמת גרמניה נולד בנם הבכור של השניים, רפאל. גם נערה אחרת שולמית לבית אפשטיין, מתאהבת בו. החוט המשולש הזה עולה יחד ארצה ב־1920. השלושה מצטרפים ליישוב חפציבה שעליד חדרה, בו מתגוררים יוצאי צ'כיה וגרמניה. בחפציבה נולד בנם השני של גורית וליאו, אמנון (ד"ר אמנון קדמן, איש המכון הוולקני לחקלאות, חוקר עצי פרי סובטרופיים). גורית, שולמית וליאו נימנים לאחר מכן על מייסדי קיבוץ חפציבה שלמרגלות הגלבוע. כמה שנים לאחר מכן נוטשת המשפחה הרחבה את הקיבוץ ועוברת לגור העבודה שמעל תל־יוסף.

אמנון, בנה של גורית, מספר כי בין שתי הנשים, שררה הרמוניה מלאה. „שולמית היתה אחת הרופאות הראשונות בעמק הירדן של שנות ה־20. היא נהגה לסור לקיבוץ דגניה א' ולטפל בא.ד. גורדון. בתום מלחמת העולם השניה היא גויסה על־ידי אונר"א ונשלחה כקצינת־רפואה ליוון לטפל בפליטי המלחמה. בימי היעדרה מהארץ עבר ניהול הבית לידיה של גורית, וכאשר זו שהתה בחו"ל ניהלה שולמית את הבית."

„השתיים" — אומרת איילה — „היו כל השנים ידידות בנפש. למרות הרגישות שלי לכך שלאבא היו שתי נשים העובדה הזו לא יצרה ניגודים במשפחה. היתה הרמוניה מלאה בין השלושה, ובינינו, ילדיה של גורית, לבין בתם של שולמית וליאו, אבישג (פיזיולוגית במכון הוולקני ורעיתו של אמוץ זהבי, ממייסדי החברה להגנת הטבע)".

שוש קדמן, כלתה של גורית: „חייתי בבית זה 36 שנים ולא שמעתי אף פעם מילה אחת רעה".

ב־1931 עברה כל המשפחה לרחוב שלג בתל־אביב. ליאו קדמן, הוגה רעיון מעונות עובדים, ייסד וניהל את ה„מרכז לשכונות עובדים", אשר הפך לאחר מכן לחברת שיכון עובדים. הוא גם היה אספן מטבעות רציני, ואת אוספו תרם למוזיאון תל־אביב. (האוסף הזה היווה יסוד למוזיאון המטבעות הנקרא על שמו).

פרופ' חנן אופנהיימר, בעל פרס ישראל בחקלאות, מספר בזכרונותיו, שכאשר עלה לארץ ישראל ב־1931, נאמר לו שיש בית אחד בתל־אביב, ש„הוא בית פתוח לעולם". היה זה ביתם של בני משפחת קופמן־קדמן. בבית זה מתקיימים סימפוזיונים בנושאי מחול. כאן מלמדים בני הזוג גורית וליאו ריקודים סאלוניים ומכאן קושרת גורית קשרי מקצוע וידידות עם ברוך אגדתי ויחד איתו היא מעצבת את ה„עדלאידע" המפורסמת.

ד"ר שולמית קדמן, לבית אפשטיין, נפטרה ב־1978. את גופתה ציוותה למדע.

גורית קדמן לבית לוינשטין, כלת פרס ישראל למחול, מתה בגיל 90. היא נטמנה בבית העלמין בחולון. גם ליאו קדמן לבית קופמן טמון שם. □

יש־דיבור

עמוד לנוער

YESH DIBOOR

בעריכת עמלה עינת

יש־דיבור חכם

עם יבחושי קיץ אין מדברים על קרח.
עם צפרדע בבאר אין משוחחים על מראה הרקיע.

פתגם סיני עתיק

שיר־כיף

בגן

רציתי לספר את ההיסטוריה שלי
ילד מסבך. פרובלמטי ושלילי
עוד כשהייתי בגנון אני זוכר ברור
הייתי מתענין דוקא בכל מה שאסור.
מתי שלא היו רואים, בבית בגנה,
נגעתי לעצמי בגוף, בדקתי כל פנה
כדי להיות בטוח, כי ברכוש הכללי
יש לפחות דבר אחד שהוא כלו שלי.

יורם טהרלב

יש־דיבור בעניין

אוננות

לד"ר. שלום.

רציתי להמשיך ולספר הפעם על התפתחות הקשר בין האוהבים, אבל משום ששאלתך היתה כל־כך „לחוצה" ומבוישת, החלטתי להגיב עליה מיד ולדחות את המשך ה„רומאן" שלנו לפעם הבאה.

אני מבין שהכי קשה מהכל, היה הרגע שבו הדליק אבא במפתיע את האור ותפס אותך ממש בתוך העניין, ואתה כותב בלא מעט התמרמרות שכמעט בטוח שזה לא היה במקרה.

נכון שלעתים קרובות מתייחסים ההורים, ובכלל המבוגרים, לנושא זה בפחד, במבוכה ובחוסר הבנה, שבגללם הם מגיבים בחריפות פוגעת. וזה, כמובן, מחדד את הרגשת האשמה שמעיקה על מי ש„נתפס" עוד מקודם. אבל, אולי, לפני שאענה לשאלותיך המפורשות — האם נכונות הנבואות השחורות שניבא לך אביך ברגעי הכעס שלו, ובכלל — מה לעשות. כדאי להבין במדויק במה דבריך אמורים.

ראשית לגבי השם:

אונן היה בנו של יהודה (אבי שבט יהודה האחראי לשמנו — יהודים), שלא רצה „להכניס" את אשת אחיו המת — ער — להריון, על־מנת שתוליד בן שישא את שמו של הנפטר, כפי שנהוג היה בימים ההם.

לכן, „שיחת" אונן בשעת המגע המיני שנכפה עליו איתה „את זרעו ארצה". כלומר, שפך את זרעו החוצה. ועל־שם מעשה זה, נקראת פעולה כזו, ובכלל — כל עיסוק וסיפוק מיני עצמי — בשם אוננות.

ובהשאלה — כל עיסוק חוזר ועקר — חסר תוצאות של ממש בנושא כלשהו מכונה בשם אוננות או אנניזם. לדוגמה: גילה מקטרת על המתמטיקה שלה כבר שנה שלמה, ולא עושה עם זה שום דבר. סתם אוננות.

אגב שים־לב לקשר שבין המלים און (כוח יוצר) ואוננות (כוח לריק). שכמו במקרים רבים בעברית, מבטא באמצעות שורש אחד דבר והיפוכו.

ולעניין עצמו: גם הבנים וגם הבנות מגלים מינקותם, באופן מקרי כמובן, שנגיעה באברי המין שלהם גורמת הנאה, וכבר בגילים מוקדמים הם חוזרים ומבצעים „ניסויים" ו„בדיקות" עצמיות ב„שטח" זה, בקצב שונה אצל כל אחד.

לקראת גיל ההתבגרות, עם ההתפתחות ההורמונאלית עליה כתבתי בפעמים הקודמות, הופכים אברי־המין לאזורים רגישים במיוחד.

ושוב, באופן מקרי בדרך־כלל, מתגלה לבני שני המינים, שנגיעה קצבית באזורים אלה, מהנה במיוחד ופורקת מתח מיני שהצטבר תוך־כדי מפגשים עם אחרים/ות ו/או מחשבות ודמיונות על נושאים מיניים.

האוננות מתפתחת, כמובן, אצל אנשים שונים בתדירות ובסגנון שונה, בהתאם לדחף המיני ולרמת היצריות של כל אחד, וכמו כל פעילות גופנית אחרת, אין בה לכשעצמה נזק כלשהו.

מניין, אם־כן, גישתם המפוחדת לנושא של אנשים רבים? — ראשית, מכוחו של טאבו (איסור) קדום: כל המסורות הדתיות, מאז ומעולם, התייחסו בחומרה רבה לשפיכת זרע לשווא. הפעילות המינית יועדה, על־פי מסורות אלו, להולדת ילדים בלבד. לכן נאסרה האוננות באיסור חמור, ובדרכו של כל איסור, הוצמדו לו איומי־סיכון רבים, כמו — פגיעה ביכולת החשיבה, אימפוטנטיות בעתיד, פיחות מחלת־נפש, תכונות עבריינות, ועוד ועוד. חלק מכל אלה, זרק לך גם אביך, לצערי.

כיום הוכח, מעבר לכל ספק, ש„סכנות" אלה — כולן — מופרכות מעיקרן.

מה כן? או נכון יותר — מדוע בכל־זאת קיימת הסתייגות מסוימת גם כיום?

משום שאוננות מוגזמת, כמו כל פעילות גופנית מופרזת אחרת, עשויה לגזול זמן ואנרגיה גופנית ונפשית, האמורות להיות מוקדשות למטרות אחרות.

לכן חשוב, כמו בכל התנהגות אחרת הגורמת הנאה, למצוא גם כאן את האיזון המתאים לכל אחד.

איך־שלא־יהיה, ככל שאנחנו גדלים ומתפתחים, מאבדת הנאת האוננות את מרכזיותה, ואנו מפנים את ההתעניינות המינית שלנו כלפי בני־זוג מהמין השני, ובדרך־כלל מחליפה אז פעילות מינית מלאה את נסיונות הסיפוק העצמי. אם־כי ישנם גם מבוגרים רבים שממשיכים לאונן — בהתאם לצרכיהם.

אני מקווה ד. שגם אתה וגם אביך (הוריך) תתייחסו מעכשיו לנושא בפשטות גדולה יותר.

בברכה,
דויד גרין

כדור הבדולח

אגדה

היה היתה קוסמת זקנה ולה שלושה בנים, בהם היא לא בטחה וחשרה שירצו לגזול ממנה את כוחה. לכן הפכה את בכורה לנשר שנאלץ לקנן בהרים, ומדי פעם היה אפשר לראותו חג במעגלים גדולים בשמיים. את בנה השני הפכה ללווייתן, שחי במעמקי הים, ורק סילון מים שהתיז לאוויר מדי פעם, העיד על קיומו. הבן השלישי, אשר חשש שמא תהפוך אותו אמו לדוב או לזאב, נמלט בחשאי.

יום אחד, גונבה שמועה לאוזניו על נסיכה שכושפה ונאסרה בטירת שמש־הזהב, וכל מי שניסה להצילה, מת מוות אומלל, ועכשיו רק לאחד בלבד עוד יורשה לנסות פעם נוספת.

הנער היה נחוש ברצונו להציל ויצא לחפש את טירת שמש־הזהב. זמן רב נדד עד שהגיע ליער גדול בו תעה ללא מוצא. לפתע הבחין מרחוק בשני ענקים שאותתו לו: „אנחנו מתקוטטים בגלל כובע — סיפרו לו — אבל לשנינו כוח שווה, ואיש מאיתנו איננו מסוגל לגבור על חברו. עזור לנו אתה בעצה".

„למה לכם להתקוטט על כובע ישן?", שאל הנער. „זהו כובע משאלות" — ענו לו — „שמקנה לחובשו אפשרות של קפיצת־דרך".

„תנו לי אותו" — הציע אז הנער — „אני אתקדם איתו מעט וכשארמוז לכם תפתחו בריצה לקראתי. מי שיגיע ראשון, יזכה בכובע".

כשהסכימו, חבש את הכובע לראשו, התקדם ונאנח: „מי ייתן והייתי בטירת שמש־הזהב". עוד יוצאות המלים מפיו, וכבר עמד על פסגת ההר הגבוה, בפתח שער הטירה.

הוא נכנס ועבר דרך כל החדרים. בחדר האחרון מצא את בת המלך. אך מה גדולה היתה תדהמתו בראותו אותה. פניה היו אפורות וחרושות קמטים, עיניה טרוטות ושערה אדום.

„האם את הנסיכה שיופיה נודע לתהילה בעולם כולו?" זעק. „זו איננה צורתי" — ענתה בת המלך. „אם תרצה לדעת כיצד אני נראית באמת, הבט במראה. היא תראה לך את דמותי האמיתית. וכשנתנה לו את המראה, ראה את הקלסתר היפה ביותר שנברא על־פני האדמה. וגם את הדמעות ראה הזולגות ביגון על לחייה — ראה.

„איך אפשר לשחרר אותך", שאל.

והיא ענתה: „מי שישיג את כדור הבדולח, ויחזיק אותו בפני הקוסם, יהרוס את כוחו ואז אשוב אני לדמותי האמיתית".

„דבר לא יעצור בעדי. אמרי מה עלי לעשות", שאל.

„כאשר תרד מההר עליו שוכנת הטירה — אמרה לו — פר פרא יעמוד למטה ליד הפלג. עליך להילחם בו. אם תהרוג אותו, תבקע ממנו ציפור־ראש, הנושאת בתוכה ביצה חמה כאש. ובתוך הביצה מונח כדור הבדולח כחלמון. אבל הציפור לא תניח לביצה ליפול אם לא תיאלץ לעשות זאת, וגם אז, אם תיפול הביצה על הקרקע, תעלה בלהבות ואיתה יחד כדור הבדולח, וכל מאמציך יירדו לטמיון".

הנער ירד אל המעיין, שם נחר ונהם לעברו הפר. אבל הוא פילח את גופו בחרבו והפר נפל ארצה. מיד יצאה מתוכו ציפור־האש ועמדה לעוף לדרכה. אך, אחיו של הנער, הנשר, שחלף מבין העננים, עט ארצה, גירש אותה אל הים וחבט בה במקורו עד שמוכרחה היתה להפיל את הביצה. אלא שהביצה לא נפלה אל תוך המים, כי־אם על צריף דייגים שעמד על החוף, שהחל מיד להעלות עשן. אז עלו מן הים גלים גבוהים כבית, ששטפו והכניעו את האש. האח השני, הלווייתן, הגיע בשחיה והגביה את גלי המים לגובה זה.

כשכובתה האש, מצא הנער את הביצה שקליפתה נשברה עקב המגע הפתאומי עם המים הקרים, כך שהיה יכול להוציא את כדור הבדולח ללא פגע.

אז חש הנער אל חדרה של בת־המלך וראה אותה ניצבת שם במלוא זוהר יופיה.

מאגדות האחים גרים.
תורגם מחדש והובא לדפוס על־ידי כריסטיאנה ושמעון לוי.

פינת החלומות

על חשיבותם של חלומות

מאז ומתמיד יחסו חשיבות מיוחדת לחלומות. בזמנים העתיקים הניחו שהאלים, ברצותם לכוון או להזהיר את האדם, עושים זאת באמצעות החלום. ומשום שהם אינם נוהגים לומר את דבריהם במפורש, הם מסתפקים ברמזים. לכן היה צורך ביודע־סוד שיפרש את רמזי החלום. לעומת אמונות אלה של העולם העתיק, אנו, כיום, סוברים שהחלומות הם דרך ביטוי נוספת של דמיוננו שלנו. ויותר מכך, היו שטענו שהיות ופעילותנו הרוחנית בזמן השנה רפויה הרבה יותר מאשר בזמן הערות, הרי שהחלימה — בהשוואה לחשיבה — חסרת כל חשיבות, ובוודאי שאין לייחס לה משמעות מיוחדת.

פרויד, כידוע, חשב אחרת. לדעתו יש להקדיש תשומת־לב רבה לדמיונות שמתבטאים בחלומות, משום שאלה הם הדמיונות והמחשבות עלידם אסור לנו לחשוב ושאותם אסור לנו לדמיין בזמן הערות, ושעד־כדי־כך הרחקנו אותם מתודעתנו, עד שאפילו בזמן השינה הם מופיעים רק בצורה של רמזים.

כלומר, גם פרויד הסתמך במסקנותיו על ההנחה שהחלום שונה מדרך החשיבה הרגילה.

האם אכן נכון הדבר? כבר בפעם הקודמת הרגשנו שרוב החלומות דומים למחשבות שחולפות בנו בזמן הערות. במה, אם־כך, מתבטאת עדיפותם הדמיונית של החלומות? על־כך, בפעם הבאה.

צבי גיורא

יש־דיבור על דיבור

החבר'ה אהבו את זה

יש מלים רבות שהן בחזקת משתנה או נעלם. כמו x, y או z במתמטיקה מן הסתם. מן המעניינות בסוג זה היא המלה „חבר'ה". בעזרת מלה זו ניתן להביע הלך רוח קבוצתי כלשהו.

„החבר'ה אהבו את המשחק אתמול". במקום המלה חבר'ה במשפט זה יכולות להופיע המילים: קבוצה, כיתה, צופים, משחקים, כ"ס, אנחנו ואולי עוד. כך שנוצר כאן אלמנט לא מחייב במיוחד. המאזין יתאים לעצמו את המילה שיבחר, בדיוק כמו במשוואה מתמטית בה המטרה היא למצוא את ה־x. הדרך האידיאלית לדעתי היא לקבל את המילה חבר'ה כמות שהיא ולא לחפש לה משמעויות נסתרות. בדיוק כמו בכל פן אחר של חיינו!... אלא אם כן אתם אוהבים את זה.

מנקודת מוצא כזו גולשת המילה חבר'ה ומתגלגלת עד כדי כך שהיא יכולה להביע יישות מופשטת אחרי שההגדרה הקרובה לה ביותר תהיה אולי המדבר בעצמו. כשהתעייף פעם חבר שלי, הוא אמר: „החבר'ה התעייפו מהסיפור הזה". אני כשלעצמי אינני מפרש זאת בהכרח כאילו אמר „התעייפתי", אלא מקבל את המשפט כפי שנאמר, אולם אתם, קוראים יקרים, רשאים להציב תחת המלה כל דבר אחר.

אמנם במקרה כזה, של נושא כל־כך לא מוגדר כמו „החבר'ה לא בראש שלהם על לימודים היום", יכול המשפט להשתמע לא מחייב, כניסיון להימנע מלקחת אחריות על הדברים. אבל יתכן שזוהי רק עוד אחת מהדקויות הנסתרות של שפתנו...

תומר קרמן

פוקוס אישי

צבי טימור
בגידת הפרופסורים

רופסורים, כידוע, הם סטודנטים לשעבר. סטודנטים שלמדו לא שלוש שנים אלא שבע או עשר שנים. הם הראשונים שחייבים לדאוג לכך שהידע שצברו בעזרת הציבור יעבור לדור העתיד. לכן אי־אפשר שלא לכנות את עמדתם של הפרופסורים, של אלה המכבדים ושל אלה השותקים, כבגידת האקדמאים בשליחותם.

מאמר אופייני בנושא זה הוא של אסף רזין, פרופסור לכלכלה באוניברסיטת תל־אביב (מעריב, 13.4). הפרופסור הנכבד מרשה לעצמו, מחוץ לקתדרה, לכתוב חצאי אמיתות, שלו סטודנט היה כותב אותם, לבטח היה נכשל בבחינה.

קיימת מצוקה אמיתית של האוניברסיטאות, הנובעת בעיקר מקיצוץ מתמשך של השתתפות הממשלה בתקציביהן. השתתפות זו ירדה באופן תלול מ־7.9 אחוז של התקציב ל־4.4 אחוז תוך 12 שנה. לכן האוניברסיטאות צברו גרעונות והן נאלצות לשלם על כך ריבית בלתי סבירה. גורמים נוספים למשבר הם ירידת שוויין של התרומות הדולריות וחוסר יעילות בניצול המשאבים של הנהלות האוניברסיטאות עצמן.

במקום לדרוש מהממשלה להבטיח את התקציב הנדרש לקיום מערכות אקדמאיות, ברמה נאותה, מנסה רזין לשעבד את ההכנסות העתידיות של הסטודנטים לפתרון מצוקת האוניברסיטאות.

אין בכך פתרון, כי ההלוואות יוחזרו רק החל מבעוד שבע שנים. לכן לא יתרמו היום להקלת המצוקה. אין בשוק הבנקאי כספים בריבית של 4 אחוז, כלומר מישהו חייב לסבסד אשראי זה במקרה שההצעה תתקבל. ההחזר החודשי לא יסתכם ב־44 דולר לחודש אלא בסכום גבוה בהרבה. אולם אלה אידיוקים קטנים. למעשה מוכיחים חישובי אסף רזין עצמו, כי הסטודנטים בפקולטות למדעי החברה, ניהול, משפטים, כמעט אינם מסובסדים (העלות הגבוהה במדעי הרוח נובעת מקיום חוגים קטנים רבים שאין להם הצדקה כלכלית, אלא צידוק בשימור הידע).

כלומר, אסף רזין, שערך חשבון ממוצע, מבקש מסטודנט במדעי החברה וכדו' לסבסד את הסטודנט במדעי הרפואה. קשה לתאר הצדקה כלכלית, ערכית או מוסרית להטלת העומס של לימודי תלמיד מסוים על תלמיד אחר על־פי עקרון הממוצע.

לכן המסקנה המתבקשת היא הפוכה מאלה שהסיק המרצה הנכבד. אין לשחרר את שכר הלימוד מן ההכרעה הפוליטית. להפך, יש להפוך את נושא קיומן של האוניברסיטאות לנושא פוליטי של סדרי־עדיפות לאומי. אם אסף רזין רוצה למנוע את הידרדרות הלימוד האקדמאי לרמה איטלקית או תורכית, עליו, יחד עם עמיתיו ויחד עם הסטודנטים, להפעיל השפעה פוליטית מול הניסיון לשווק את עתיד ההשכלה בארץ.

עדנה רזי
אם תרצו אין זו הגדה

יהו יהודי? יהודי הוא מי שהערבים לא מרשים לו לקנות פיתות בפסח. ואיך מחליטים אם הקונה הפוטנציאלי הוא יהודי? „על פי המראה!" כך הצהיר הרב הראשי האשכנזי של חיפה, הרב שאר ישוב הכהן. ומי אחראי על הסלקציה? — חברי תנועות נוער דתיות, תנועת בני עקיבא ועזרא. חברי תנועת הנוער הדתית־לאומית, על־פי הוראותו של הרב, יעמדו בפתח המאפייה ויאתרו בין הבאים את היהודים, על־פי מראיהם, כמובן.

כיצד מזהים יהודי — לפי האף, או לפי הריח? בעניין זה אפשר לקבל ייעוץ מן הגויים. בכלל, השמירה על היהדות היא ערך עליון ומותר לצורך זה לגייס גם את הגויים. למשל, לבקש מן האמריקאים שיעזרו ליהודים מרוסיה לשמור על יהדותם, ולכן לא יאפשרו להם מעמד של פליטים בארה"ב. או לבקש מהרומנים שיתפקדו כתכשיר נגד נשירה. יהודים, כידוע, במיוחד יהודים מרוסיה, יש להם נטייה חזקה לנשירה בכל עונות השנה. לאו דווקא בסתיו.

כשמדובר בהגנה על היהדות מתרחב גם תפקידם של הערבים ששימשו עד עתה כגויים של שבת. מעכשיו הם גם שומרי שבת וחג, הם שומרים על הפסח מפני חילולו על־ידי יהודים. כך עוזרים לנו הגויים מבית ומחוץ לשמור על יהדותם וציוניותם של יהודינו.

אסיר ציון יהפך מיד לאסיר עולם בארצנו ועל כך הוא חייב להיות אסיר תודה. שכן איפשרנו לו לשמור על יהדותו וציונותו.

ומי בכלל אמר שעבר זמנן של תנועות הנוער?! הנה, תנועת בני עקיבא, תנועה חלוצית, המחנכת לערכים הומניים של שמירה על היהדות ועל עם ישראל, ולכן היא ממיינת אותו לפי פתחי המאפיות של הערבים.

כך נוצרת מאפיה חדשה — מאפיה יהודית־ערבית, הלוכדת יהודים הפורעים את חוק החמץ ומלשינה עליהם.

לכך כנראה התכוונו ראש הממשלה ושרים אחרים. כאשר איחלו לנו פסח כשר. פסח כשר הוא פסח שכל האמצעים לשמירתו הם כשרים.

כך מתמחים בני הנוער שלנו בזיהוי. כשיגיעו לצבא יעסקו בזיהוי ערבים כדי לבדוק את תעודותיהם ברחוב, וכדי לעצור את מכוניותיהם במחסומים. בינתיים, כחברי תנועת נוער, הם מתאמנים בזיהוי יהודים.

האם זוהי מדינת היהודים שהרצל חזה? לא בטוח! אך גם אם תרצו אין זו אגדה. לכל היותר, זוהי הגדה.

ההגדרה של ישראל החדשה והמורחבת — ישראל והגדה המערבית.

גדעון ספירו
בזכות השתיקה

שיא בית־המשפט העליון מאיר שמגר פרסם לאחרונה פסק־דין בנושא זכות העיתונאים לחסיון על מקורות המידע. ההחלטה מכילה כמה משפטים חשובים ויפים על חופש העיתונות ועל זכות העיתונאי לחסיון על מקורות המידע.

היו פרשנים משפטיים שמיהרו וקשרו כתרים להחלטת השופט. להערכתי התעלמו אותם פרשנים ממוקש־נעל קטן, המונח לו בין הפראזות היפות, ואשר הופך את זכות החסיון לזכות מאד מוגבלת.

החלטתו של שמגר אומרת, כי בתי־המשפט יוכלו לאכוף על עיתונאים לגלות את מקורות המידע שלהם „כאשר מדובר בפשע או בעוון בעלי תוצאות או משמעות מהותיים, או במעשה עוולה חמור שלגביו נדרש גילוי המקור, מאחר שאין אפשרות לעשות משפט צדק ללא קבלת המידע" (על־המשמר 8.4.87). פירוש הדבר, כי כל שופט יוכל לכפות על כל עיתונאי לגלות את מקורות המידע שלו.

מטבע הדברים הוא, כי למלים כמו „משמעותי", „מהותי" או „עשיית צדק" יש מספר פרשנויות כמספר השופטים. אנו למדנו בדרך הקשה, כי השופטים אינם סגניו של אלהים וכי בסופו של דבר הם משקפים את השינויים שחלו בערכים ובנורמות של החברה הישראלית בעשרים השנים האחרונות. במקום בו מוענק לשופט שיקול דעת, קיימת תמיד האפשרות כי הוא יעשה שימוש מסוכן בזכות זו. סכנה זו חמורה במיוחד שעה שמדובר בנושאים בעלי משמעויות והשלכות פוליטיות ערכיות מרחיקות לכת.

השופט חריש נתן לנו לאחרונה מספר דוגמאות עצובות על שימוש מסוכן בשיקול הדעת שהוענק לו. גם השופט בזק הדגים לנו את הסכנות הטמונות בשיקול הדעת שלו שעה שישב בדין של חברי מחתרת הטרור היהודית. בית־המשפט תרם גם הוא את תרומתו שעה שנתן את ברכתו ליצירת שתי אמות־מידה משפטיות: אחת — מחמירה וקשוחה שעה שמדובר בפלשתינים מהשטחים הכבושים, והשניה — מקלה ומבינה שעה שמדובר ביהודים מאותם שטחים. זכורים דבריה של סגנית נשיא בית־המשפט העליון, השופטת מרים בן־פורת, אשר כתבה „בתוך עמי אני יושבת" בהחלטה של העליון לאמץ את החנינה שהעניק הנשיא לאנשי השב"כ שהודו ברצח ערבים.

מכאן יובן כי חסיון מקורות המידע של עיתונאי בנושאים בעלי רגישות והשלכות פוליטיות תהיה תלויה במידה רבה בעמדותיו הפוליטיות של אותו שופט.

הבה נתאר לעצמנו לרגע סיטואציה של עיתונאי המחזיק ברשותו מידע שקיבל ממקורות פלשתיניים בשטחים הכבושים. אותו מידע יכול לסייע למתנחל בהליך משפטי בו הוא מעורב. לא יהיה זה ניחוש פראי אם אומר, כי מצבו של העיתונאי מול שופט הרוחש אהדה למתנחלים ולמדיניות הכיבוש יהיה קשה מאשר מול שופט אשר השקפותיו הן יוניות מובהקות. אין זה מקרה, כי עורכי־דין ועיתונאים המכסים את תחום המשפט, יכולים לנחש, באחוזי הצלחה ניכרים, תוצאות של משפטים בנושאים בעלי השלכות פוליטיות על־פי הרכב השופטים היושבים בדין. יש מקרים בהם המחוקק לא הסכים להעניק שיקול דעת לשופטים, כמו במקרה של הרשעה ברצח.

על מנת למנוע שרירות בנושא כה רגיש וחשוב כמו חסיון מקורות המידע של העיתונאי, בעיקר מצד שופטים שאינם סבורים כי חופש העיתונות הוא ערך חשוב, יש לחוקק חוק שיכיר בצורה ברורה ומפורשת, ללא „אבלים" ו„אמים", בזכותו של העיתונאי לשמור על חסיון מקורות המידע שלו.

מין ומוג

ביום השלושים להירצחו של אמיל גרינצוייג השתתפתי בהפגנה שצעדה בדיוק באותו המסלול בו עברה ההפגנה שבה נרצח אמיל. ההפגנה יצאה מהמדרחוב הירושלמי וצופים לא מעטים גילו עוינות מילולית כלפי המפגינים. צופה עוין כזה הטיח כלפי מפגינה שנשאה שלט בזכות שלום ישראלי פלשתיני: „לכי תזדייני עם ערבים". אותו צופה ודאי חשב שהוא השכיב את אותה מפגינה בנוקאוט סופי וטוטאלי וכי השפיל אותה בצורה שאין למעלה ממנה.

השימוש במוטיבים מיניים, הטעונים דעות קדומות, מוכר וידוע בחברות הסובלות מנגע הגזענות. כך בדרום־אפריקה, במדינות הדרום בארה"ב וכך גם בישראל. אולם מה שהיה עד כה מקובל בקרב עמך, עבר גם לדרג השלטוני הנבחר. חיים טסה, נציג חירות במועצת עיריית תל־אביב וחבר בקואליציה העירונית, הודיע כי יש לפנות בכח את הערבים המתגוררים בשכונת התקווה, משום שהם „תאבי מין מושחתים ומעשני סמים".

דומה, כי לראשונה מאז 1967, מאמץ לו דרג שלטוני נבחר ממפלגת שלטון מרכזית סגנון גזעני כה גס וברוטאלי. מה שמעניין הוא, שהקואליציה העירונית (העבודה־הליכוד) לא דרשה מטסה להתפטר, מוסדות הליכוד לא התכנסו לישיבות חירום על מנת לגנותו, וראש הממשלה, חברו של טסה למפלגה, לא יצא בהודעה כי סגנון כזה הוא בבחינת סיוטי לילה וחלום בלהות. לאור העובדה שישראל לא סערה לא נותר לי אלא לשאול את טסה: מהיכן התסכול המיני שלך, או אולי אין־האונות המינית, שאתה משודך בין המין, השחיתות והסמים?

גם אני, כשאני מסתובב בשכונת התקווה, בעיקר בימי האביב המתלהט, חש בריח המשכר של התאווה המינית, ומבחינה זאת, סליחה על הביטוי, אני כאחד הערבים. האם תציע, כשלב נוסף במדיניות הטיהור, לאסור גם על שמאלנים תאבי מין (שהם כמובן גם מושחתים ומעשני סמים) להתגורר בשכונה?

אדון טסה, מדוע שלא תשתמש באחת מתחנות בריאות הנפש של העירייה על מנת לעבור טפול גמילה מהתסכולים והסיוטים המיניים שלך? אני מבטיחך כי ברגע שתחזור להיות בעל תאווה מינית יפה ובריאה, יש סיכוי כי תפסיק לראות בערבי גורם מאיים על המונופול המיני, שהלך לאיבוד לבלי שוב. אתה עוד יכול, ואל תסובב את הראש מרוב בושה. לראות בו עמית ליצר. רק מהר! בבואך אל האשה (או אל הגבר) אל תשכח להשתמש בקונדום על מנת שלא תדביק ולא תידבק.

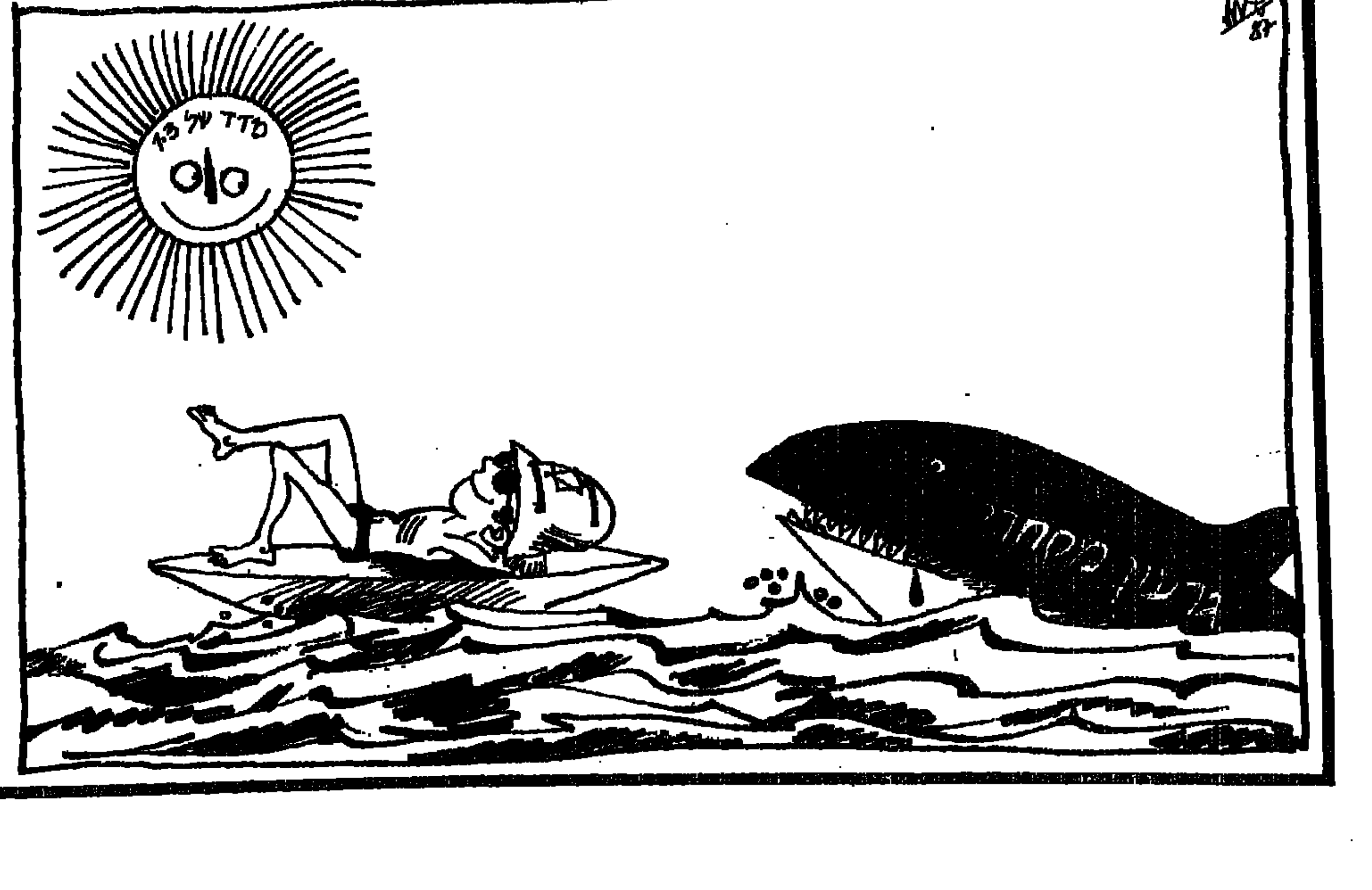

נועם שפנצר
ישו כוכב עליון

וכני המכירות של אלוהים הם הבדויים ביותר. אלוהים כאן הוא ביזנס. ביזנס צריך לפרסם ולשווק. הלוגו של סוחרי האלוהים הוא ג'יזס. ג'יזס מוכר טוב. שם מתנגן, קליט, טעון, פופולרי.

סוחרי האלוהים שורצים כמקקים בכל פינה. שלא כמקקים, הם נמשכים אל האור. אור הזרקורים. בחצות הליל מתמלא המרקע במטיפים, כמרים, נביאים, וכולם נקיים, מצוחצחים, זורחים, חלקלקים, ממולחים, ערמומיים, מתלהבים, עלונים, נתעבים, מתפתלים, משעממים, מיותרים. בחצות הליל אתה נותר בודד מול צבא מטורף של פטפטנים רשעי־רוח ויורקי־הלל ובפיהם בשורת תוכחה, תקווה, גאולה. יודעים הם כמה כנוז ומאוס חייך ואתה כבשה תועה והם כאן לעזור ויש לך רק צ'אנס אחד.

אמור כן לג'יזס, אמור הללויה, מחא כף גדולה לאלוהים וגם אתה תזכה מחטאיך ותזדכך ותינצל ותטוהר ותתעלה ותגאל מבדידותך השמוטה, הרצוצה. כי ג'יזס איתך, ג'יזס אוהבך, קול ג'יזס קולך, לב ג'יזס ליבך, ג'יזס יושיעך, וג'יזס יהא עמך, ויד ג'יזס בכיסך. וג'יזס רוצה את כל הכסף שלך.

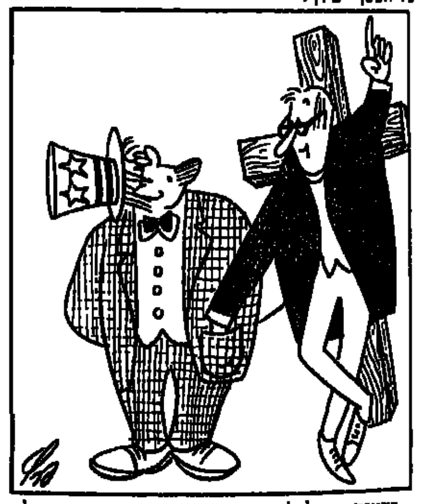

בחצות הליל נישאת הבטחת הגאולה העיקשת, הנרגשת, הדביקה, הזוהרת, הבדויה. הבטחת הגאולה מוטחת ומחלחלת ומציפה את סף תודעתו הערפילי של ג'ו ברדווייזר, המוטל נתחתוניו מול המרקע המרצד. לג'ו ברדווייזר אין סימני נגרם. הוא אוחז בשלט־רחוק במכוון אקרח, אך אין מנוס מהם. גן־העדן הוא טמטום נוצץ, מתוק ומתמשך. אלוהים, פרסומות, ג'יזס, מזון כלבים, גאולה, מכוניות משומשות, חיי נצח, שיניים תותבות, אלוהים, דאודורנט, הללויה, קוקה־קולה.

ג'ו ברדווייזר בוהה אל המרקע וחזיו נלעסים בעצבנות ומבלי משים כמו מסטיק ישן, והוא עייף, הוא בשל, הוא כבר רוצה להיגאל. הוא מודה אל המקרר. גל קור חובט בעצמותיו של ג'ו ברדווייזר. גל קור עם ריח של נקניק ובצל. ארון מתים של עופות וירקות נוגה באור רך על פניו של ג'ו ברדווייזר והוא מפשפש במדפים כפי שמשפש מתוודה בתא הכמורה במעשיו, מחפש משהו נגד כאב־ראש, כאב־בטן, כאב־ביצים, כאב־לב. הוא חוזר ונבלע בכורסא. נכפף לפנים, בולע „ט.וי. דינר" דיאטטית, ורוטב לזניה אדום ניגר ומכתים את תחתוניו, והוא אומר לעצמו: זוהי ארוחתי האחרונה כאן בתפקיד הזה, בחיים המפורקים האלה. מעכשיו אני ג'יזס, מעכשיו אני קיצוני, אני כוכב הברית־החדשה ואני עושה מה שבא־לי בראש.

וג'ו ברדווייזר ניצב כך באמצע הסלון, באמצע הלילה, באמצע חייו הממוצעים. ומן המסך המחלחל נוטפים אליו חיוכים סמיכים, חיוכים פריכים, חיוכים מברכים. ג'יזס אוהב אותך ואתה כבר לא לבד, אתה יכול לשלם בצ'ק או בקרדיט־קארד, אבל עדיף „קאש" ביד ועדיף מיד. כי ג'יזס אוהבך, ולמענך ג'יזס סבל, ועכשיו שמו מפרנס כל רמאי ונוכל ונבל. ובחצות הליל ג'ו ברדווייזר קורס ונאסף אל חלומו, וערפדי האלוהים נושקים לו ומוצצים את דמו. ובפינה ניצב לפתע איש סגוף ומזוקן עם שער ארוך ומבט מיוסר. לך מפה היפי, ג'ו מברדווייזר גוער בו, אבל במבט שני האיש הלה נראה מוכר. שלום, אומר האיש בקול רך, באתי לביקור מן הרקיע העליון. רציתי להזכירך שאף אחד לא שווה את סבלו של אף אחר ואני אומר את זה מנסיון. והרחק מכל זה, בחושך גדול, אלוהים מתהפך בקברו.

טקסס, ארה"ב

יהודה להב
מוסר כפול

ין דבר רע, שלא יהיה בו גם משהו טוב. 20 שנות קיום יחד עם היהודים, ולו גם בתנאי־כיבוש, לא עברו על ערביי השטחים בלי איאלו תוצאות חיוביות. על כך יכולה להעיד ההפגנה למען איחוד משפחות, שערכו ביום א' השבוע מאות פלשתינים לפני משרד ראש הממשלה.

נראה, שדווקא היהודים לא למדו הרבה בתקופה זו וגם שכחו כמה דברים שידעו בעבר. אפשר להסיק על כך, בין השאר, מן ההדים הקלושים, שעוררה בכלי התקשורת ובדעת הקהל הישראלית ההפגנה לפני משרד ראש הממשלה, שנתנה ביטוי למצוקתם של „מסורבי איחוד המשפחות" הערביים. רבים ראו בה מעין קוריוז, במקרה הטוב מעין תרגיל מוצלח של יחסי־ציבור, ובמקרה הרע — גילוי של מזימה מסוכנת. ההתכתשויות סביב פתיחתה בשבת של המסעדה „מי ומי" בירושלים — שאינני מזלזל במשמעותן — עוררה הרבה יותר תשומת לב.

זה מזכיר לי תמיד בדיחה חכמה — וגם עצובה — על שני יהודים, העומדים לפני כנסייה קתולית איש באירופה ורואים כיצד הנכנסים מנשקים את פיסלו הקטן של ישו, הניצב בפתח. „איזו דת טפשית", אומר אחד מהם. „מנשקים סתם חתיכת עץ". „וכאשר אתה מנשק מזוזה?", מקשה השני. חברו מגיב, מזועזע עד עומק נפשו: „איך אתה יכול להשוות??!"

אצלנו חושבים, כי יש זכות לתבוע איחוד משפחות בשביל יהודי בריה"מ ולצפות, שהעולם כולו יגלה אהדה ותמיכה כלפי תביעתנו, ובאותה עת עצמה להתכחש — או לגלות אדישות — לזכותן של מאות משפחות פלשתיניות להתאחד: יש לנו זכות לתבוע חופש הגירה ליהודים בשם העיקרון הכללי של חופש התנועה ויחד עם זה לנהל מסע למען הגבלת זכותם לבחור באופן חופשי את מקום מגוריהם ולאלצם לבוא אך ורק לישראל. פסלו של ישו אינו דומה למזוזה, ומכאן, שהגירה מבריה"מ אינה דומה לירידה מן הארץ... אצלנו זה לא נתפס, שמבחינת האידיאולוגיה המנחה — או האמורה להנחות — את החברה הסובייטית — ההגירה מתחומי בריה"מ מוכרחה להצטייר באור שלילי, כשם שבעיני הציונים מצטיירת הירידה כתופעה שלילית. לפיכך, אנו מוקיעים את השלטונות הסובייטיים על שהם מנהלים מסע תעמולה חריף, לעתים ארסי, נגד המבקשים להגר מבריה"מ, אך באותה שעה אצלנו שופכים על היורדים קיתונות של בוץ, מטילים עליהם חרם ומכתימים אותם כבוגדים.

ודאי, כל אדם, וכל גוף פוליטי, רשאי להעריך כרצונו ולהוקיע כל תופעה וכל מעשה שאינו לפי רוחו או נוגד את עקרונותיו ואת מוסרו. זה דבר אחד. דבר אחר לגמרי הוא להפעיל סנקציות פוליטיות, כלכליות וחברתיות כלפי מי שמשתמש בזכויות הדמוקרטיות המוקנות לו, וגם אם אופן השימוש שלו כלל וכלל לא נראה לי. הפרדה זו חייבת לחול, כמובן, על יחס הסובייטים לבעיית ההגירה. כי אין להשוות את המזוזה לפסלו של ישו...

אי־אפשר לומר, שאנו היחידים הנוהגים בכפל־מוסר כזה. למשל, אנשי רק"ח ובני מינם ברחבי העולם הגיעו בתחום זה ממש לשיאים: או אם תרצו — לשפל. נגד הקומוניסטית הכושית האמריקנית אנג'לה דיוויס התנהל בזמנו בארה"ב משפט פוליטי. בכל העולם התייצבו אנשי מצפון להגנתה. לאחר שזוכתה בדין, הגיעה אנג'לה דיוויס לצ'כוסלובקיה ונתבקשה לעשות למען שחרורם של סופרים אסירי־מצפון, שנאסרו אחרי הפלישה הסובייטית לצ'כוסלובקיה. היא סירבה, כיוון ש„זה לא אותו דבר" כמו מאסרה־שלה בארה"ב — ובעקבות עמדתה זו איבדה בבת אחת את כל האהדה ואת כל האשראי המוסרי שרדיפתה העניקה לה.

נחזור להפגנת הפלשתינים לפני לשכת ראש הממשלה. התביעה לאיחוד משפחות ראויה לתמיכתו של כל אדם בעל גישה הומנית, בכל מקום ובכל עת. מי שמסרב להכיר בתחולתה האוניברסלית ונוהג בכפל־מוסר — מנסה להחיל אותה, כשמדובר ביהודים הסובייטיים, ומתכחש לה, כשהמדובר במשפחות פלשתיניות — משמיט את הבסיס המוסרי של תביעתו, ומקומו לא ייפקד בשורות הלוחמים למען זכויות האדם באשר הוא אדם.

דוד אשרי
ישן ומעופש

שימוש בכוח השלטון החילוני לשם כפיית מנהגי דת על ישובים שלמים בניגוד לרצונם איננו חידוש של עסקני המפלגות הדתיות ורבניהן בישראל דהיום. יש לו עבר מזהיר. באחת התעודות הכתובות ארמית שנמצאו בייב (אלפנטינה) שבמצרים העילית, שם שכנה במאה החמישית לפה"ס קהילת חיילי משמר יהודיים מטעם השלטון הפרסי, אנו קוראים בין השאר כדלהלן (ותרגום עברי שלי ר.א.):

„בשנה החמישית לדריווש המלך [419 לפה"ס] שליח יצא מאת המלך אל ארשם [המושל] לאמור: בירח תעובי [ניסן] יהי פסח לחיל־המצב היהודי. כן תמנו ארבעה־עשר יום לירח ניסן ועשו פסח... שיכר [מעין בירה] אל תשתו וכל דבר אשר בו חמץ לא תאכלו... כך ייעשה כפי שאמר דריווש המלך."

ה„שליח", אדם בשם חנניה, נימוקיו עמו למבצע מעניין זה; אך מה הניע את דריווש מלך פרס לצוות על הוצאתו אל הפועל? חישובים קואליציוניים לא היו לו בחצרו שבשושן הבירה בימים ההם; אך שוחד שמן היה תמיד מוכן לקבל.

גיורא מנור
אחרי החגים

דרך כלל, אנחנו היהודים (והישראלים בכלל זה), אנשים פזיזים וזריזים, השונאים לדחות ולעכב, חובבי ה„נמס", הבן־רגע, אפילו אם זה על חשבון האיכות ושיקול הדעת.

רק מנהג אחד דבק בנו, שיש בו משום דחייה לדורות, מסורת של אל תעשה היום מה שאפשר לעשות מחרתיים. אתה מטלפן למישהו לקבוע פגישה, וב־90 ממאה מקרים תקבל את התשובה הבאה: „בסדר, ניפגש ביום א'" או „נתראה אחרי הסדר", או „נשוחח אחרי החגים". כאילו ערב חג או ערב־ערב־חג הם ימים מוקצים מחמת העיסוקים, כאילו כולנו מבערים את החמץ לאור הנר או מכינים דגים לשבת, ואין זה מתקבל על הדעת לעסוק בזוטות או נכבדות מגיש ערב החג או השבת.

לו היו חגי ישראל מועדים־בני־יום־אחד, ניחא. עוד אפשר היה להכות עם כל מיני עסקים דחופים יום או יומיים. אלא שחגינו באים סדרות סדרות. והגרוע ביותר הוא מה שמכונה חול־המועד, שבוע שלם של נסיעה עם רגל אחת על המצמד (קלאץ'), בחצי הילוך, דבר שהמכונאים ממליצים להימנע ממנו. כי הוא מזיק למנוע.

החול־המועד הוא לא חג ולא חול, אבל משהו תירוץ נהדר להתמהמה.

חגים וימי פגרה בכלל הם דבר נאה, אלא שאצלנו נשפכת המנוחה אל מחוץ לגבול החג עצמו. היא צובעת את הימים שלפני ואת הימים שאחרי. אולי בשל העייפות מעצם האינטנסיביות של החגיגה, הכרוכה גם אצל לא־דתיים בנסיעות, טיולים, פיקניקים וסעודות. אחרי חג כזה באמת נחוץ לפוש. ורק המחשבה על כה שמצפה לנו, מעייפת לא פחות.

אז ניפגש, בשעה טובה, אחרי הפסח...

אאוט אוף כושר

דפים לספרות

חול המועד פסח תשמ"ז

אחד־מי־יודע מי יודע?

משה גפן

(על "אחד מי יודע" ומה שמסביבו. עיקרי דברים מתוך פרק בספר שבכתובים)

העיסוק במספרים הוא עיסוק מושך ואהוב על בריאם, כמלומדים, כפשוטי עם. אנו מוצאים אותו כאחד מספרי המיקרא. כך, למשל, בעמוס א' ג־ז: "כה אמר ה': על שלושה פשעי דמשק, ועל ארבעה לא אשיבנו" וכו', וכן על פשעי עזה, צור, אדום, עמון ומואב, וגם על פשעי יהודה וישראל; בקוהלת ה, ט: "טובים השניים מן האחד, והחוט המשולש לא במהרה ינתק"; במשלי ל, יח: "שלושה המה נפלאו ממני, וארבעה לא ידעתים".

במשנה, בפרקי אבות ה, כא: "בן חמש למיקרא, בן עשר למישנה, בן שלוש־עשרה למיצוות, בן שמונה־עשרה לחופה" וכו'; ובקידושין מט, ע"ב: "עשרה קבין יופי ירדו לעולם, תשעה לקחה ירושלים וקב אחד כל העולם". וכן לעניין חכמה, גבורה, עשירות ועניות וכיוצא בהם.

למותר להזכיר איזה מקום מכובד תפסו המיספרים בתורת המיסתורין. המקובלים בנו עליהם תילי־תילים של רמזים. למיספרים ייחסו השפעה מאגית. היו מיספרים מקודשים, כגון: 3, 7, 10, 13, 18, 36, 40, 70. הם שימשו כסמלים עילאיים: השילוש — אלוהים, ישראל ואורייתא; עשרת הדיברות, עשרה למניין, עשרה דורות מאדם עד נוח ועשרה מנוח עד אברהם; אחד־עשר כוכבים בחלומו של יוסף; שנים־עשר שבטי ישראל; שלוש־עשרה מידותיו של אלוהים, כמפורש בשמות לד, ו־ז, שלוש־עשרה מידות שהתורה נדרשת בהן (אליבא דרבי ישמעאל), שלושה־עשר העיקרים של הרמב"ם; ארבעים שנות נדודים במידבר, ארבעים יום שהה משה על הר־סיני, ארבעים מלקות כעונש לעבריינים; ל"ו צדיקים; שבעים שנות חיי אדם, שבעים זקנים, וכיו"ב.

העיסוק בגימטריאות נחשב בימי המישנה כפרפראות לתורה, בדורות המאוחרים יותר עלה לדרגת חשיבות גדולה בהרבה מזו. על יסוד הכתוב "בזאת יבוא אהרון אל הקודש" קבעו מחוללי התנועה השבתאית כי שנת ה' ת"ח (1648) היא שנת הגאולה. היה זה כמעט דבר שבשיגרה לכתוב ח"י במקום י"ח, והמיספר מיוחס היה ח"י כפול ח"י.

אין סוף חסר גבולות

זה אשר לנו. השימוש במיספרים הוא גם נחלת עמים אחרים. החוקר הצרפתי ת' ריבו מקדיש בספרו "דמיון היוצר" עמודים אחדים לדמיון המיספרים. לטענתו, "נדמה לנו ששני המושגים האלה — דמיון ומיספרים — אינם יכולים בכלל לדור בכפיפה אחת. כל מיספר הלא הוא מדויק, קבוע בהחלט, ויוצא תמיד מיחידה מסוימת; אין בו שום מקום לדמיון. ואולם שורת מיספרים אין לה גבול משני עבריה, ובכל נקודה אחת של השורה יכול תוכל להתקדם או לסגת אחורנית בלי הפסק; פעולת השכל מולידה כאן את האפשרות של אין־סוף חסר גבולות; וככה היא סוללת דרך למהלך הדמיון. המיספר או שורת המיספרים אינם, בעצם הדבר, חומר לדמיון אלא כלי־שרת לתנועתו".

להלן מביא הוא עובדות על דמיונם המיספרי של אנשים מעמי המיזרח: "לפי תורת היצירה של הכבלים הקדיש אלוהיהם אואניס — דגון — 259,200 שנים לחינוך האנושות. אחריו שלטו בעולם יצורים מיתיים שנים במשך 432,000 שנה, ורק כעבור 691,000 אלה כונן המבול וחידש את פני האדמה. — גם המצרים נהגו לספר אלפי שנים. * * * אבל ההודים עלו על כולם. הם המציאו יחידות מתמיהות, המשמשות יסוד וחומר לדמיונם המיספרי: היחידה קטי כוללת עשרה מיליונים. הקאלפה (כלומר, משך הזמן שבין שני חורבנות העולם) היא ארבעה ביליונים ושלוש־מאות ועשרים ושמונה מיליונים שנה, וכל קאלפה אינה אלא יום אחד משלוש מאות ושישים וחמישה ימי החיים של האל * * *".

מעניין, המיתוס שלנו, היהודים, אשר הקוסמוגניה שלו דוחסת מיליארדי שנים של התהוות הקוסמוס, שלמרגלות שלבו האחרון ניצבת ההתפתחות האנושית, לתוך מיטת־סדום של שישה ימים, הוא פזרן גדול דווקא לגבי אורך החיים של בני הדורות הראשונים וקוצב להם מאות שנות חיים, עד 965 (למתושלח).

לא נוכל להאריך בדברים אלה ונחזור רק במירגם.

המיספר כשעשוע רציני

העיסוק במיספרים שימש גם כחומר משעשע, מין התעמלות מוחית של אנשים המראים כוחם במיספרים. תופעה זו נמשכת, בשינוי צורה, גם בימינו, והדוגמה לכך הם התשבצים למיניהם; כן תופס העיסוק במיספרים מקום בפולקלור של עמים שונים — בזמר־העם, במעשיות עממיות ובחידודים, וכאחת ההדגמות לכך ישמשו הדברים שנעסוק בהם להלן. סיפור וזמר, שהמוטיב היסודי שלהם הוא ההימור על החיים, והחומר שמהם הם בנויים הוא חידות מיספרים. כמתכונת "אחד מי יודע".

בסיפור פרסי בשפה הפהלווית (pehlevi — שפת הכתב של הפרסים במאות הג' עד הז' לספירה) מסופר על מכשף בשם אכט, שזומם להחריב את עירם של פותרי חידות ולהמית את תושביה. הוא העביר מסר אל גושט־אי־פריאנו, תושב ירא־שמיים של אותה עיר, וציווה עליו לבוא כדי שהוא, אכט, יחוד לו שלושים ושלוש חידות, ואם לא יידע לפתור אותן יומת מייד. גושט־אי־פריאנו בא ופתר את כל החידות, ואחר זה חד הוא למכשף שלוש חידות שהוא לא ידע את פתרונן, ולפיכך קטל אותו גושט־אי בעזרת לחש מקודש. פתרון עשר החידות הראשונות הוא: 1) השמש, 2) השאיפה והנשיפה, 3) המחשבה, הדיבור והמעשה, 4) המים, האדמה, העצים והחיות, 5) הקאיים הטובים, 6) ששת ימי החג של גאהאנבארי, 7) מלאכי עליון, 8) מאורעות מפורסמים, 9) פתחי גוף האדם, 10) אצבעות הידיים.

בפאלי, לשון הקודש של הבודהיסטים, התשובות הן: למס' 1 — יסוד החיים (מזון), ל־2 — האיכויות (מהות וצורה), ל־4 — אמיתות הבודהיסט; ל־8 — שמונה הדרכים אי... יוואנהיין; ל־10 — קדוש שניחן בעשר סגולות הקודש.

התשובות שמשיכה המסורת הקאווקאזית: 1) אלוהים, 2) יום ולילה, 3) גירושין, 4) ספרים אלוהיים, 5) חמישה פנים לאיסלאם, 6) כללי וקיום של הניואסיי, 7) השמיים (שבעה רקיעים).

בדוגמאות שנביא להלן המיספרים אינם רק לבנים לבניין אלא גם הבניין עצמו. המדובר הוא בזמר "אחד מי יודע", שאינו יצירה מקורית יהודית, הוכנס להגדה בסוף המאה הט"ו והשריש כל־כך בליטורגיה היהודית, עד ששום יהודי לא העלה בדעתו שלפניו יצירה שאינה יהודית מקוממת דנא. וכי היא נפוצה ברחבי העולם. הנוסח שבהגדה זכה למנגינות רבות, אך תמלילה אין לו אחים בעברית, וכולו דתי. הוא ידוע לכול ואין צורך לצטטו.

מבית הוריי זכור לי תרגום ארמי שאין מקורו ידוע לי:

"חד מאן ידע? חד אנא ידענא: חד אלהא, מרי די בשמיא ודי בארעא. תרי מאן ידע? תרי אנא ידענא: תרי לוחיא, חד אלהא, מרי די בשמיא ודי בארעא". בהמשך: תלת אבהתא, ארבע אמהתא, חמשא חומשי תורתא, שית סדרי מישנתה, שבע יומי דשבתא, תמניא יומי מילתא, תשע ירחי לידתא, עשר דבריא, חדסר כוכביא, תריסר שבטיא, תלת־עשר מידיא.

כמתכונתו, ועל יסוד הזמר שבהגדה, נוצרו נוסחים אחרים ביידיש. בחלקם שלט האלמנט הדתי, ובחלקם — אלמנט זה אינו הקובע או שאינו מצוי כלל. הנוסח היידי הראשון שידוע לנו הוא תרגומו של הראשון, בתוספת פתיחה לזמר, החוזרת לפני כל בית, וזהו ביתו הראשון, בתרגום לעברית: מה נאמר, מה נדברה אזי, צהלה ועלה מי יידע, מי יכול לספור, האל"ף מה פשרה? אל"ף משמע אחד, ואחד — אלוהים, ואלוהים יחיד ואין עוד מלבדו".

זמר זה ידוע לי מפי השמועה. נוסחים דומים מצויים אצל כהן ופרילוצקי ונוסחים קרובים בתוכנם היו בפי יהודים גם ברוסית ובביילורוסית. לגבי אלה האחרונים ראוי לציין, כי בליטורגיה היהודית יש דוגמאות רבות של מתן ביטוי לרגשותיהם הדתיים של היהודים בשפת עם־הארץ, אולי כדי להראות לגויים שיש לנו במה להתפאר. תופעה זו אינה זרה גם ליהודי ארצות האיסלאם.

כן ישנם נוסחים שבהם אין קשר כמותי בין המיספר לעצם אותו הוא מסמל, אלא עניין של דרגת חשיבות: ראש לכול — אלוהים, אחריו השמיים, אחריהם השמש, הירח, הכוכבים, ויש נוסחים בהם נשמר האלמנט הדתי — השבח לאלוהים והטוב שהוא משפיע על ברואיו — אך תוכנם לקוח מן החיים. מפאת קוצר המצע לא נצטט. כן מצוי נוסח שנוצר לשם בידור סתם: "— — צווי עקן האט אַ שטעקן, — — דריי עקן האט אַ קרעפּל, — — פיר פיסלעך האט אַ בעטל, — — פינף ריטלעך איז אַ הושענא" (שני קצוות למקל — — שלושה קצוות ל"קרעפּל" (כיסן ממולא בשר או גבינה) — — ארבע כרעיים למיטה — — חמישה שרביטין לערבה ("הושענא")).

הנוסח היידי האחרון שנביא, עניינו הוא המוולדת הקשור בפטירתו של אדם מישראל: "אחד: הוא המקשר בין החיים לבין המוות, המת. / שתי: הכוסות בבית הכנסת — וסימן של הגוויה בקיומה. / שלוש טיפות מרות למראשותי האדם (הנפטר). / ארבעה שבועות — שלושים (ומי אבל) לאחר פטירת האדם. / חמישה מקוננים על המתי. / שישה לוחות שמים לו לאדם בקבר — ארבע דפנות הארון, התחתית והגולל. / שבעה ימים יושבים באבל אחר המת. / שמונה מיני בגדים מלבישים את האדם (הנפטר). / תשעה טפחים (בעומק) כורים את הקבר. / עשרה אנשים יוצרים שורה. / אחד־עשר חודש קוראים קדיש. / (כעבור) שנים־עשר חודש — יום־השנה לזכר המת".

שיר יין לטיני בפסח

בתחילת המאה הי"ט הוציא הרב משה בלומנפלד את ספרו מגן(ן) מישרים. בספר זה מנסה המחבר את כוחו לפרש את "אחד מי יודע" ו"חד גדיא" לפי תפיסתו, "על דרך משל ומליצה". הוא מפליג בפילפוליו ודרושיו ואביא אחדים בתמציתם: לאחד מצרף הוא את אדם הראשון ("שהוא 'אחד' השני — אלוהים יחיד בעליונים ואדם הראשון היה יחיד בתחתונים"); לארבעה — ארבע מאות שנה של שיעבוד מצרים, ארבע גלויות ועוד; לשישה — מתן תורה שהיה בשישה בסיוון; לשבעה — את ז' באדר, יום הולדתו ומותו של משה, לפי המסורת, שבעה רקיעים, שבעה מדורי הגיהינום וגן־עדן, שבע מיצוות בני נוח ועוד ועוד; לעשרה — עשרה מאמרות שבהם נברא העולם, עשר המכות שלקו המצרים ועוד. מפילפוליו יוצא, כי בני־ישראל נגאלו בזכות ארבע אמהות ובזכות שלושה אבות. "שעתידין בניהם לקבל את שני לוחות הברית, הניתנת ע"י אחד אלוהינו שבשמיים ובארץ" (ההדגשות שלי — מ"ג).

בעמים אחרים יש שכללו חלק מן המוטיבים הדתיים שבמקור היהודי, וכן מוטיבים נוצריים. ויש שאין בהם אפילו רמז למוטיב דתי.

בזמר שנישא בפי איכרים פראנקיים, המובא, בתרגום יידי, במאמר של מאנגר, "מוטיבים עממיים נודדים", — "אחד הוא המושל בשמיים ועל הארץ; שניים — הלוחות של משה (לא לוחות־הברית. לנוצרים, כידוע, שתי בריתות); שלושה — האבות; ארבעה — האוונגליונאים; חמש — מיצוות הכנסייה (לא תנאף, לא תרצח, לא תגנוב, לא תענה עד שקר, כבד את אביך ואת אמך — לפי לוקאס שבברית החדשה); שישה — כדי האבן למים (שישו הפך ליין); שבעה סאקראמנטים; שמונה פסוקי "אשרי"; תשע מקהלות המלאכים; עשרה דברות מפי אלוהים; — — שתים־עשרה — שעת הצוהריים". (אחד־עשר לא זכר המיידע).

בזמר אוסטרי שונים המיספרים האחרונים: אחד־עשר אלף בתולות; שנים־עשר שליחים. בנוסח גרמני מבוהמיה, שלא כבנוסח הפראנקי, ולא כבנוסח האוסטרי, מדובר בחמישה פצעי ישו (שנפצע בצליבתו). בנוסח של פלאנדריה הצרפתית מדובר בשתי בריתות ובחמישה ספרי משה.

בין שנים־עשר האלמנטים יש ארבעה המקובלים על כל הדתות המונותיאיסטיות: אלוהים, לוחות הברית (בגירסה הנוצרית — הלוחות של משה, כפי שראינו), עשרת הדברות ושלושת האבות. את שלוש־עשרה המידות אין, כמובן, לחפש אצל הנוצרים.

כל הנוסחים שהבאנו לעיל — שהם רק מרגם מן השפע הרב שישנו — יסודם ב"אחד מי יודע" שבהגדה. ידוע, כי כמאה הט"ו היה מצוי תרגום לאטיני של הנוסח העברי. כן ידוע על תרגומים ליוונית חדשה, לאיטלקית ולצ'כית. והיו נוסחים לאטיניים, שתוכנם נוצרי מובהק ומעורבים בהם אלמנטים יהודיים.

לדעתו של החוקר ואגנזייל, בן המאה הי"ז, שנתמכה על־ידי חוקרים אחרים, שיר־יין לאטיני ישן נושן הוא ששימש כיסוד ל"אחד מי יודע" שבהגדה, או שיר ההגדה הוא תרגום חופשי של אותו שיר. אין זה מן הנמנע שהשיר הלאטיני שימש יסוד או מקור יניקה לזמר שבהגדה, אולם קשה לראות בזמר שבהגדה תרגום חופשי; מאחר שרק חמישה משלושה־עשר האלמנטים שבנוסח ההגדה מצויים בנוסח הלאטיני.

בצד הנוסח הלאטיני מביא ואגנזייל גם נוסח יידי, ביידיש של אותה תקופה, השונה בהרבה מן היידיש של הנוסחים אותם הבאנו בתחילת דיוננו. אין ספק, היו חוליות־ביניים בין נוסח זה לבין הנוסחים ההם, שלא נמצא מי שירשום אותם. לנוסח היידי של ואגנזייל אין דברי פתיחה ואפילו לא השאלה "מי יודע" כפי שנראה להלן:

"אחד אני יודע: יחיד אלוהינו, וזה הוא זה המולך בשמיים וגם על הארץ. שניים, וליתר שאת, ואת זה אני יודע: שני לוחות משה, יחיד אלוהינו וכו'. שלושה, וליתר שאת, ואת זה אני יודע: שלושה הם האבות, שני לוחות־הברית וכו'. — — — חמישה הם הספרים. — — — שש הן המישנויות. — — — שבעה — יום שבולד הוא. — — — שמונה ימי המילה. — — — תשעה הם ירחי הלידה. — — — עשרה הם עשרת הדיברות" וכו'.

(סוף בעמ' 18)

ק.א. ברתיני / שני שירים

בכף הקלע

אַחֲרֵי שֶׁכָּתַב
כָּאַב עַל שֶׁכָּתַב,
וּכְשֶׁלֹּא כָּתַב
כָּאַב עַל שֶׁלֹּא כָּתַב -
כְּלוּם הָיְתָה לוֹ אֶפְשָׁרוּת־בֵּינַיִם?

אָמַר מֵעַתָּה: אֵין מוֹצָא
לְמִי שֶׁנּוֹעַר לִכְתֹּב.
כָּךְ אוֹ כָּךְ מוֹאֵב -
שְׁתִיקָה וּדְמָמָה אֵינָן הֵינוּ הָךְ,
רַק הַחוֹלֵם תּוֹפֵס לִפְעָמִים זְנַב פֶּשֶׁר
לְבִלְתִּי אֶפְשָׁרִי,
אַךְ הוּא לְפֶתַע מִתְעוֹרֵר
וְאֵינֶנּוּ זוֹכֵר

שגיון לילי

הַלַּיְלָה מְעַרְבֵּל קִטְעֵי בְּדָרוֹת -
מִי בְּשְׁרִירוּת יְתַקֵּן קוֹלָאוֹ.
צֵל הָאֹזֶן מִתְקַלֵּשׁ עַד אָבוֹד
בְּאֹפֶל שֶׁתְּחוּמָיו מִדַּבְלְלִים

רַפְּרִיקוֹמוֹת צָעַד צָעַד
הוֹרְסִים עַל קַרְקָעוֹת.
מַה בֶּצַע כִּי תִּבְרַח,
בְּנְיָנִים רַפְּרִיקוֹמוֹת יְשִׂיגוּךָ

לְיַשֵּׁר אֶת הַשּׁוּרָה, גּוּף נָתַתָּ
לְמַצְלִיף בְּחוּרְשָׁיו, אַל תִּשְׁאַל,
כִּי כְּבָר נוֹאַשְׁתָּ מִתְּשׁוּבוֹת,
פַּרְשָׁנוּתָן גְּבוּב חִידוֹת

סְפֹר עַד מֵאָה, עַד אֶלֶף סְפֹר -
לֹא תֵּרָדֵם, כָּל עוֹד וַדַּאי אֶחָד יֶשְׁנוֹ:
קֵץ הַבָּשָׂר

עורך משנה אילן שיינפלד

בעריכת יעל לוטן

גלויות תל־אביביות

כתב וצייר: משה בן־שאול

לעשות סדר בתוכי

בפסח, כאשר מבערים את החמץ ועושים סדר — אני מרוכז בסדר הפנימי שלי. בילדותי, בירושלים, היינו אנו, הבנים של ארון שאול וגברת מלכה, הולכים לשכונת מונטיפיורי החדשה, שם גר הדוד. הבן הגדול שלו, האדוק (לימים נעשה רב ואדם פתוח וחושב ומת בצעירותו), היה עושה מדורה ליד גדר אבנים ושורף שאריות לחם ודברים אחרים. אני זוכר את הלהבה המכסה את הסביונים הצהובים וכיצד פחדתי שכל הפרחים יעלו באש, כל השדה, כל הטבע ואפילו האבנים.

הבן הגדול של הדוד אמר שמבערים לחם עם חטאים.

כשגדלתי חשבתי שצריך להשאיר את החטאים בתוך הגוף כדי לזכור אותם. למדתי לדעת שאם יש בעירה היא פנימית. כן, דברים טריוויאליים.

אני אדם חילוני. אבל כמו אצל רבים שנולדו במשפחה מסורתית דבקה בי זכירת המסורת. המנהג. הפולקלור. אני לא פוחד מן הזכירה. פוחד מהיעדר הידע. אני אומר: בפסח נקרא בהגדה. לא צריך לפרש. לא מוכרחים.

לפני כמה חודשים הייתי במצרים. יציאת מצרים התנ"כית לא עלתה נגד עיני אפילו פעם אחת. הרהרתי במהות השלום הבלתי־שלמה. ראיתי את המצרים. חשבתי על מה שהיה במלחמות הממושכות.

רק פעם אחת, בעצם, נזכרתי ב"קדמוניות היהודים", להרף־רגע. הפירמידה הראשונה בסאקארה. 3000 שנה. פסלו של רעמסס,

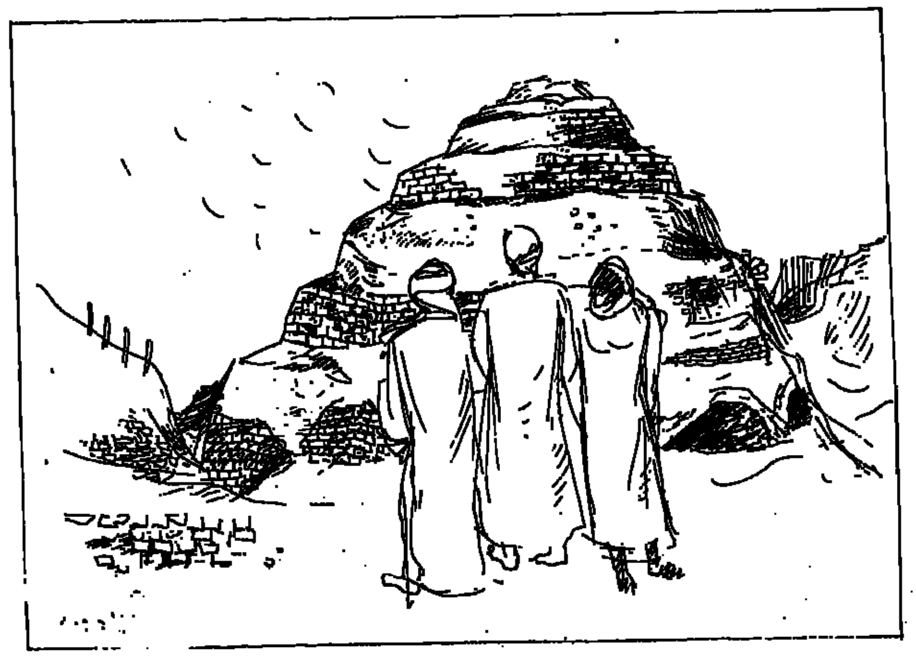

ודיברתי ביני לביני על ערי המסכנות.

אחר־כך, באסואן, בראותי את הנובים הגבוהים, הכהים, היפים, המשייטים בפאלוּקות, אלא הסירות בעלות המפרש, על הנילוס, לבושים בגאלביות הפשוטות, הצבעוניות שלהם — אמרתי לעצמי שאולי כך נראו אבות אבותינו, וזה היה לבטח לבושם. אולי, אמרתי לעצמי.

חזרתי לתל־אביב באוטובוס קהיר־רחוב סוקולוב, הביתה, ולא נותר שום־דבר מתחושת הגדה־לפסח או פיתום ורעמסס. רק טעם המרנה, החום, הפער שבין מה שהיה ומה שעשוי להיות, בין מלחמה למעין שלום.

עברו חודשים. עכשיו, ימי פסח, כשאני מרוכז בסדר הפנימי שלי, בהיזכרויות המסורת, מול אביב — אני חש בחסר הזה, הפולקלוריסטי, הצבעוני, גם הקמאי לגבי דידי, של בעירת החמץ בחביות מלוהטות של חצרות בתים, של הגעלת כלים. סירים. גיגיות.

אני עושה סדר בעצמי ואומר לעצמי, שלאחר ככלות החילוניות, הגיחוך שאני מגחך לגבי כמה מנהגים פולקלוריסטיים שמקורותיהם כוורים אצל עמים ועממים שונים במקומות משונים, שאחרי הנפת רגל החרות המחולטת, בחוות החרות וכו', אני משועבד לעובדה השוטה, הנחרצת, שאני יהודי. יהודי שמי. יהודי שאבותיו נולדו כאן, בירושלים ובצפת, ושמח בקפרנות אפילו על מה שאני רואה בו פולקלור. שוב אינני אומר שהם שרדו מפני שהיו כאן ולא "שם". אני יודע שהם שרדו, כפי שהם היו, כפי ששמעתי עליהם וראיתים, בשל הדיקדוק בשמירת המנהגים. בלא בדיקת "למה ומדוע". כמשהו מובן מאליו.

מה נותר לי? נותרה לי ההיזכרות. ההיזכרות אינה בריחה, היא הקשר העמוק, המעשי, התכליתי, עם הבעירה הפנימית שבאה בתוכי כאן, עכשיו, בתל־אביב, בכל מקום.

בהיותי ילד בירושלים, היה אבא שלי זכרונו לברכה, שאול שאולזון, אומר שהדבר החשוב ביותר הוא הפסוק: "והגדת לבנך ביום ההוא".

איך עושים זאת? מה אגיד לבניי? את היום ההוא, את הזמן הזה? את יציאת מצרים בימי פרעה? את החזרה למצרים בזמן הזה?

אני עושה סדר בתוכי. □

מסביב לעולם

דוד ארן

לרזות ולבכות

דיאטת רזון דלה פחמימות פוגעת בשלומו הנפשי של מי שעובר אותה. למסקנה הזאת הגיעה קבוצת חוקרים בראשות ד"ר ק. מארטין פירקה מהמכון מאקס פלאנק לפסיכיאטריה במינכן.

הקבוצה בדקה 18 צעירות, שעברו במשך שישה שבועות דיאטה של אלף קאלוריות בלבד ביום. אצל מחציתן היה המזון הדל מורכב בעיקר מחלבונים, ואצל המחצית השנייה — בעיקר מפחמימות. מאחר שמזון חלבוני דל יחסית בקאלוריות, ויחד עם זאת הוא משביע למדי, ממליצים מומחים מסוימים על דיאטה של מזון דל פחמימות, ויש — על מזון חלבוני בלבד.

ואולם, נראה כי לחלבונים חסר "ערך תזונתי־נפשי", כפי שמדווחים החוקרים הנ"ל ב"ג'ורנאל אוף ניורל טראנסמישן". מבחינת מצב רוחן הרגישו עצמן משתתפות הניסוי גרוע יותר ככל שפחת חלקן של הפחמימות במזונן. במצב הטוב ביותר, מבחינה זו, היו אלו שהדיאטה שלהן היתה צמחונית טהורה, ועל־כן היתה מטבעה עשירה בפחמימות.

ככל הנראה נובע השפל הנפשי בהיעדר פחמימות משפל ביוכימי במוח. המדענים מסיקים זאת מבדיקת חומצות האמינו בדמן של המשתתפות בניסוי. חומצות האמינו הן אבני הבנייה של החלבונים, וביניהם גם של "נוירוטראנסמיטרים" — חומרים המעבירים מסרים בין תאי העצבים. למצב רוחו של האדם אחראים אותם תאי־עצב העובדים בעזרת הנוירוטראנסמיטר סרוטונין. הללו משתתפים, בין היתר, בגרימת השינה, במיתון כאבים, בוויסות התיאבון ובשמירה על מצב־רוח מאוזן. רמת סרוטונין נמוכה נקשרת באחרונה במצבי דיכאון ואפילו בנטייה להתאבדות.

ואולם, ריכוז הסרוטונין תלוי יותר מזה של נוירוטראנסמיטר אחר במזונו של האדם. חומר זה עשוי להיווצר בגוף אך ורק כאשר מצויה בו חומצת האמינו טריפטופאן, כשלב קודם בלתי־אמצעי שלו. ואת זו יש להכניס אל הגוף עם המזון. היא אמנם מצויה ברוב מקורות החלבונים — אך לא תמיד היא זמינה. שכן אכילת חלבון רב גורמת שחומצות אמיניות אחרות דוחקות הצדה את הטריפטופאן בדרך אל המוח, ובכך פוגעות בהיווצרות הסרוטונין.

לעומת זאת מעלות הפחמימות המוכנסות אל הגוף את רמת הטריפטופאן. שכן הן גורמות להפרשה מוגברת של ההורמון אינסולין מן הלבלב, והאינסולין מווסת את רמת הסוכר בדם ובו־בזמן מרחיק מן המוח את חומצות האמינו המתחרות עם הטריפטופאן.

לדברי החוקרים יש להניח כי לדיאטות רזון המבוססות על צריכת מזון חלבוני בלבד, יש גבולות פסיכולוגיים ברורים שמקורם בניירו־טראנסמיטר.

היפאנים העניים

לאנשים מן החוץ נראית יפאן כארץ עשירה ראויה לקנאה. אך לדברי הדו"ח השנתי של הרשות היפאנית לתיכנון כלכלי, יפאנים רבים אינם מפיקים מכך תועלת, או מכל מקום הם סבורים שבהשוואה למדינות תעשייתיות אחרות מצבם גרוע.

הוצאות היפאנים על סחורות צריכה הולכות ופוחתות משנה לשנה, בראש ובראשונה משום שהדיור ביפאן נעשה יקר יותר ויותר. מחירי הקרקע, באזורים מסוימים של טוקיו, כמעט הוכפלו תוך שנתיים. מחיר מגרשים לבניה עולה בממוצע ביפאן פי עשרה מזה שבמדינות מערב־אירופה. כתב "טיימס" הלונדוני מזכיר כדוגמה את הבית שלו עצמו (הוא מודה: "הבית שוכן באחד הרובעים היפים ביותר של טוקיו"), שערכה של הקרקע בלבד, שעליה הוא מתנוסס, הוא כיום כ־2.20 מיליוני דולארים...

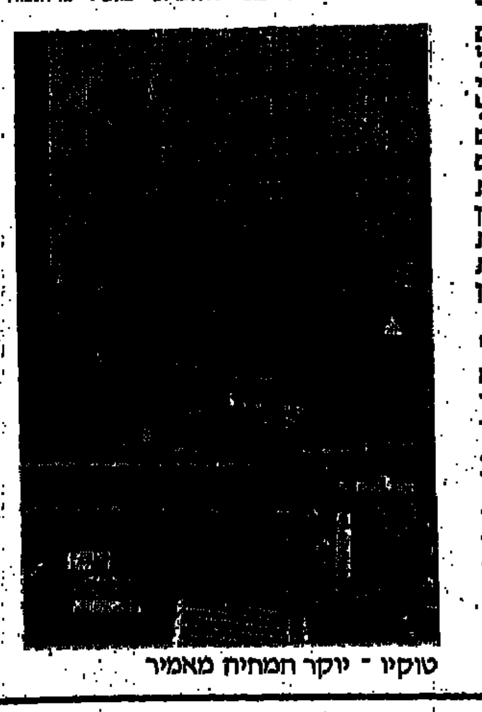

טוקיו - יוקר המחיה מאמיר

גאות בסמים ושפל כלכלי

סוחרי הסמים של בוליביה הרוויחו אשתקד 5.74 מיליארדי דולארים — פי חמישה מן ההכנסות של מדינה זו באזור האנדים מייצוא רשמי. אמנם 1.5 מיליארדים מזה חזרו לבוליביה ו־800 מיליונים נכנסו אל מחזור המטבע, וזה ריכך — לדבר דו"ח שנמסר לסנאט הבוליבי — במידת־מה את השפל. אולם המדינה לא קיבלה את הדרוש לה והיא כיסתה את הגרעון בתקציבה באמצעות מכבש הדפוס.

הגנה על ילדים שטרם נולדו

האמריקנית פאמלה רי סטיוארט הואשמה בבית־משפט בסאן־דייגו בהתעללות בילדה בטרם לידה. היא צרכה בעת הריונה סמים ממריצים, וקיימה, בניגוד לעצת רופא, יחסי מין זמן קצר לפני הלידה. הילד נולד עם מוח מת ונפטר כעבור זמן קצר.

רשת סטיוארט עוררה ברחבי ארה"ב ויכוח סוער על זכויותיהם של ילדים שטרם נולדו. כבר כמה פעמים אילצו פסיקות של בתי־משפט נשים לעבור ניתוח קיסרי, מאחר שהרופאים קבעו שלידה רגילה תסכן את חיי הילוד.

חוסר־מקום...

כאשר נשי שווייץ זכו ב־1971 לאחר מאבקים ממושכים, בזכות הבחירה במישור הפדראלי, דחו הגברים השמרנים של אפנצל החלטה מקבילה לגבי הקאנטון שלהם, וחזרו על ההכרעה הזאת כמה פעמים. אך כפי שמצאו חוקרי דעת קהל מטעם ממשלת הקאנטון, הין הגברים של אפנצל מוותרים היום על זכות־היתר הזאת.

רק 43 אחוזים מבין הנשאלים רוצים כי בעת ההצבעה יישארו נשותיהם בבית.

בנימוק אין הנשאלים מביאים את המשפטים הקדומים עתיקי־היומין נגד הנשים, אלא בעיה מעשית: הדמוקרטיה בקאנטון היא ישירה, תושבי אפנצל בוחרים במועצת הקאנטון באסיפה של כל הגברים הבוגרים, הנערכת בכיכר השוק של העיירה טרוגן. כיכר השוק פשוט צרה מהכיל גם את הנשים בקאנטון...

"ולטווכה", ציריך □

לא רוצה חנינה

(המשך מעמ' 6)

ישמע טענות ועדויות. עוזאת התנהג כאילו הכל משחק. הוא לא האמין שבית המשפט ירשיע אותו רק על סמך הודאתו, שהוצאה, לדבריו, תחת לחצים כבדים".

בני המשפחה טוענים כי מלבד אנשי השב"כ אין איש המאמין כי אכן הצעיר אשם. לדבריהם, גם בזמן המשפט וגם אחריו קיבלו חיזוקים מקצינים ישראלים, שעברו עם עוזאת במשך שירותו הצבאי הארוך והמאמינים כי הוא חף מפשע.

על־פי עדות בני המשפחה מסרב נאפסו לקבל חנינה. הוא תובע זיכוי מלא. "הוא שומר על רוחו איתנה וגם במקום מעצרו מכבדים אותו. הוא לומד בינתיים באוניברסיטה הפתוחה. אשתו התגרשה ממנו, כי לא צודק לדרוש מצעירה כמוה לקשור גורלה באדם שנדון ל־18 שנה.

הרמטכ"ל אמר ביום רביעי בטלוויזיה, שהוא לא דן במתן חנינה לעזאת. בוודאי שהוא לא דן בכך, כי לא אנחנו ולא הוא ביקשנו זאת. אותם חברי הכנסת שהעלו את הפרשה, בימים האחרונים מציינים שהערעור הוגש לאחר פרשת השב"כ, אבל זה בהחלט לא נכון, כי אנו טוענים שהיה בירור ראיות נגדו מינואר 80".

הרוז, צאדק, חאכו ועוד רבים מבני משפחת נאפסו אמרו לנו השבוע שהצ'רקסים הם אזרחים נאמנים למדינת ישראל, וכי בירור הפרשה, אשר תעלה בקרוב בבית־המשפט העליון, חיוני לא רק לנאשם עצמו אלא גם למדינת ישראל. "אנחנו מאמינים במדינת ישראל, לחמנו למענה ונמשיך להילחם. משום שאנחנו מאמינים בקיומה ובצדקתה, גם עוזאת מאמין בצדק ישראלי. עד היום הוא משוכנע שאם הדברים יובאו בפני בית המשפט העליון, יוכחו צדקתו וחפותו".

חמד נאפסו, אביו של הנאשם, הוא אב לשני בנים ושלוש בנות. הוא עובד כשוטר בחצי משרה בבית־הספר לשוטרים בשפרעם. ההליכים המשפטיים של הבן עלו לו ולבני המשפחה למעלה מ־200 אלף דולר. "הכל נתרם על־ידי המשפחה הרחבה וגם על־ידי ידידים ורבים מבני העדה, המאמינים כולם שהוא חף מפשע. גם אם נצטרך להוציא עוד 200 אלף דולר נעשה זאת, כי אנחנו משוכנעים בחפותו", אומר האב.

כל שרי הביטחון, שכיהנו מאז הרשעתו של הצעיר, התבקשו על־ידי בני משפחתו להתערב בפרשה. אבל, לדבריהם, כולם משכו אותם באף. "אמרו שיטפלו בעניין ואיש לא העז להתייצב מול השב"כ". בני המשפחה מאמינים היום, כי ירידת קרנו של השב"כ בעיני הציבור תאפשר עתה למערכת הבטחונית והמשפטית להתייצב ללא חשש מול שירותי הביטחון ולתבוע בירור משפטי פומבי בפרשה.

ראובן מירן

מין רעד מוזר*

משהו מוזר קרה לה לרוז כשבוע לפני שפרצה המלחמה. התוכי האפריקאי הזקן היה הראשון שהבחין בכך אבל שמר את הדבר בלבו. התוכי הזקן היה שבוי נאמן לטבעו ומעולם לא ניסה לפרוץ את המעגל הברור של מגבלותיו. הוא לא חפץ להיות הראשון, וכמו תמיד העדיף גם הפעם לשבת בשקט בכלוב הברזל הלבן שלו, מול ההר, ולחכות. רק כשירגיש מישהו אחר בדברים ויחליט לבטא אותם בקול רם יוכל התוכי להצטרף אליו ולקרוא גם הוא בקול.

היה זה השבוע האחרון לפני המלחמה, אבל זאת איש לא יכול היה לדעת. היו שידעו שהמלחמה אכן תפרוץ. אחרים, מעטים מאוד, אולי ידעו איך ומתי תתחיל. אבל איש לא ידע איך ומתי תסתיים, ומי מאתנו עדיין יהיה שם כדי לחזות בסופה. את התשובה לשאלה הזאת לא ידע איש, ופחות מכולם כל אלה שטענו שהם, ורק הם, יודעים.

הימים היו ימי אמצע הקיץ. ההר היה יבש וצבעו חום צהבהב. הקללה העתיקה שרדפה אותו זעקה מכל אבן מאבני הסלע השותקות שכיסו אותו. בלילות היו יורדות ממנו נמיות שחורות ופושטות על העמק. האורנים שנאחזו סביב פסגתו היו מאובקים ללא תקנה. חיילים עשו דרכם בעצלתיים בתוך החורשות. הכפריים מדרום ההר נעלמו. הצוקים האפורים שבראשו היו מוצלים ונתונים באובך מוזר, מעין אבק דקיק בא ממדבר רחוק. הם היו דוממים ולא החזירו הד. והחורשות לא היו טובות.

רוז הפסיקה לקרוא עיתונים. ברדיו האזינה רק למוסיקה קלאסית. בלילות היתה מחפשת תחנות רחוקות. כשהיו הלילות בהירים במיוחד הצליחו צלילים חדשים ובלתי מוכרים לעקוף את ההר ולהגיע אל הבית הגדול והריק. בדרך כלל היו הצלילים מלווים בצפצופים אלקטרוניים משונים אך רכותם לא נפגמה. עובדה שחזרו ללא קושי ללבה של רוז והיטיבו עמה מאוד.

קולותיה של המלחמה עדיין לא בקעו מתחנות הרדיו הרחוקות האלה, ששידרו אליה מעבר לקווי אורך ורוחב רחוקים. היא אהבה את השמות האחרים, המוזרים, המתנגנים במתק המעורר געגועים.

רוז חשה שהיא מגלה דברים חדשים ויפים, פשוטים וטהורים במהותם. הכבדות המוזרה שהחלה לחוש בשדיה והסחרחורת הקלה חידדו את רגישותה ופתחו את לבה לעולמות אחרים.

המחוג הירוק והרק שוטט כמהופנט על פני הלוח המואר של הרדיו האנגלי הישן. מדי פעם נעצר, או היו הצלילים הברורים עוטפים את האוויר הרחוס והכבד וממלאים את החדר, וההר הגדול והשחור שבחוץ לא עצר בעדם ולא בלע אותם כפי שהיה עושה בשעות היום או בלילות חורף גשומים וסוערים. את הדברים הנסתרים שרוז רצתה לשמוע באמת לא השמיע לה איש. התוכי יכול היה לעשות זאת. אבל הוא היה תוכי אפריקאי זקן ועייף ותמיד חיכה בסבלנות כי ידע שממילא לא יוכל אף פעם להיות אלא שני בלבד. מישהו אחר צריך להקדים אותו, להגיע לפניו ולומר לרוז בדיוק את מה שרצה הוא להשמיע לה. התוכי הזקן, שאיש מן הסובבים אותו לא ידע אפילו אם זכר הוא אם נקבה, הכיר את עצמו היטב. הוא ידע שכל עוד לא יימצא האיש המתאים, נדון הוא לשתיקה. ועוד ידע שאין בכך די. יהיה על האיש הזה לבוא בזמן המתאים, ולומר את הדברים המתאימים לאותו רגע ולמה שתחוש רוז באותו פרק זמן. פחות מזה לא יתקבל. הדברים חייבים להיות מושלמים או שלא יתקיימו אלא בדמיון. התוכי האפריקאי הזקן ידע זאת, אבל נגזר עליו לשתוק. מעולם לא נכשל בלשונו.

לפעמים היה עובר מין רעד מוזר בנוצותיו הארוכות, המשוחות בלהט צבעים יפהפיים של ארצות אחרות. המתבונן מן הצד, יכול היה לדמות שאיזו רוח רחוקה נושבת בנוצות החמות האלה ומפיחה בהן חיים אחרים, פירורים מן המשב הגדול והלוהט, המנשב ללא הרף על פני המישורים חששוממים של היבשת הכואבת שממנה הגיע לכאן. אך לא. הרטט שהיה עובר מדי פעם בנוצותיו הארוכות והבוהקות לא היה אלא ביטוי חיצוני עלוב לסערות האיומות שהתחוללו בעומק הדומם של נפשו. שכואבת ונאנקת היתה כמו היבשת הרחוקה שבה נולד. כמונו ימשיך גם הוא לשאת בלבו פירור זעיר של מולדתו ככל אשר ילך, זיכרון יקר וחשאי של הכאב הראשוני והטהור שהוא התמצית הנסתרת של קיומנו למן אותו רגע שאין ממנו עוד חזרה, החיים.

ההר הגדול הטיל צל כבד על הבית. הוא נבנה על אחת מצלעותיו הרכות, הפחות מאיימות של ההר, במורד הצפוני מזרחי, מול הגבעות הוומות שמעבר לעמק. בחורף היה פלג קטן מפכה סמוך לפתח הבית. אבל החורף היה רחוק ועכשיו, בסוף הקיץ, יבשו המים והפלג נעלם.

רוז היתה בת שלושים ושש וידעה רק אושר דליל ורגעי. את התוכי קיבלה במתנה ליום הולדתה. נמרוד הביא לה אותו ואמר: „קחי, שיהיה לך סוף־סוף מישהו שיבין אותך באמת". רוז לא צחקה. היא אהבה לבשל בשבילו את המאכלים שאהב ולכבס את בגדיו במים הזכים והצלולים שפיכו לפעמים במעיין, זכר לגשמים רחוקים. ניבטת היתה אז אל פניה היפים שנישקפו אליה מן המראה החלקה והשקופה, אל העיניים התכולות והגדולות והשיער השחור המתולתל.

כיום הולדתה השלושים וחמש חזר נמרוד מאחד ממסעותיו באפריקה והתוכי עימו. התוכי היה יפה להדהים. הוא ישב בתוך כלוב ברזל שכולו צבוע לבן. ישב והתבונן בנקודה סתמית בחלל. נוצותיו היו בכל הצבעים האפשריים שאותם יכול היה לדמיין לעצמו מי שלא ביקר אף פעם באותן ארצות רחוקות. כחול עמוק וארום להט, ירוק זוהר וצהוב מסמא. „הא לך", אמר נמרוד, „שיהיה לך מישהו שיבין אותך באמת". על פניו היה שפוך אותו חיוך של יוהרה, של ריחוק והתנשאות, שפעם שבה את לבה של רוז, אבל ברבות הימים הפך למקור של דחייה וזרות.

„תודה", אמרה רוז ונשקה לו אז קלות על לחיו. את הכלוב הלבן נטלה בזרועותיה והניחה אותו בזהירות בחוץ על המרפסת, מול ההר.

נמרוד חפן את שדיה הקפואים בכפות ידיו הגדולות ואמר: „ידעתי שהוא ימצא חן בעיניך".

רוז נכנעה ונמרוד הוביל אותה אחריו לחדר־השינה. דלת נסגרה. תריס הוגף. לגוף היו שפות משלה.

כשחזרו למרפסת נשימתם עדיין לא סדורה, פלט התוכי: "ô merde". נמרוד אמר: „הוא מדבר רק צרפתית. צריך לתת לו להתרגל".

רוז חשבה: „שוב לא אוכל לאהוב אותו לעולם".

השמש שקעה וההר החל מאפיר. צל שקוף כבר עטף את הכפרים על הרכס הרדום בהרום־מזרח. האורנים המאובקים ועמוסי האיצטרובלים נעו בליאות ברוח שנשבה אט אט מן הים. הים עצמו היה רחוק, אבל התוכי יכול להריח את הגלים ללא כל קושי. הוא היה תוכי מיוחד מאוד ושונה ממרבית בני מינו. לא רק הצבעים המדהימים של כנפיו והסלוטה הכחולה של ראשו הבדילו אותו ממרבית אחיו האפריקאיים, שהיו אפורים לחלוטין ורק זנבותיהם היו אדומים. היו גם דברים אחרים, עמוקים ומורכבים יותר. היו לו חושים מחודדים ורגישים, שבעזרתם ידע להגיע למרחקים, לגבהים ולמעמקים נדירים יותר מכל תוכי אחר.

רוז הסתכלה בו וחשבה: „לפעמים כשמתרחקים רואים יותר טוב".

נמרוד היה כתב מיוחד של שבועון בינלאומי גדול. הוא עבר במערכת האזורית שלו בבניין ישן בדרום העיר, לא הרחק מן הים.

הוא חזר לאפריקה. התוכי הזקן נשאר עם רוז. הרופא אמר לרוז: „את זקוקה למנוחה".

רוז אמרה: „אולי כדאי שאחליף קצת אוויר".

„לא", ניענע הרופא בראשו, „לאוויר עצמו אין שום משמעות". הוא דיבר בעצב שקפעמ מן הצימה ההחלטית של דבריו. „הכל מותנה באופן שבו מצליחים לנשום אותו".

התוכי האזין לשיחה. הוא שמע את תשובתה של רוז אף שרוז לא השיבה דבר: היא שתקה, אבל התוכי שמע את דבריה. לא היתה זאת הפעם הראשונה שרוז דיברה בלבה, ללא מלים. אבל הפעם, לראשונה בחייה, שמע מישהו מלבדה את הקול השותק.

רוז לא יכלה לדעת שגם שור שומע הפעם את שתיקתה. רק התוכי יכול היה לגלות לה, אבל התוכי־שתק. והרופא החזיר את הסטטוסקופ לתיקו, לבש את מעילו והלך. הלב שזה עתה בדק נשמע לו בסדר גמור. הלב הזה פעם באורח סדיר, ללא שום הפרעות. הנשימה היתה קצובה. הרופא לא שמע קולות חריגים, ובצדק ננסכה בו תחושה של רוגע נעים כשפנה לדרכו, התניע את מכוניתו והחל לנסוע במורד הדרך. מסך דק של אבק נותר אחריו.

„אתה רואה", אמרה רוז, „ככה זה".

„תה רו־אה ככה זה", חזר אחריה התוכי.

רוז חייכה וליטפה את נוצותיו החמות. התוכי היה שבע רצון אבל לא אמר דבר. דיבורת היום מספיק, חשבה רוז. התוכי קרא גם מחשבה זו ואהב אותה בשל כך. הערב ירד מהר ורוז הכניסה אותו הביתה. ההר הגדול האפיל על החלון. רוז חלטה לעצמה כוס תה ולתוכו מזגה מעט מים.

„אני צריכה ילד", נמלטה מתוכה המחשבה.

„ילד", אמר התוכי ואחר־כך נרדם.

רוז התפשטה, לבשה חלוק קטיפה שחור שהביא לה נמרוד ליום הולדתה השלושים ושש.

נמרוד אמר אז: „הא לך, שיהיה משהו שילטף אותך". בלילות ארוכים וקרים שבאו לאחר מכן עוד המשיכה רוז לראות את חיוכו היהיר והמתנכר. את החלוק סירבה ללבוש במשך תקופה ארוכה. אבל עכשיו החליטה לעטוף בו את גופה והוא נעם לה. כך שכבה לה על גבה, נשימתה שקטה, וזרועותיה אסופות על בטנה הרכה, החמה, עד שנרדמה גם היא. אבל איש לא בא.

* הערה: קטע מתוך הרומאן „התוכי שתק פעמיים" שיראה אור בסדרת עמודים לספרות עברית בעריכת חיים פסח, ומורה ביתן.

יוכבד בן־דור

אביב

בְּאָבִיב הַסֶּגֹל טָרוּף בְּעֵינַיִם טוֹוֶה תְּמוּנוֹת בְּחֳמָרִים שֶׁל אוֹר
עוֹשִׂים לָךְ צְבָעִים שֶׁל פָּרֹכֶת רִקְמָה.
אָז אַתְּ מְרִימָה יָדַיִם כְּשְׁנֵי עֲנָפִים מוּרָמִים לַשָּׁמַיִם,
וְשׁוֹקַיִךְ שָׁרָשִׁים בָּאֲדָמָה אֲרֻכִּים בְּסִימָן שֶׁל צְמִיחָה.
זוֹ תְּמוּנָה בָּהּ הָאֲוִיר שׁוֹנֶה
זוֹ תְּמוּנָה בָּהּ הָאוֹר נֶחְשָׂף בְּפִכְחוֹן
לְאַט נִבְרָא בָּהּ אָדָם.
וְהוּ גּוּף בְּסִימָן שֶׁל צְמִיחָה
מַחֲזִיק חַיִּים בְּשָׂפָה פְּשׁוּטָה בְּלִי זְמַן וּמָקוֹם,
רַק שָׂדוֹת שֶׁל בַּר רַכִּים עַל פְּנֵי הָאֲדָמָה
רַק סַלְסִלֵּי רוּחַ מִשְׁתַּנִּים תְּמִידִית בִּתְנוּעָה דּוֹמֶמֶת.
וְהוּ גּוּף הַכֹּל טָבוּל בּוֹ מִתְפַּשֵּׁט כְּמִין חַיִּים כִּשׁוּף בָּם
וְקוֹלוֹת שֶׁל דִּמְיוֹן פּוֹסְעִים מִקְּצֵה גּוֹרָלֵךְ עַד קָצֵהוּ,
הוֹלְכִים בָּךְ מִקְּצֵה גּוּפֵךְ יוֹצְאִים מִן הַבֶּטֶן
שׁוּב נוֹלָדִים מֵחָדָשׁ.

כָּךְ בִּמְתִינוּת וּבְהַגְבָּלָה מְקוֹמִית
מִתְפַּשֶּׁטֶת הַשְׁלָמוּת עִם יֶתֶר הָעֲנָפִים בִּרְכִיסָה פְּנִימִית,
רוֹאָה רְגִישׁוּת מִתְהַוָּה מֵהֶרֶף לְהֶרֶף
בְּכָל מִינֵי צוּרוֹת שׁוּב וָשׁוּב
כְּטַבָּעוֹת בְּגֶזַע עֵץ מִתְעַגְּלוֹת בְּרַךְ בְּאֵבָרִים הַמִּתְוַחִים,
אוֹת חַיִּים שֶׁל טוֹן שֶׁל צְלִיל
בְּאָבִיב בּוֹ הַסֶּגֹל טָרוּף בְּעֵינַיִם
טוֹוֶה תְּמוּנוֹת בְּחֳמָרִים מְקַבְּלִים כָּל צוּרָה אֶפְשָׁרִית.

מרדכי אבישי

בלאס דה־אוטרו:
שירה ספרדית בקאדיס

קאריס: שם הנשמע רחוק ואקסוטי, עיר בקצה הדרום־מערבי של ספרד, שוכנת על חוף האוקיאנוס האטלנטי, במפרץ קאדיס, בריביירה הקרויה „קוסטה דה לה לוס" — „חוף האור".

שאר ערי אנדלוסיה, סביליה וקורדובה, גראנאדה ומאלאגה, ידועות ומפורסמות ממנה — אך אין זה מונע בעד קאדיס מלהתגאות בשייכותה האנדלוסית, כייחודה האזורי־הגיאוגרפי, בגילגוליה ההיסטוריים. היסטוריה ארוכה לה לקאדיס: גאדיר הפניקית, גאדס או יוליה אוגוסטה גאדיטאנה של הרומאים, קאדיס הערבית — האנדלוסית, שנכבשה מידי הנאורים על־ידי המלך הנוצרי אלפונסו החכם... מאות שנים לאחר מכן נקשר בשמה ובמרחב הגיאוגרפי של קאדיס אחד הקרבות הימיים הנודעים ביותר בהיסטוריה, הלא הוא קרב טרפאלגר, שבו ניצח האדמירל נלסון ב־1805 את ציי ספרד וצרפת.

התכנסות בפאטיו

כיום קאדיס היא עיר נאה והדורה. עתיק, ישן, חדש וחדש־יותר משמשים בה בערבוביה. נמלה האטלנטי שוקק־חיים ומזכיר במראהו נמלים ים־תיכוניים באיטליה ובצרפת. יש בה רחובות וכיכרות רחבים, בתי־מידות בעלי חזות חגיגית וסגנון קלאסי־כבד. ערב אחד, ערב יום ראשון, נזדמנתי לכיכר קטנה במרכז קאדיס, פְּלָסוּאֶלָה סאן מארטין, סמוך מאד לקאתדרלת־האבן גדולת־הממדים ולבית־העיריה המפואר, שחזיתו נתמכת בעמודי־שיש לבנים ומעוטרת בשערי־קשתות ובזרי־אבן מעל לחלונות. רבים נהרו לכנסיות, למיסה־של־חג; אחרים, קבוצות של צעירים לרוב, בעלי מראה אינטלקטואלי, ביניהם גם בעלי זקנים ושער ארוך של אמנים ויוצרים, נכנסו בשער־עץ נמוך לבית־אצילים עתיק בכיכר הקטנה. שם ראינו אותם מתיישבים על כסאות או על הרצפה בחצר הפנימית של אותו בית, בפאטיו אנדלוסי טיפוסי, שממרפסתו העליונה, הסוגרת עליו מכל עבר, השתלשלו לתוכו דגלים ארוכים בירוק־לבן, דגלי־המחוז.

עד מהרה התברר שכל אלה באו לכבד את זכרו של בלאס דה־אוטרו, אחד ממשורריה הנודעים של ספרד, לכבד את זכרו בקריאה משיריו, בנגינה על גיטרה ובזמר של שיריו המולחנים.

מעניין שדווקא כאן, בקאדיס שבדרום־מערבה של ספרד, התייחדו שוחרי־ספרות ומשכילים אנדלוסיים עם זכרו ושירתו של בלאס דה־אוטרו, שהיה באסקי יליד העיר בילבאו בצפון־מזרח הארץ. לרגע ולשעה כמו התאחדו שני קצותיה של ספרד, מעבר למרחקים של מאות ואלפי קילומטרים, מעבר להבדלים ובדלנות לאומנית, בזכות יצירתו של משורר נערץ.

גילגולים שיריים

בלאס דה־אוטרו נולד, כאמור, בארץ הבאסקים בצפון, וישב בה תקופות ארוכות, אם כי את שנותיו האחרונות בילה במאדריד. אפשר שמוצאו הבאסקי חידד את רגישותו לצדק ולחירויות בספרד, שהיתה נתונה לשלטונו הדרוני של פראנקו וחיזק את יסודות שירתו הלוחמת.

הוא החל לפרסם את שיריו בראשית שנות ה־40. תחילה היו בהם מן הסמליות המיסטית והחיפושים הדתיים; אך לא ארך הזמן ושירתו נטתה לאפיק של מעורבות חברתית, של התייחסות אל מצבים של כאן ועכשיו, של התעניינות גוברת והולכת בנעשה בארצו ובעמו — וכל זה בלי לוותר על אמצעי־הביטוי האינדיבידואליים שלו, על דימויים וצירופי־מלים מקוריים ביותר. כך כבש לו מעמד מיוחד בשירה הספרדית החדשה והגיע אל קהל־קוראים רחב.

על נושאי כתיבתו מעידים גם שמות ספרי־שיריו: „קריאה אל המצפון" (1951), „רוצה לדבר בחירות" (1959), „בספרדית" (1960), „אל הרוב העצום" (1962), „הכוונה לספרד" (1963).

פירסום רב הביא לו קובץ השירים „אני מבקש שלום ורשות־הדיבור", ומיוחד השיר שעל שמו קרוי כל הקובץ: „אני מבקש שלום ורשות־הדיבור. /אני כותב/ לשם הגנת מלכות/ האדם וצדקו. אני מבקש/ שלום/ ורשות־הדיבור. אמרתי/ „שתיקה"/, „צל", „ריקנות"/ וכן הלאה. /אני אומר/ „של האדם וצדקו"/, „אוקיאנוס שקט"/, את זה הם מרשים לי./ אני מבקש/ שלום ורשות־הדיבור" (תרגום לעברית: פסח מילין).

רוב ספריו של המשורר בשנות שלטונו של פרנקו הופיעו מחוץ לגבולות ספרד.

התקווה והאמונה

לערב שהוקדש לו בקאדיס באו משוררים, ציירים, זמרים ונגני גיטרה מאנדלוסיה וגם מחלקים אחרים של ספרד. הם ישבו באחת הפינות של הפאטיו, צמודים אל הקהל. אמנים דיברו על אישיותו היוצרת של בלאס דה־אוטרו, משוררים קמו בזה אחר זה וקראו משיריו ומשיריהם, זמרים ניגנו ושרו. קול שירתו של אוטרו הדהד במקום ויצר אווירה ספוגת־מתח והתלהבות. רבים מבין הקהל ידעו את מילות־השירים בעל־פה והם לחשו אותם בינם לבין עצמם. היה זה פאתוס ספרדי טהור בשירים אלה על העם הספרדי, על נופי־המולדת ומצבי־המולדת, על אהבת־האדם הלוהטת, על האם והידידות, על הבדידות והיחד, ועל

(סוף בעמ' 18)

איחסן עבד אל קדוס

הטעות האחרונה

(סיפור)

תפקידו בתיאטרון לא אורך אלא שתי דקות. הוא נכנס למרפאת הרופא, צוחק בלעג ואומר: „הנה מצאתי זה עתה את „הטיפול הרפואי" היעיל שמדע הרפואה לא השכיל למצוא". אחר כך הוא מוציא מכיסו אקדח, יורה ירייה בראשו... ומת. והרופא מתחיל לספר את סיפורו שנמשך לאורכן של שאר מערכות המחזה.

תפקיד קטן, לא ארך אלא שתי דקות. הוא מקבל עבור ביצועו חמישים גרוש מדי לילה והוא זקוק ליותר מחמישים גרוש אלה. אשתו חולה. בנו שגורש מבית הספר מסתובב עזוב ברחוב. ואילו הרוקח והחנווני והחלבן, והאופה כולם פסקו לשרתו והחלו לרדוף אחריו ולדרוש את כספם. בעל הבית הזהיר אותו שיגרשו אם לא ישלם את שכר הדירה שהוא חייב לו — וכל זאת כשהוא זקוק לחמישים לירות מצריות בבת אחת. מזה שבועות שהוא מפציר במנהל הלהקה להלוות לו את חמישים הלירות האלה. אבל הלה מסרב. הוא עבד אצלו חמש עשרה שנה ארוכות. היה איתו בימים הרעים ובימים הטובים, אבל הלה מסרב. סירובו לא מפליא אותו. הרי היה מסרב תמיד. הסירוב היה טבעו ולנדות זאת לא עזבו חמש עשרה שנה. הוא לא הצליח לשחרר עצמו מקשר זה או למרוד בו, אפשר שהיה חלש־אופי ואפשר שמשיכתו לאמנות תמיד היתה גוברת על מרדו.

כן, הוא מחובבי האמנות. נתן את כל חייו לתיאטרון ולמרות זאת לא היתה מנת חלקו באמנות ובתיאטרון אלא התפקידים המשניים והקטנים האלה. האמנות השתנתה והתחום התרחב. אך הוא לא התפתח. גם בימיו הקשים ביותר נשאר נאמן לתיאטרון, מסתפק בתפקידיו המשניים, הקטנים. אך בהצגה זו הוא מרגיש שתפקידו אינו קטן. זהו תפקיד חשוב. העלילה כולה סובבת סביב אותה המלה שהוא אומר והוא מרגיש שהוא מגלם את הדמות הזאת כפי שלא גילם דמות תיאטרונית מעולם. הוא מרגיש שהוא שוכח את עצמו. שוכח את בעיותיו. שוכח את אשתו החולה ואת בנו. את החנווני ואת בעל הבית. ברגע שהוא נכנס לתיאטרון הוא שוכח כל דבר. יתרה מזו. הדמות הזאת החלה ללוותו יום יום אפילו מחוץ לכתלי התיאטרון. הוא שחקן גדול, גדול מאוד. מדי לילה הוא מרגיש כי גדולתו האמנותית צומחת ועולה וכי הוא מתקרב אל גבול השלמות האמנותית. מתקרב מאוד...

לפני שהגיע מועד תפקידו התגנב לחדר המנהל. הוציא ממגירה שהכירה היטב אקדח ובמקומו הניח את אקדח התיאטרון בו השתמש לצורכי תפקידו. אחר כך יצא אל הבמה ומבט בוהה בעיניו. הוא התקדם בצעדים איטיים. כאילו זחל מעל ענגים, לחייו רעדו ובשפתיים שמוטות עמד בשתיקה מול הרופא. ושתיקתו ארכה... משהו מהדממה ומהציפייה ומההבהלה השתלט על הקהל. הלחשן הגביה קולו:

„הנה מצאתי זה עתה את „הטיפול הרפואי" היעיל..."

את שפתי השחקן הרחיב חיוך לעגני מר והוא אמר את המילים באיטיות, כאילו ירק אותן בפני עמיתו לעבודה:

„הנה מצאתי זה עתה את „הטיפול הרפואי" היעיל..."

הלחשן חזר ולחש:

„שמדע הרפואה לא השכיל למצוא."

השחקן האריך בשתיקתו יותר מן הנחוץ. אחר כך אמר בחיוכו המר את המילים באיטיות יתר:

„הטיפול הרפואי" היעיל שמדע הרפואה לא השכיל למצוא. שישלח לי האלהים ויקח תחת חסותו את אשתי ואת בני!"

ידו רעדה קלות... הוא הושיטה. הוציא את האקדח וירה בראשו.

מנהל הלהקה לחש על אוזן עוזרו:

„ראה איזה אידיוט. אפילו שתי מילים אינו מסוגל לזכור כדי לומר אותן נכון... נכה משכרו חמישים גרוש..."

תרגמה מערבית: לאה גילולה

דליה מאירי: פיסול סביבתי

המדבר הוא נוף קיצוני. מעוט האדמה והצמחיה משאיר אותו במערומיו הגאולוגיים ומגלה לפני את השלד הפנימי החזק שבונה אותו מבסנים ומעצב את צורתו החיצונית. המכתש חושף לפנינו את שכבות הסלע הקשות, הנטוויות, המתקמרות, שריד לקמר שהתרוקן מבסנים. בניגוד לנופים רבים המתאפיינים בקיום המשובבים־אופקיים שבהם ניצבים אלמנטים אנכיים טבעיים או מלאכותיים — המכתש מתאפיין באלכסונים החזקים שבו היוצרים רגישות של אי יציבות וסכנה.

בחרתי באלכסונים כמוטיב מרכזי בעבודה על שפת מכתש־רמון. העבודה בנויה ממספר קבוצות גושי סלע שטוחים שכל אחת מתאפינת בסדר אחר ובתחושות שהיא מנסה לעורר. שני ענינים עיקריים עולים בקבוצות השונות: מצד אחד גושים אלכסוניים נטויים כמצלעות המכתש יוצרים הרגשה של נפילה וחוסר איזון, לעומתם גושים נטויים נפגשים כאוהלי ענק ויוצרים שווי משקל אנושי. העבודה פרוסה כך שסדרה אחת של מבנים — הגבוהים ביותר ערוכה לאורך מצוק המכתש וקצת באלכסון צופה על קיר המכתש בנוף הרחוק ויוצרת קו מתמשך אליו. סדרות אחרות ערוכות בקוים ניצבים למצוק ויוצרות רצף מרחבי לכיוון דרך הגישה. הסדרה האחרונה ערוכה במקביל לראשונה ותוחמת את המערך כולו במבנים נמוכים מאוד, כמעט צמודים לקרקע.

מיכאל לוין

„אורות" וקלצ'ניקוב

חגי סגל: אחים יקרים — קורות המחתרת היהודית; הוצאת „כתר", 1987

ספרו של חגי סגל, שנדון לשלוש שנות מאסר בעוון השתתפות בפיגוע חבלני בראש עיריית ראמאללה כרים חאלף, הוא מסמך פוליטי מרתק ומפחיד.

אף שהציר המרכזי של הספר הוא סיפור צמיחתן של קבוצות טרור יהודיות, הרי מה שמאיים יותר מן הטירור עצמו הוא הרקע הפוליטי חברתי ממנו צמח. המחנה ממנו יצאו קבוצות הטרור הינו בעל השקפת עולם הנוגדת מעצם מהותה כל צורת שלטון דמוקרטית. האמונה המפעמת בקרב חברי „גוש אמונים" וספיחיו גורסת בצורה גלויה שהריסת צורת המשטר הנוכחית בישראל היא בלתי־נמנעת. בניגוד ל„נטורי קרתא", השוללים את המדינה הציונית, רואים אנשי „גוש אמונים" במדינת ישראל שלב הכרחי וחשוב בדרך לגאולה שלמה, לחברה יהודית שתתנהל על פי חוקי ההלכה.

הוויכוח בין האידיאולוגים של קבוצת הטרור, יהודה עציון וישועה בן־שושן, לבין המתנגדים למעשיהם ב„גוש אמונים" אינו על צורת החברה שצריך להקים אלא על הדרך. שוללי הטרור רואים בחינוך, בהסברה וביישוב הארץ את הכלים להכשיר את העם לגאולה, ואילו יהודה עציון ותומכיו האמינו שהכיוון המהפכני, ששיאו פיצוץ כיפת הסלע, יביא לשינוי קיצוני שיגאל את העם מ„תחלואיו".

הספר, הכתוב בצורה מעניינת ונקרא בשטף, עוקב אחר שלבי התפתחותה של קבוצה שולית, בעלת תפיסת עולם לאומנית־דתית, ההופכת אחרי מלחמת 1967, וביתר עוצמה אחרי הטראומה של מלחמת יום הכיפורים, לכוח דומיננטי ומשפיע על המהלכים המדיניים של ממשלות ישראל השונות. זמן קצר אחרי הכיבוש ב־1967, מצליח קומץ אידיאליסטים להתנחל בגוש עציון, תוך ניצול הססנותה של הממשלה — „איפה זה כפר עציון?" שואל ראש הממשלה דאז לוי אשכול ומאשר את ההתנחלות לפי מיטב המסורת הפא"יניקית — „אנחנו נגיד שיש פה מובלעת קטנה של פרוזדור ירושלים." אחרי גוש עציון מגיע תורה של חברון ושוב מתקפלת הממשלה בעקבות נחישות המתנחלים.

אווירת האופוריה אחרי מלחמת ששת הימים גרמה לתסיסה קיצונית בקרב צעירים אשכנזים־דתיים, בוגרים וחניכי ישיבות וחברי תנועת בני עקיבא. כיבוש השטחים כאילו שיחרר איזו ניצרה נסתרת שגרמה להתפרצות לאומנית־דתית, כאנטי־תיזה בולטת למדיניות המתונה של המפלגות הדתיות עד למלחמת ששת הימים. הנוער הדתי חש שזו שעתו להפוך לגורם מרכזי בגאולה המתקרבת. הם ראו עצמם כממשיכי התנועה הציונית, והתעלמו מהעובדה שראשי הציונות ומנהיגי הישוב שהובילו להקמת מדינת ישראל היו כמעט כלי יוצא מן הכלל חילונים, שלא העלו על דעתם להקים מדינה שתהיה מושתתת על חוקי ההלכה.

הטראומה של מלחמת יום הכיפורים, שבעקבותיה חשו רבים יאוש, אכזבה, חוסר־אונים ואי־אמון בהנהגה, היתה קטליזטור מתאים להקמת תנועת „גוש אמונים". למרבה הפליאה והצער זכתה לתמיכה לא רק מצד הימין הישראלי, אלא גם מצד חלק נכבד מן החלק הניצי במפלגת „העבודה". אולם הסמכות העליונה לפעילות הגוש באה מצד רבני הישיבות, ובראשם הרב צבי יהודה קוק ז"ל. על רקע חולשת הממשלה לאחר מלחמת יום כיפורים לא נרתעו אנשי „גוש אמונים" להתעמת עם חיילי צה"ל, שעה שביצעו נסיונות, מוצלחים ומוצלחים פחות, לקבוע עובדות בשטח ולהתנחל בניגוד למדיניות הממשלה. חגי סגל מתאר את צה"ל כמעט כגורם עויין ואת החיילים במיקרים מסויימים כפחדנים ולא־יוצלחים. לעומת חוסר־האונים של הממשלה והשלומיאליות של חיילי צה"ל הוא מציג בסיפורו את הסטריאוטיפ של הישראלי החדש — המתנחל. התיאור הזה מזכיר במידה לא קטנה את הקנאי השיעי במשטרו של חומייני — אוחז בידו את „אורות" של הרב קוק ועל כתפו קלצ'ניקוב.

נסיונות ההתנחלות החריפו את היחסים בין המתנחלים לבין הממשלה והצבא. חובשי הכיפות־הסרוגות פיתחו תחושת בוז לממשלת רבין, שנראתה בעיניהם מכשול בדרך לגאולה. יואל בן־נון, מהדמויות הבולטות בהנהגת הגוש, שיצא כעבור שנים בגנות מעשי הטירור של חבריו, היה מאלה שזרעו את הפורענות בהטיפו להתנגדות אקטיבית נגד הצבא המונע התנחלויות. „בנסיבות האלה, חובה לאומית ואנושית היא להילחם בצו הזה עד לביטולו הגמור." והוא מוסיף: „בית הסוהר הוא סם מעורר למאבק כזה".

הממשלה נתפסה במיקרים מסויימים על ידי המתנחלים כאוייב וסמכותה הלגיטימית בעיני אלפי חברי ותומכי הגוש התערערה. מול הנחישות, ההתלהבות, המסרים הפשוטים והאמונה שפעמה בקרב חברי הגוש התייצבה ממשלה הססנית, חסרת מסרים אידיאולוגיים וללא תכניות מדיניות מוגדרות. „הממשלה נאלצה להכנע," כותב חגי סגל, לאחר שממשלת המערך בראשותו של פרס אישרה את ההתנחלות בקדום.

עלייתו של הליכוד לשלטון הביאה להתרוממות־רוח בקרב המתנחלים. אך גם מנחם בגין, בעקבות לחץ אמריקאי שגבר לאחר ביקור סאדאת, נאלץ לשלוח חיילים לפנות מתנחלים. שר הבטחון עזר וייצמן, שהפתיע במדיניות עצמאית כשהוא מפתח קשרים דווקא עם מנהיגים פלסטינאים לאומיים, זוכה לכינוי „בוגד" מפי אנשי הגוש.

התרחבות ההתיישבות היהודית בשטחים, ובעיקר בחברון, הגבירו את תחושת הסולידריות הלאומית בקרב האוכלוסיה הפלסטינית בשטחים. בסתיו 1978 התקיים כנס היסוד של „הוועדה להכוונה לאומית", שהבולטים בין מנהיגיה היו ראשי הערים הערביות כנרה. הוועדה נתנה השראה להתקוממות עממית שהתבטאה ביידוי אבנים, בהריגתם ופציעתם של יהודים בשטחים, חסימת כבישים והבערת צמיגים. כוחות הבטחון לא הצליחו למנוע את ההתקוממות. כתגובה מתארגנות קבוצות מתנחלים היוצאות לפעולות־נקם, שהתמקדו בעיקר בהכאת ערבים, בפריצה לבתיהם ובניפוץ זכוכיות של מכוניות ערביות. כוחות הבטחון העדיפו להעלים עין מפעולות המתנחלים. נטילת החוק לידיים היתה המשך ישיר לפעולות ההתנחלות הבלתי־חוקיות והעימות עם הממשלה וכוחות הבטחון.

רצח ששת תלמידי הישיבה בבית־הדסה שבחברון הביא לפעולת הטירור הראשונה של קבוצת המתנחלים, שהצליחה לפצוע בצורה חמורה את ראש עיריית שכם, באסם שכעה ואת ראש עיריית רמאללה, כרים חאלף. הרב שלמה אבינר היה היחיד בצמרת הרוחנית של „גוש אמונים" שיצא בגלוי נגד הפיגוע בראשי הערים. „הפעלת טרוריזם אישי בצורה פרטיזנית אינה שווה הנזק הנגרם לממלכתיות הישראלית"... כל שאר ראשי הגוש לא הגיבו. שתיקתם, כותב סגל, יכולה היתה להתפרש כ„הסכמה שבשתיקה". כשנתיים לפני ביצוע פעולת הטרור הראשונה, בזמן שיחות קאמפ־דייויד, נרקמת בראשם של ישועה בן־שושן ויהודה עציון תכנית מעוררת חלחלה — פיצוץ כיפת הסלע. עציון, שהושפע מספרו של איש לח"י לשעבר שבתי בן־דב, הקורא לחתירה „אל התקון המשיחי המלא של מלכות ישראל", מתרחק בהדרגה מחברי הגוש ומנסה ליישם את האידיאולוגיה שלה מטיף בן־דב. לפני מותו של בן־דב בשנת 1979 הצליח להעביר לעציון את צוואתו — סילוק כיפת־הסלע „יפתור את כל הבעיות של עם ישראל" — עשה

(סוף בעמ' 18)

יצירות נבחרות

במסגרת סידרת ההרצאות „יצירות נבחרות בספרות העברית לדורותיה: המקום בספרות", המתקיימת בחוג לספרות עברית באונ' ת"א בהנחיית הגב' חיה הופמן, תתקיימנה באפריל ההרצאות הבאות:

7.4.87 — נורית גרץ על „מיכאל שלי" לעמוס עוז.

28.4.87 — רינה צביאלי על „על מלאת" לשלונסקי.

ההרצאות מתקיימות בבניין גילמן אולם 496, בימי ג' בשעה 16.15.

תיקון טעות

בשירה של המשוררת מירה מינצר־ריערי ד"ל, שנתפרסם במוסף החג, נפלה טעות מצערת. השורה השלישית מן הסוף צ"ל: „דברים גדולים מדי — לא מחזיקים לעולם". ולא כפי שפורסם.

עם הקוראים הסליחה.

חלון ראווה

דמיון עשיר ופרוע

בוריס ויאן: „צל הימים", רומאן; מצרפתית: אליה גילדין; אחרית־דבר על־פי ז'אק באנס; הספריה, הוצאת הקיבוץ המאוחד/ספרי סימן קריאה ובית הוצאה כתר, 1987

עוד ספר של בוריס ויאן, „הילד הרע" של הספרות הצרפתית בשנות ה־40 וה־50, הוכה לתרגום עברי — אחרי „עור אירק על קבריכן", „חרש־הלבבות", „העשב האדום".

ויאן, שמת ב־1959 בגיל 39 מהתקף־לב באולם־הקולנוע שבו הוקרן הסרט אשר צולם על־פי ספרו „עור אירק על קבריכן", היה לא רק מספר, אלא גם מהנדס, ממציא, משורר, מחזאי, פזמונאי, זמר, נגן־ג'אז ועוד. בכל אשר עשה ויצר היה יוצא־דופן, שובר־מוסכמות, נציג של „גל חדש". בשל גודש המין והאלימות ותיאורי־הזוועה ב„עור אירק על קבריכן", המתאר כושי בארצות־הברית הנוקם את עלבונו שלו ואת עלבון כל בני־גזעו על־ידי רציחת נשים לבנות, נאסרו אז הספר והסרט, גררו שערוריות ודיונים משפטיים בצרפת — כמו עובדות ומעשים אחרים, הקשורים באישיותו המיוחדת של ויאן.

הרומאן „צל הימים", כמו ספרים אחרים שלו, הוא תערובת מוזרה של פאנטאזיות, חטטנות פסיכולוגיסטית, מין, מרע בריוני, השתוללות של יצרים ורצון־חיים וקדרות ומועקה המשתלטות על הכל. בהקדמה קצרה שכתב ל„צל הימים" בניו־אורליאנס ב־1946, מרגיש ויאן: „רק שני דברים חשובים באמת: האהבה, בכל צורה, עם בחורות יפות, והמוסיקה של ניו־אורליאנס או של דיוק אלינגטון. השאר היה צריך להיעלם, היות שהשאר מכוער."

לאורך כל הרומאן בולטים כושר־המצאתו הסיפורי וסגנונו העצמי של ויאן, לעתים דומה, שהדברים לובשים מעטה של אגדה סוריאליסטית: הגיבורים חיים בעולם משלהם, שונה, בעל ספציפיות חיצונית ופנימית. המספר גם מנסה לפרקים להתאים להם מעין שפה משלהם או לפחות מלים מיוחדות, שנועדו לאפיין מצבים.

בשנות חייו הקצרים כתב בוריס ויאן רומאנים, סיפורים, מחזות, ספרי־בלשים, מסות ומאמרים, שירים ופזמונים ואפילו כרוניקה של הג'אז. רק אחרי מותו זכה להכרה ולהערכה, ופירסומו הגיע לממדים בלתי־רגילים, עד כדי פולחן ואופנת ויאן.

ריגול פוליטי

אריה קרישק: „קבורה בירושלים"; הוצאת „מסדה", 1986

ספרו האחרון של אריה קרישק, „קבורה בירושלים", מוגדר כרומאן ריגול פוליטי והוא משתדל מאד לגעת באקטואליה פוליטית, לחוש התפתחויות ולנבא את אשר יקרה. גם בספרים קודמים עסק בכך: „עושה שלום" פורסם ב־1980 והוקדש לביקורו הדראמאטי של סאדאת בירושלים וכריתת השלום בין ישראל ומצרים: „צוואה לבנונית" היה תגובה־בפרוזה על מלחמת לבנון. „קבורה בירושלים" הוא מעין המשך ל„עושה שלום": כדי להציל את הסכם־השלום בין ישראל ומצרים מגסיסה לאחר שבע שנים של שלום עקר, נכפית על הצדדים באיזור ועידה בין־לאומית, הנערכת בירושלים. זו מתקיימת בחסות המעצמות הגושים בעולם ובהשתתפות כל הנוגעים בדבר לרבות אש"ף. (הדברים נכתבו ופורסמו לפני מהלכיו האחרונים של שמעון פרס בעניין ולפני המריבה הקולנית בין הליכוד והמערך באותו נושא)... ואם לא די בכל אלה, מתברר כי יש גורמים שונים המעוניינים להכשיל את ועידת־השלום ונגדם מופעלים שרותי־הבטחון הישראליים. הללו מגלים גם התארגנות למרד ערבי מזויין בשטחים.

יש כאן הכל בכל מכל כל — לסיר הוטלו כל החומרים הדרושים להכנת תבשיל של סיפור־מתח פוליטי. לנגד עיניו של קרישק עמדו הרבה ספרים מסוג זה, המושכים את עניינם של קוראים בעולם, והוא ביקש ללכת בעקבותיהם, תוך הסתמכות על מציאות ישראלית ומזרח־תיכונית.

שקוע בחלומותיו

יחיעם פדן: „בדמי ימיו", שירים; הוצאת זמורה־ביתן, 1987

קובץ־שירים זה הוא ספרו הראשון של יחיעם פדן בן ה־40, העסוק זה שנים בעשייה ספרותית, בתרגום ובעריכה, ויש להניח שתהליך הבשלתם של שירים „מאוחרים" אלה ארך זמן ממושך. הדברים טבועים בחותם החוויות האישיות ונסיון־החיים המצטבר, כמו באו לבטא תחנות שונות וגילויים שונים בהוויה אנושית רבת־פנים. הרבגוניות של הוויה זו מביאה לחילופי התמונות השיריות והתחושות של הכותב, לגיוונם של קווי־רישום ודרכי־מבע.

גם כאשר פדן מביע תחושות וחוויות אינדיבידואליות, כאשר פניו להפנמה והוא מבקש להישאר בבחינת „ארם עם עצמו ועם עולמו" — הוא משתדל להיות מובן, ולהציג לפני הקורא דברים בהירים וברורים. אף שמות השירים מעידים בבירור על הנושאים והתפתחותם: בורר כילד, כאב הקנאה, שרשרת פחדים, אבורים, חמישה שירי איי־שקט, ימים שחורים, עגמה שחורה, הזעקה, יתמות, תקוות־שווא, מלנכוליה, שירת היש והאין, שכרון עייפות, המלט, תחושת הגסיסה, המוות, הכאב, הנבירות, האושר שברמעות... ובשיר המסיים את הקובץ, „חסר חשיבות", יש מעין סיכום פשוט של הדברים: „רוצה אני להשאר/כפי שאני/שקוע בחלומותי/ ותלוש מעולמי./לנוע ללא חוש בזמן החולף,/ולראות רק כתחנות בדרך/את המשאלות המתגשמות/ובהויה ובמציאות,/באין חשיבות לזמן ולהוויה.//יבוא אשר יבוא/כי אושר אמצא גם בצער/וגם בדמעות,/כי אושר גם בכמיהה/וגם בחלומות — /אפילו באלה שאינם מתגשמים."

מ. אבי־שלמה

בלאס דה אוטרו

(סוף מעמ' 16)

לכל בלטה האופטימיות המושרשת של בלאס דה־אוטרו, רצונו העז להאמין ולקוות על־אף־הכל; אופייניים מאד נשמעו בערב זה הסיומים של כמה משיריו הקשים והחושפניים, שהם שיר־מחאה על־פי דרכו. אצלו אין הסבל והזוועה משכיחים את חדוות־החיים. באחר השירים הוא מסיים כל בית כך: בשם האמונה הנכבשת — שמחה; בשם שלום־תמיד לכל בני־אנוש — שמחה; בשם האור והתכלת — שמחה. ושיר אחר, אופטימי לא פחות: „אולי יחסר לי האויר,/ המים,/ הלחם,/ ודאי, זה יחסר לי// האויר, שאינו שייך למישהו,/ המים, השייכים לצמא,/ הלחם... ודאי זה יחסר לי.// התקוה לעולם לא. / כמעוט האויר, כן תרבה,/ כגדול הצמא, כן תרבה,/ לא יותר לא פחות. תמיד יותר" (תרגם פ. מילין).

הערב בקארים הגיע לשיאו כאשר שחקן תיאטרון קרא שיר, שבו פונה המשורר אל עצמו, שואל ומשיב: „היכן אתה בלאס דה־אוטרו? בקצה העולם — אך בעיניים פקוחות: היכן אתה בלאס דה־אוטרו בלהבות האש — אך בעיניים פקוחות;

היכן אתה בלאס דה־אוטרו? עם הלומרים, עם האיכרים בשרה — אך בעינים פקוחות... ולבסוף: היכן אתה בלאס דה־אוטרו? מת אני בין המתים — אך בעיניים פקוחות..."

קולו של השחקן עלה ועלה בהדרגה והעביר רטט של התרגשות והזדהות בקהל.

אפשר שהתלהבות כה גדולה למקרא שירה עשויה להתעורר רק בארץ שבה שירה כזו היתה אסורה במשך שנים רבות. ואין ספק, שגל הליברליזציה העובר על ספרד שאחרי פראנקו נותן את אותותיו גם בתחום זה.

„אורות"

(סוף מעמ' 17)

את הדבר הזה:" ישועה, תלמיד־חכם שספגו תורה מרבני הקבלה בשכונות ירושלים, לוחם מחתרת שנפצע במלחמת יום־הכיפורים, רואה בפיצוץ על הר הבית גורם שימנע את פינוי סיני ויביא לביטול הסכם השלום עם מצרים. „מניע נוסף שעמד ביסוד הרצון של ישועה להסיר את ה„שיקוץ" (כך הוא מכנה את כיפת הסלע) היה נעוץ בתורת הסוד. ישועה הגיע למסקנה כי השליטה המוסלמית בהר־הבית היא שורש הקיילקולים הרוחניים של העם. השניים מצליחים לגייס לפעולה זו יותר מעשרה מתנדבים, שלא כולם נרתמים בהתלהבות למשימה.

רצח ששת תלמידי הישיבה בחברון הפיח את מירצם של עציון ומנחם לבני לפעילות טירור נגד ראשי הערים, אך לאחר מכן חזרו לתכנן את הפיצוץ ועברו לשלבים יותר אופרטיביים, כולל תצפיות על הר הבית ואגירת חומרי־נפץ שחלקם נגנבו ממחסני צה"ל.

פינוי העיר ימית היווה ציון־דרך בולט במרידה של „גוש־אמונים" ואוהדיהם בממשלה. למנהיגי המתנגדים לפינוי לא היה קו אחיד. היו שקראו להתנגדות אקטיבית ונשמעו דיבורים על ירי בחיילים. אחרים היו קצת פחות קיצוניים: „אני בעד יצירת מצב שבו יצטרכו להרוג אותנו כדי להוציאנו מפה", אומר אורי אליצור, יו"ר התנועה לעצירת הנסיגה מסיני. הרב לוינגר קרא „למסור את הנפש". תיגרות אלימות בין המתנחלים וחיילים כמעט הביאו למלחמה גלויה. אך הפעם ניצחו „המתונים", ושפיכת הדמים נמנעה.

פינוי ימית סתם את הגולל על התכנית לפיצוץ כיפת הסלע. עציון וחבריו הגיעו למסקנה שאם אלפי מתנגדי הפינוי לא שיתפו את העם בהתנגדות לממשלה, פעולה של מניין אנשים לא תביא את הגאולה. רצח תלמיד־הישיבה אהרון גרוס בשוק בחברון היווה את העילה לפעולת הטרור הבאה. לא עוד פגיעה סלקטיבית במנהיגים, אלא פיגוע במקרי הסתה מבלי להבחין בנפגעים. וכך מתגבשת פעולת הרצח במכללה האיסלמית בחברון. פיגועים חבלניים נוספים, ובהם התקפת המחבלים ברחוב המלך ג'ורג' בירושלים, מספקים עילה נוספת לפעול. הפעם המטרה היא אוטובוסים ערביים. אך בעוד לבני וחבריו מתכננים את הפעולה הם כבר היו במעקב צמוד של שירותי הבטחון.

כאשר נודעה תפיסת קבוצת הטרור היהודית הוכה ציבור המתנחלים בהלם. רבים הבינו שהגולם שהקימו עלה על יוצרו. תפיסתה הביאה למשבר חריף בצמרת הרוחנית של „גוש אמונים". יואל בן־נון, שהטיף במשך להתנגדות אקטיבית נגד צה"ל, התחיל לגלות הרהורי חרטה על מעשי הגוש כבר אחרי רצח אמיל גרינצווייג. הוא כותב מכתב נזעם ליהודה עציון: „את כיפת הסלע לא נפצה. רק את תנועת אמונים שהקמנו ניפצה לרסיסים." הרב טאו, „בקי מופלג בנבכי תורת הנגלה והנסתר", התייחס תחילה באהדה מסוימת לטרוריסטים. אך כאשר שמע על תכנית הפיצוץ של כיפת־הסלע לא הסתיר את זעמו. הוא דרש להדיח את הרב לוינגר — שהביע תמיכה מסוימת בתכניתו של עציון וחבריו — מכל עמדת השפעה. „עליך להחזר לקיבוץ לביא או לנחלים" — הוא אומר לו בפגישה שהתקיימה ביניהם. במתכנני הפיצוץ ואנשי קבוצת הטרור רואה הרב טאו „כת משיחית" מסוכנת. אך היו גם רבנים שיצאו להגנת הטרוריסטים וגינו את המגנים, ביניהם רבני ערים וראשי־ישיבות.

אך בעיקרו של דבר נסב הוויכוח על הדרך בלבנה הכמיהה לגאולה שלמה ולהקמת חברה יהודית, שהשלטון בה יהיה בידי הסנהדרין שישאב את כוחו מדין תורה, משותף לכל המחנה. רעיון שבעבר היה נחלת מעטים בלבד ולא מצא תמיכה פוליטית בחברה הישראלית, הפך להיות בעל משקל מכריע. הוואקום האידיאולוגי שנוצר בחברה הישראלית, שחיקת הערכים ההומניסטיים, חוסר המוצא המדיני והיאוש הזוחל, מהווים קרקע פוריה להתחזקותו של המחנה המאיים להפוך את ישראל למעין אחתאום יהודי לקנאי האיסלאם בארצות השכנות.

„חדרים"

הפעם: יהודה עמיחי, פנחס שדה, ישראל פנקס ואבות ישורון עונים על סידרת שאלות על תהליך העבודה שלהם.

בשירה משתתפים: לאה איילון, יחזאי אופנהיימר, ישראל בר־כוכבא, ולי גורביץ, יונה וולך, אריה זקס, ליזוי חנוך, יוסף יחזקאל, אבות ישורון, איל מגר, דן פגיס, יונדב קפלון, דליה רביקוביץ', אהרן שבתאי, אנטון שמאס, יוסף שרון ופנחס שדה.

נסים קלדרון דן בשירו של זך „יבשת אבודה"; מנחם בן מרגים את מיידיותה של השירה; יחזאי אופנהיימר — מאמר מפתח לשירת מאיר ויזלטיר, שמעון זנדבנק — רשימה על דן פגיס.

בתרגום: נתן זך מתרגם את המשורר האמריקאי פיטר אורלוויץ, דן דאור את הרצאתו של שיימס היני האירי על השירה, דורון קורן את עזרא פאונד, עמינדב דיקמן את מאייקובסקי וחלבניקוב ודוד וינפלד את אברהם סוצקבר.

אחד מי יודע

(סוף מעמ' 15)

הדברים שפסחתי עליהם תואמים בדיוק את הנוסח שבהגדה. כפי שראינו חדר המושג „לוחות משה" גם לנוסחים יהודיים. זוהי השפעה גרמנית בולטת.

בספרות העממית

בנוסח אנגלי, המצוי במילונו של קובהאם ברואר[22], מסמל מספר אחר את האחרות, השוכנת לבדה בכול; המס' שניים — את איחור אישיותו של הנוצרי, כאל ואדם; המס' שלושה — את השילוש המיסטי; המס' שישה — סמל החטא וציונו של השטן. המס' תשעה מזכיר את סדרי צבא השמיים (השמש, הירח, ושבעה כוכבי־הלכת).

החוקר הצ'כי זיברט, מספר, בספרו גדול הכמות ורב האיכות[23], על שתים־עשרה התבוננויות שלימדה סבתו את ילדיה: בכל עת שמצלצל השעון יש להתכוון למה שמסמלת אותה שעה. כאשר יצלצל השעון אחת, צריך לשבח את האדון, המולך יחיד בשמיים, המקריב עצמו לכפר חטאינו. השעון צילצל שתיים — מצלצל הוא יומם ולילה, שמש וירח, לילה ויום לא תרע שעת מיתתך. שלוש — השילוש הקדוש יהא בעזרך. ארבע — ארבעה אוואנגליונאים, עמודי האמונה של הדת הנוצרית. חמש — לך חמישה חושים, לך חמש אצבעות — — השעה שבע התקרבה, כדי להזכירך את שבעת הדברים המקודשים (= הסאקראמנטים), התנהג לפיהם והסתפק בכך. — — — השעה תשע — תשע מקהלות מלאכים מקלסות את אלוהים, במרומי השמיים. — לא נפרט הכול.

החוקר הגרמאני ליברכט מביא בספר Zur Volkskunde[24] זמר יותי. בו מסופר על נערה שאינה מתירה לאהובה לנשקה, בטרם ילמד לדעת משרם של המיספרים מאחד עד מאה. „מה משמעו של אחד?" התשובה: אלוהים. שניים? — זוג יונים מתנשקים. ארבעה? — הצלב בעל ארבעת הקצוות. חמישה — חמישה תפוחים[25].

באחר מסיפורי־העם הערביים העתיקים מתבקש בנחן מסויים להשיב על מאה שאלות[26]. והרי אחדות מן התשובות: אחת — הוראה באיסלאם; חמש — חמש תפילות ביום; שבע־עשרה — השתחוויות ונטיות הגוף בעת התפילה; שלושים וארבע — תחינות ובקשות בתפילה; שמונים וחמש — חורות על „אללה אכבאר" (במשך היום).

בעולם הרחב ידועים נוסחים שונים של זמרים מאותו סוג, שלא נמצא בהם שום אלמנט העשוי להעיד על זיקה כלשהי לטקסט שלנו, והמוטיבים שלהם נמנים עם קבוצה גדולה של מוטיבים בינלאומיים הנפוצים בעולם, שנוצרו בתקופות שונות ובארצות שונות. הזמר שבהגדה, ואלה שינקו ממנו, אינם אלא אחד מענפיו של אילן רב־פארות זה.

בזמר אלבאני[17] מוצאים אנו שני שדיים לנערה, שלוש רגליים לחצובה, ארבע פטמות לפרה, חמש אצבעות לכף־היד, שש קרניים לצבי וכו' וכו'. גם בזמר יהודי מרומניה, שחציו ביידיש וחציו ברומנית יש שני שדיים של נערה, שלוש רגלי החצובה וחמש אצבעות של כף־היד, אבל ארבעה גלגלים לעגלה ושישה שוורים מושכים את המחרשה.

בספרות העממית של עמי אירופה מן המאה הי"ט מצוי מידרש, בצורת אנקדוטה או בצורת זמר, אשר מקור צמיחתו בצרפת או באנגליה ועניינו ייחוס סמלים דתיים לקלפים, והחוקר הגרמני בולטה אסף 27 נוסחים של אותו מידרש בצרפתית, באנגלית, בשוודית, בדנית, בגרמנית, בהולנדית, בספרדית, בפורטוגזית, באיטלקית, ובאיסלנדית[18].

המלכים מסמלים את אלוהים, ארבעת הצבעים את עונות השנה (באחר הנוסחים מסמלים האדום והשחור את דמו ועינוייו של ישו), שתים־עשרה התמונות שבקלפים מציינות את חודשי השנה, חמישים ושניים הקלפים את מיספר השבועות, ושלוש־מאות־ששים־וחמש הנקודות את ימות השנה (הבאנו רק את עיקרי הדברים).

באנגליה ובארצות־הברית היו נפוצים זמרי מיספרים שהקשר בין המיספרים לבין המושאים מקרי, ולפעמים קאפריסי־היתולי, ללא אחיזה בעובדות חיים, בפולקלור ובספרות, המשמשים כבסיס ליצירתם, חוץ לביקוש אחר בידור, פרי אלתור של ברחנים מקצועיים. אלה להיטים שחיסור הקוריוזי המכוון שבהם בולט לעין.

1. ת. ריקה, חרמיון היוצר, מסה פסיכולוגית, תרגם מצרפתית ד"ר ניסן טורוב, ניוזרק — וארשה — מוסקבה, הוצאת „שטיבל", תרפ"א, עמ' 150—151.
2. הקאיים — שושלת מיתית של מושלים פרסים. החמישה הם: קאי קאבאר, קאי קאחוס, קאי הוסרוב, קאי לוראסב, קאי גושטאסב.
3. בלוח־השנה הפרסי, בימי הסאסאנים, היו כל חודשי השנה בני 30 יום. כדי להשלים את המניין הוסיפו בתום השנה 5 ימים, ואלה, יחד עם ראש־השנה החדשה, נחשבו לימי חג. הם הם ימי הגאהאנבאר. — הסבר זה קיבלתי מאת פרופ' רפאל שקד, ותודתי לו על כך.
4. שהתרחשו בתקופה שבה נוצר הסיפור.
5. א) כל החיים ייסורים. ב) מקור הייסורים — התשוקה, ג) הגאולה מן הייסורים היא ההשתחררות מן התשוקות, ד) הדרך לגאולה כוללת שמונה נתיבים.
6. א) דעות נכונות, ב) כוונה נכונה, ג) דיבור נכון, ד) עשייה נכונה, ה) אורח־חיים נכון, ו) מאמץ נכון, ז) תשומת־לב נכונה, ח) ריכוז מחשבה נכון.
7. קדוש בודהיסטי הוא איש שהשיג את עשר דרגות השלימות ומסוגל להגיע לנירוואנה וליעשות בורה חרש.
8. מוסלמי שגירש את אשתו שלוש פעמים, לא יוכל לשוב ולשאתה, אלא אם הייתה נשואה בינתיים לגבר אחר (הסברו של המיזרחן יוסף ושין, איש „הכות־הבשן", שאני חייב תורה לו).
9. הכוונה לספריהם של אבות ארבע האסכולות שבאיסלאם (הסברו של י"ו).
10. ההלכה המוסלמית מחלקת את פעילותו של המאמין לחמישה סוגים: א) מיצוות עשה, ב) פעולה המזכה את עושה בשכר, בעולם הבא, ג) פעולה מותרת, ד) פעולה בלתי רצויה, ה) מיצוות לא תעשה.
11. ניזאם משמעותו סדר ומישטר. הכוונה למילוי ששת העיקרים של האמונה באלוהים: א) השאהאדה (העדות „אין אלוהים מבלעדי אללה ומוחמד שליחו"; ב) התפילה; ג) הצום; ד) העלייה לרגל למכה; ה) מעשר עני; ו) הג'יהאד. (הסברו של י"ו).
12. שתי חבטות על השולחן בבית־הכנסת משמשות סימן כי יש חלל בעיר ומיצווה לבוא להלוויה. (הסברו של פרופ' דב סדן).
13. לפי אמונה יהודית עומד מלאך־המוות למראשותי הגוסס, ומחרבו נוטפות שלוש טיפות הממיתות אותו. (הסברו של ד"ס).
14. במקומות מסוימים נהוג היה, כנראה, כי חמישה יקוננו על המת בהלווייתו.
15. תכריכי המת כוללים שמונה מיני לבוש.
16. לפני עזיבת בית־הקברות, מתייצבים הגברים בשורה, או שתיים, ולא פחות מעשרה. האבלים הגברים עוברים ליד השורה, או בין שתי השורות.
17. זאנובר 1880.
18. נייע פאלקסצייטונג, 25 ספט' 1936.
19. הפסוקים בנאום ההר של ישו, הפותחים ב„אשרי" ומסיימים במילים: „להם מלכות השמיים".
20. לפי אמונת הנוצרים יש בשמיים תשע מקהלות של מלאכים.
21. סיפור, המיוחס לאמצע המאה השלישית, מספר על אחד־עשר אלף בתולות שערכו מסע בים ונפלו בידי ההונים, ומשסירבו להינשא להם, נרצחו כולן. הן הוכרזו כקדושות ולזכרן הוקם מינזר נשים.
22. Cobham Brewer, *A Dictionary of Miracles.* Philadelpia 1884. p. XXVIII.
23. Čeněk Zibrt, Ohlas obradnich pisni veliko-nočnich v lidovem podani. Praha 1928. str. 110.
24. בעמ' 162.
25. לפי יעקב גרים משמש התפוח, כסימבוליקה של רוב העמים, כאות לאהבה ולנישואין. ולי נראה שיש לבקש שורש דבר בסיפור על עץ־הדעת. מדוע חמישה? לא נתגלה לי.
26. Hammer-Purgstal. *Roscnöl.* II.B., Stuttgart. 1813. S. 142.
27. במאמרו של מאנגר, ראה הערה 18.
28. *Zeitschrift des Vereins für Volkskunde.* XI. 1901. S. 376-387.

תערוכות

דורית קידר

טעם של סוכריה קרירה

וולטר פרינץ, יצחק ורוצלבסקי וזלמן גזית בגלריית הקיבוץ; ציורי ילדים ונוער בבית התרבות ברחובות; אתי לב, משה גבעתי וחנה זיידנברג בבית הציירים בתל־אביב

בגלריית הקיבוץ ביפו מציגים עד ה־21 בחודש זה וולטר פרינץ — ציור נאיבי, יצחק ורוצלבסקי — פיסול בעץ ובאבן, וזלמן גזית — ציורים והדפסים. בחדר האחורי ניתן לראות עבודה אחת של צייר שאינו מוכר — דידיה חג'ג' (זה האחרון דורש תערוכה לעצמו).

וולטר פרינץ מצייר נופים נאיביים, ילדיים, עם צבעים רעננים המותירים אחריהם טעם של סוכריה קרירה. יש בציור לא־יומרני זה הרבה חום ואהבה גדולה לדברים הפשוטים הסובבים אותנו, שעינינו טחו מלראות. פרינץ, שלא בכוונה תחילה, פותח אשנב לחזרה אחורנית — אל הטריות והשמחה הבלתי תלויה.

יצחק ורוצלבסקי, הפסל, קרוב בהלך רוחו ובהתבטאותו האמנותית לפרינץ. המדיה שונה — זה ברור — אולם גם כאן, ובעיקר אמורים הדברים לגבי העבודות העשויות בעץ — ניתן לחוש את שמחת העשייה. העץ מטופל מכל צד, מגולף, מהוקצע, מסורק, מגורף... הוא הופך, לרוב, לכלי נגינה. בחלקם מאוזכרים הכלים פני אדם, ובחלקם הם מופשטים יותר. עבודה טובה במיוחד היא זו המוצבת בודדה ונוטה להפשטת יתר וניקיון. הפסלים מאבן, לעומת זאת — ודווקא בעקבות טיפול היתר — נעשים מסוגננים מדי. אורכם — נוסח ברנקוזי — והיסוד הגותי שבהם, אינם תואמים לחומריות המורגשת.

ורוצלבסקי הוא פסל העץ, פסל ריגושי שחש את האורגניות שבמדיום מיוחד זה. לא כדאי לו לרעות בשדות הזרים לידו ולרוחו. חריג בין אלה הוא פסל אבן אחד ויחיד, שחמק מעודף קישוטיות — דיוקן עצמי.

במקרה של זלמן גזית ההדפסים משכנעים הרבה יותר מאשר הציורים הצבעוניים. האחרונים כאילו עוקבים אחר עקרון נלמד, ועל אף סולם צבעוניות גבוה, דחיסות של דמויות וריבוי תצורות גיאומטריות המאכלסות את החללים שבין הדמויות הפיגורטיביות — העבודות נותרות ללא אמירה משכנעת. אולי בגלל טכניקה לא מהוקצעת דיה. אבל ההדפסים שמותירים מרווחי נשימה, שאין בהם יומרות, שהם פשוטים וישירים — אלו דווקא חודרים יותר לעומק ואיכותם עולה בהרבה על הציורים.

* * *

ואם דנים בפן הנאיבי שבאמנות — כדאי מאוד שלא להחמיץ את תערוכת ציורי ילדים ונוער מסדנתה של אסתי שור בבית התרבות ברחובות (ברחוב הבנים). בית תרבות זה, בניהולו החדש של יגאל גדב ואוצרותה של עדה נעמני, מתחיל לנשום אמנות בלתי מתפשרת. במקומות מרוחקים מהמרכזים האמנותיים יש סכנה של הצגת אמנות „מעורבת" בתבלין אינטרס של עסקנות. רחובות מפגינה את ההיפך. הוכחה לכך היא איכות התערוכות המוצגות כאן, כגון תערוכת אנה טיכו.

תערוכת הילדים והנוער תוצג עד ה־27 בחודש. מספר עקרונות מנחים את הסדנה: התבוננות בנעשה, פיתוח מיומנות הרישום, פתיחות לקליטת מבנים בטבע ותרגומם לקומפוזיציות שונות באמנות, התנסות במדיות שונות ורכישת הבנת החומרים השונים לעומקם, השלכות אל שדות קרובים כמו המוסיקה והספרות (ראה כיתובים והפניות למקורות שונים), רגישות לסולמות צבעוניים והבנת הקשרים ההדוקים שבין התבטאות פיגורטיבית להתבטאות מופשטת. חובה לראייה למורי אמנות ולמורים בכלל.

ייסוד המוזיאון לאמנות ישראלית ברמת־גן, המוזיאון בכפר הוורדים ועוד תופעות בריאות כאלה — מהווים ניצוצות של אור והארה, שאולי מורים על התפנית שבה דרושה לנו: תפנית מחיי החומר לחיי הרוח על ערכיה ומשמעויותיה ועל חשיבותה בעיצובו של האדם בחברה ועיצובה של החברה ככלל מתפקד.

* * *

בבית הציירים והפסלים בתל־אביב מציגים אתי לב, משה גבעתי וחנה זיידנברג. השניים הראשונים מציגים בקומה העליונה עבודות גדולות מימד. דווקא הגודל הענק הופך למכשול.

אתי לב הציגה בעבר (ובעיקר לאחרונה) עבודות קטנות יותר אצל טובה אוסמן. במדורנו עמדנו על ציורה דמוי האריגה והטוויה, על השתקפויות הצבעים, היופי והשירה שבצבצו מבעד הבדים. בבדים הענקיים משמאל אין הפעם זכר לשירה זו והיא נותרה די סמויה בעבודות הקטנות יותר ממול לכניסה. דומה שדווקא המשטחים הריקים והדוורשניים של הבדים גרמו למריחות „להתמרח" בכוח. מוטב לה ללב שתחזור אל העשייה הטבעית יותר עבורה.

הדברים אמורים גם לגבי משה גבעתי. עובדה היא שהציור המשכנע ביותר, שראוי — ללא עוררין — להיות תלוי בכל מוזיאון מכובד בארץ, הוא עבודה קטנה יחסית, העוסקת בדמותה של לילה הרוגמנית. לילה מתמוגגת בלי קושי בהפשטה שמסביב, אינה מנוכרת לחלל הריק שמתקיים לידה, ואינה פחות אקספרסיבית בגלל סולם צבעוני די מונוכרומי. תמונה טובה שניה היא הקיצונית ביותר, המביאה מעין אזכור לצורת גולגולת מופשטת. גם כאן לא חש האמן שהוא מחויב למלא את הבד או מחוייב „להביע" ויהי מה.

גבעתי אינו צייר השירה כמו לב. היפוכו של דבר — המכחול רב עצמה, הבעתי, כואב, לוחץ. אל לו לבזבז את עצמתו במילוי חללים ריקים.

חנה זיידנברג בחדר התחתון היא אמנית שיודעת טיבה של טכניקה מה היא. אבל הטכניקה בלבד לא עמידה. על אף הצבעוניות הרחישה וכיווני השרבוט השונים — נותרת ריקות תוכנית, וניתן לראות את ההבדלים מתוך תמונה אחרת שלה, זו הממוקמת מעל שולחן הכניסה. במקרה זה ויתרה המציירת על ריבוי תכנים לקוחים מהמציאות, ויתרה על צבעוניות מתנגדת. אין כאן אלא קו אופק שמפריד בין משפחת צבעים אחת, ודווקא כאן — מורגשת ההשראה האמיתית. שלושת המציגים מוכיחים שוב שאמנות לא הולכת על־פי נסיבות חיצוניות. היא יוצאת אך ורק אם היא פורצת היישר מרפנות הבטן והראש.

קולנוע

דני ורט

קיץ קסום

„המורדת", קולנוע דיזנגוף, תל־אביב

עם כל הטרוניות המופנות כלפי הקולנוע הצרפתי בשל דלותם ורוונם של סרטיו בעת האחרונה, צצים מדי פעם סרטים צרפתיים שמשיבים את האמון בקולנוע הצרפתי המתנמנם. לעומת יצירות יומרניות, מתנשאות ולעתים אף דוחות, כמו אלה של ז'אן ז'אק בנייקס („בטי בלו"), עדיין יוצרים במאים כאריק רוהמר, שביים את „קיץ" המופלא ואת „ארבע הרפתקאות של ריינט ומיראבל" הנהדר (שנקווה שיוצג גם בארץ בקרוב), אלן קאבלייה, שיצר את היצירה היפהפיה „תרז" (שיתכן שתובא במסגרת פסטיבל הסרטים של ירושלים השנה), ואפילו ברטראן בלייה עם סרטו „חליפת ערב", שיש בו מהעניין.

לרשימה מצטרף קלוד מילר, שכמו משמר את הגחלת הישנה. יש בסרטיו מהאיכות, שאיפיינה את סרטי הגל החדש בראשיתם ואין זה מפליא, משום שמילר התחנך בבית־ספר מצוין. בטרם היה לבמאי, הוא שימש כעוזר במאי וכמנהל הפקה בסרטיהם של רובר ברסון, ז'אק דמי, ז'אן לוק גודאר ופרנסואה טריפו. עקבות ברורים של הבמאים שבמחיצתם שהה, במיוחד דמי וטריפו, מתגלים בכל ארבעת סרטיו עד כה וגם בסרטו החמישי „המורדת". סרטו היפה ביותר עד כה (סרטיו הקודמים היו „הדרך הטובה בה הלכנו", „אמור לה שאני אוהב אותה", „חקירה לילית" ו„זרה בעיר").

את תסריט „המורדת" כתב מילר בשיתוף עם לוק ברו (מי שכתב אתו את התסריט לסרטו הראשון „הדרך הטובה בה הלכנו" והוא גם במאי בכוח עצמו), ברנאר סטורה ואשתו אני מילר. למרות שהעובדה אינה מצוינת בכותרות הסרט, יוצריו התבססו באופן חופשי על סרטו של פרד זינמן משנת 1952, „המוזמנת לחתונה" (כיוון שמדובר באנשי קולנוע בעלי מודעות יש להניח שהדמיון לסרט של זינמן אינו מקרי).

סרטו של זינמן, שנעשה על־פי הרומן והמחזה של הסופרת קארסון מקיקארלרס (הרומן נכתב ב־1946: ספרים אחרים של הסופרת, „צייד בודד הוא הלב" ו„השתקפות בעין הזהב", שימשו גם הם בסיס לסרטים), עסק בהתבגרותה של נערה בדרום ארה"ב. דמותה של פרנקי אדאמס היתה אצל מילר לשארלוט בת ה־13, והדרום, על יחסיו הבין־גזעיים, הפך לעיירה צרפתית על שפת אגם.

וזהו סיפור של התפכחות, התבגרות והשלמה עם עובדות החיים. אצל מילר אין מוצאים את אווירת היאוש הדרומית הקשה והמעיקה כבסרטו של זינמן. אין גם הסיום בנימה טרגית כבסרט האמריקני. שלא כבדגם המקורי, שבו שחקנית בוגרת (ג'ולי האריס) שיחקה ילדה, מילר נטל לתפקיד הראשי ילדה, את שארלוט גינסבורג (בתם של הזמר והמלחין סרג' גינסבורג והשחקנית ג'יין בירקין) שארלוט הצעירה היא תגלית של ממש, לא יפה במובן המקובל, מחוספסת, ועם זאת בעלת אישיות קולנועית כובשת, בחירה אידיאלית לתפקיד הראשי.

שארלוט גינסבורג – בחירה אידיאלית לתפקיד הראשי

שארלוט מתגוררת בחברת אביה האלמן (ראול בילרי), בעל מלאכה פשוט־הליכות וגס־מראה, המסוגל עם זאת גם לביטוי רוך כלפי שגיונותיה של בתו. עוד מתגוררים בבית שברובע הפועלים — האח הבכור, המתכונן לקראת טיול קיצי עם חבריו, ולאון (ברנדט לאפון), מנהלת הבית המסורה. שארלוט אינה מסתדרת עם חבריה בני גילה וגם לא עם משפחתה, מסתכסכת תכופות עם לאון, מעוררת את כעסו של האב בשל התנהגותה הלא צפויה וכועסת על האח שאינו נוטל אותה לטיול המתוכנן. לשארלוט יש גם בת־לוויה, שכנתה בת השבע, לולו, ילדה חולנית המגיעה ללון אצלה בימים בהם אמה יוצאת למשמרות לילה.

שינוי פתאומי הוא הופעתה הלא צפויה של ילדת־פלא, הפסנתרנית קלרה באומן (קלוטילד בודון), לקונצרט בעיר (שארלוט הוקסמה ממנה כבר כשצפתה בסרט וידאו). פגישה מקרית עם שארלוט ואמרגנה גורמת לשארלוט לטפח אשליות. בעת בילוי יום בחווילה המפוארת שעל שפת האגם, שבה משתכנים קלרה ובני לוויתה, מציעה קלרה כבדרך־אגב ששארלוט תהיה לאמרגניתה. מבלי שתבין בדיוק את מהות ההצעה, שארלוט עורכת הכנות לעזוב את הבית ולצאת למסע הופעות בחברת הפסנתרנית המחוננת.

מילר מיטיב לתאר את אווירת הקיץ העצלה והכבדה, והוא משרטט ברגישות וכחן רב את היחסים שבין הדמויות המאכלסות את סרטו. תינו של הסרט בולט בסצנה אחר סצנה. הפתיחה מזכירה במקצת את הקייטנה של „הדרך הטובה בה הלכנו". מדריך השחייה בבית־הספר מנסה לזרז את שארלוט הפוחדת לקפוץ למי הבריכה. הקפיצה הלא כל־כך מוצלחת מסתיימת בפציעה בברך. מריבה בין שארלוט ללאון בשל שמלה ששארלוט רכשה לקראת נסיעתה המתוכננת מסתיימת בסצנה רוגעת, שבה לאון יושבת בצילו של עץ בחברת שארלוט ולולו.

יפות במיוחד הן הסצנות של שארלוט ולולו. קנטרנותה של שארלוט כלפי הילדה המעריצה אותה, לולו שנעלבת, נסיונות הפיוס (בתפקיד לולו הקטנה ג'ולי גלן, בתו של צלם הסרטים הצרפתי פייר ויליאם גלן, בהופעה מלבבת המצליחה מדי פעם אפילו לגנוב את ההצגה).

בתווך משובצים יחסיה של שארלוט עם ז'אן (ז'אן פיליפ אקופיה), מלח בחופשה, העובד בבית מלאכה בעיר. חיזוריו הגמלוניים של ז'אן אחר שארלוט שמשקרת לו ביחס לגילה מסתיימים בנסיונו הלא מוצלח לתנות עמה אהבים בחדר המלון שלו. היא מנפצת על ראשו את הגלובוס המואר, שקודם הציג בפניה, ונדמה לה שאולי גרמה למותו.

סצנת השיא בסרט הוא הרסיטל של קלרה. צעקותיה הנואשות של לולו במהלך נגינתה של קלרה, הורסות את החלומות שטוותה שארלוט לשינוי בחייה ההרגוניים.

בניגוד לסרטו של זינמן, אצל מילר אין כל אכזריות — בשל האהבה שהוא רוחש לגיבורי סרטו. הנסיון לאונס אינו בדיוק אונס. בסצנה שלאחר הסערה וההתרגשות הוא מראה את ז'אן בריא ושלם מחכה בתחנת הרכבת לפני שהוא עוזב את העיירה. גם התמוטטותה של לולו לאחר המופע של קלרה אינה קריטית: לאחר הטרגדיה כביכול באה סצנת השלמה, שבה שארלוט באה לביקור אצל לולו בבית־החולים.

הרבה רוך ועדינות משולבים בסרטו של מילר: האח הנושק לשארלוט הרדומה בטרם צאתו לטיול, או האב המגלה ניצני נשיות אצל הבת ומציע לה להתייעץ עם לאון אם היא סובלת מ„בעיות נשים". יש גם הומור רב ביחסו של הבמאי לגיבורים, במיוחד בולט הדבר בדמות של לאון, כפי שמגלמת אותה ברנדט לאפון, ובאמרגנה של קלרה, סס, בגילומו של ז'אן קלוד בריאלי. אגב, שניים אלה הרבו בעבר להופיע בסרטי הגל החדש והם מהווים גם מחווה שעושה מילר למוריו הקולנועיים.

מילר עושה גם שילוב נאה בשימוש המוזיקה בפסקול הסרט, בין שיר פופ איטלקי קצבי בצד קטעי הפסנתר של קלרה (מוצרט, בטהובן, מנדלסון). הטרגדיות הגדולות כביכול הן בסופו של דבר אי הבנות. מסימניה של ההתבגרות. סרט מקסים.

תל־אביב

אסתר
קשוחים שכאלה
חול: 5.00, 7.15, 9.40
שישי וא': 10
מוצ"ש וב': 7.15, 9.40

אורלי
ילדים חורגים לאלוהים
שישי: 10
מוצ"ש: 7, 9.30
א': 10.00
ב': 7.00, 9.30
ג', ד', ה': 4.30, 7, 9.30

בית לסין
הערפדים
(סלח לי, אתה נושך את צווארי)
מוצ"ש וב': 11.15 בלילה

גת
חנות קטנה ומטריפה
חול: 5, 7.15, 9.40
שישי, א': 10.00 בלילה
מוצ"ש וב': 7.15, 9.40

צוותא לתרבות מתקדמת

"צוותא" ירושלים
ליל שבת: 17.4.87 שעה 22.00 הופעת הזמר שלמה יידוב.

שבת, 18.4.87 שעה 11.00 קונצרט בוקר עם: אמנון סילבר – פסנתר, נורית סילבר – צ'לו. בתכנית: פרסקו, באלדי, סוק, בטהובן, פרטוש, מרטינו.

מוצ"ש, שעה 21.00 יוקרן הסרט "שיר אשיר בגשם" במוי: סטנלי דונן.

יום שני, 20.4.87 שעה 11.00 בבוקר קונצרט כשרונות צעירים. זוכי תחרות נגנים צעירים ע"ש חלבין. מנגנים: מדווין מרים – כנור. פאול אריאל – כנור. פרידמן תמר – כנור. רוזנפלד ליאור – פסנתר. בתכנית: חצ'אטוריאן, באך, איזאי, ויניאבסקי, מוצרט, בטהובן, שופן.

יום שני, שעה 20.30 "שותפים לדירה" באנגלית.

יום רביעי, 22.4.87 שעה 20.30 המוסיקה הלא קלאסית במאה ה־20 – בהנחיית שלמה ישראלי (קול ישראל. הכלים החשמליים ותרומתם לשינוי באיכות הצליל.

יום חמישי, 23.4.87 שעה 21.00 יוקרן הסרט "ממאו עד מוצרט". במוי: מורריי לרנר. הצצה לסין המתחדשת על רקע בקורו של הכנר המהולל – איזק שטרן. הסרט זכה בפרס אוסקר בשנת 1981.

ליל שבת, 24.4.87 שעה 22.00 הופעת המוסיקאי אריאל זילבר בשירים ישנים וחדשים.

"צוותא" ראשון־לציון
ליל שבת, 17.4.87 שעה 22.00 הזמר – רוני ידידיה בתכניתו: "השיירה עוברת".

שבת, 18.4.87 שעה 11.00 בוקר הצגה לילדים מגיל 3. "אני וקשקשתא הכי בעולם". בביצוע: סינגל לוי, בני נדלר, ישי גלינסקי.

יום ראשון (ערב חג) 19.4.87 שעה 22.00. יונה אליאן וששון גבאי בקומדיה – "זוג פתוח".

יום שני, 20.4.87 (מוצאי חג) 21.00 הזמרת נורית גלרון בתכניתה: "משהו בלבבת". מלווים אותה אלונה טוראל, אילן וירצברג, מאיר ישראל, רון דרויאן.

יום שלישי, 21.4.87 שעה 21.00 "חבת נשירה" עם: יורם שחר.

ליל שבת, 24.4.87 שעה 22.00 מנחם זילברמן בתכניתו "ערב בלי אשתי".

"צוותא" חיפה
יום רביעי, 22.4.87 שעה 20.00 ערב של אמנסטי ארגון למען זכויות האזרח בעולם. יוקרן סרט ורצה נציג אמנסטי בארץ.

יום שני, 27.4.87 שעה 20.00 מרקס כהוגה דעות – מרצה פרופ' ולפסון.

"צוותא" רמת־אביב
יום שלישי, 21.4.87 שעה 21.00 יוקרן הסרט "סרט לילה" במוי: גור הלר. לאחר הסרט יתקיים דיון בנושא "היש סיכוי לחיים משותפים יהודים־ערבים?" מנחה: דני פלג

בית ציוני אמריקה
שכנוע עדין
שישי: 10, 12 בלילה
מוצ"ש וב': 7.15, 9.30
א': 10.00 – 12.00 בלילה
ג' וה': 4.30, 7.15, 9.30
קוני למל בת"א
שישי: 11.00 – 13.00
א': 11.00 – 13.00
אנני
שבת: 11.00 – 13.30

בן יהודה
שמתי ברז למורה
שישי: 10, 12
מוצ"ש וב': 7.15, 9.30
א': 10.00 – 12.00
ג', ד', ה': 5, 7.15, 9.30

גורדון
אהבה גנובה
מוצ"ש וחול: 7.15, 9.30

מוזיאון תל־אביב
40 מ"ר מרגרינה

סינמה 1
שלושה אמיגוס
שישי: 10
מוצ"ש וב': 9.30, 7.15
א': 10.00
ג', ד', ה': 9.30, 7.15, 4.30

סינמה 2
חנה ואחיותיה
שישי: 10, 12
מוצ"ש וב': 7.15, 9.30
א': 10.00 – 12.00
ג', ד', ה': 4.30, 7.15, 9.30

פאריס
בטי בלו
שישי וא': 10, 12.15 בלילה
מוצ"ש: 7.00 – 9.30
חול: 7.00, 4.00, 2.00, 11.45
המערבולת
שישי: 2.30
הרפתקאה היא הרפתקאה
שישי: 4.30
חלום אלקטרוני
שבת 11 בבוקר
שומר הלילה
שבת: 13.00
ארוחת ערב עם אנדרי
שבת: 15.00
ברזיל
שבת: 17.00
יופי דו
מוצ"ש: 23.30
1984
יום א' – 2.30
צרות בגן עדן
יום א' – 4.30
המלך והציפור
יום ב' – 11.00 בבוקר
מילכוד 22
יום ב' – 13.00
לחיי אהבותינו
יום ב' – 15.00
קוקון
יום ב' – 17.00
מילכוד 22
יום ב' – 23.30

חן 1
צבע הכסף
חול: 4.45, 7.15, 9.45
שישי וא': 9.50, 12.15 בלילה
מוצ"ש וב': 7.15, 9.45
במבי
שישי, א', ג': 2.30, 12.30, 10.30
שבת וחג – 11.00 בבוקר

חן 2
הרומן שלי באוקספורד
חול: 7.30, 9.45
שישי וא': 9.50, 12.05
מוצ"ש וב': 7.30, 9.45
במבי
ג' וכל השבוע: 4.45
בעקבות החרב הקסומה
שישי א' וג': 10.30, 12.30, 2.30
שבת וחג: 11.00

חן 3
אל תקרא לי לבן
חול: 5, 7.35, 9.45
שישי וא': 10, 12.15 בלילה
מוצ"ש וב': 7.35, 9.45
תעתועי שחור הזקן
שישי, א', ג': 2.30, 12.30, 10.30
שבת וחג: 11.00

חן 4
חטיפה נעימה
חול: 5, 7.30, 9.40
שישי וא': 10, 12.15
מוצ"ש וחג: 7.30, 9.40
אלדין ומנורת הקסמים
שישי, א' וג': 2.30, 12.30, 10.30
שבת וחג: 11.00 בבוקר

חן 5
גושע אתמול והיום
חול: 5.00, 7.30, 9.45
שישי וא': 9.50, 12.05 בלילה
מוצ"ש וב': 7.30, 9.45
הפיפיה והיחפן
שישי, א' וג': 2.30, 12.30, 10.30
שבת וחג – 11.00 בבוקר

שחף
פלאטון
שישי: 9.40, 12.00
מוצ"ש וב': 7, 9.30
א': 9.40, 12.00
ג', ד', ה': 4.30, 6.45, 9.00

תכלת
דקה לחצות
מוצ"ש וב': 7.00, 9.35
חול: 4.30, 7.00, 9.35

תל־אביב
נער הזהב
שישי: 10, 12
מוצ"ש וב': 7.15, 9.30
א' – 10.00 – 12.00
ג', ד', ה': 5, 7.15, 9.30

מקסים
אופני האש
מוצ"ש וחול: 6.30
כלא הנשים
מוצ"ש וחול 7.45 – 9.45

ירושלים

אדיסון
נער הזהב
מוצ"ש וב': 9.00
ג', ד', ה': 4.30, 7.30, 9.30

אורגיל
אל תקרא לי לבן
חול: 4.30, 7.15, 9.30
מוצ"ש וב': 7.15, 9.30
20,000 מיל מתחת למים
שישי, וא': 10.30 בבוקר
יום ג': 10.30 – 12.30

עדן
מלכודת 52
מוצ"ש וב': 9.00
ג', ד', ה': 4.30, 7.30, 9.30

אורנע
קשוחים שכאלה
מוצ"ש וב': 9.15
ג', ד', ה': 4.30, 7.15, 9.15

מיטשל
ילדים חורגים לאלוהים
מוצ"ש וב': 9.00
ג', ד', ה': 9.00

סמדר
חנה ואחיותיה
מוצ"ש וב': 9.15
ג', ד', ה': 9.15, 7.00

כפיר
פלאטון
מוצ"ש וב': 9.00
ג', ד', ה': 4.30, 7.15, 9.30

הבירה
האינסטלטור
מוצ"ש וב': 9.30
א' – 11.00 בבוקר
ג' – 11.00, 13.30, 5.00, 7.30, 9.30
ד', ה': 5.00, 7.30, 9.30

אוריון
אור 1
קרוקודיל דנדי
מוצ"ש וב': 9.15
חול: 4.30, 7.15, 9.15

אור 3
ג'ק פלאש המקפץ
מוצ"ש וחג: 9.15
חול: 4.30, 7.15, 9.15
מ.א.ש.
מוצ"ש וחול: 23.15

אור 4
חליפת ערב
מוצ"ש וחג: 9.15
חול: 4.30, 7.15, 9.15
בירדי
מוצ"ש וחול: 23.15

אור 5
הבעיה השלישית שלי
מוצ"ש וחג: 9.15
חול: 4.30, 7.15, 9.15
אני, אשתי ובעלה
מוצ"ש וחול: 23.15

תיאטרון ירושלים
כס הדמים
א'–ה': 16.45, 21.15
יום ו': 14.30
מוצ"ש וב': 21.15

בית אגרון
שישי
10.00 לאסי שובי הביתה
12.00 ציוטי ציוטי בנג בנג
14.00 זהירות, חבית מתפרק
16.00 אמריקן גרפיטי
מוצ"ש
16.30 ציוטי ציוטי בנג בנג
18.15 מונטי־פייטון – טעם החיים
20.15 מלחמה ואהבה
22.15 אמריקן גרפיטי
24.00 זהירות, חבית מתפרק

חיפה

ארמון
קשוחים שכאלה
מוצ"ש: 7, 9.15
ג', ד', ה': 4.30, 6.45, 9

חן
דקה לחצות
מוצ"ש וב': 6.45, 9.15
חול: 4.30, 6.45, 9.15

אורלי
אהבה גנובה
מוצ"ש וב: ג', ד', ה': 7, 9.15
תעתועי שחור הזקן
שישי: 11 בבוקר
א', ה': 4.30, 11

רון
נער הזהב
מוצ"ש וב': 7.15, 9.30
ג', ד', ה': 4.30, 7.00, 9.10

אורה
פלאטון
מוצ"ש וב': 7.00, 9.30
ג', ד', ה': 4.00, 6.30, 9.00

קרן אור המחודש
האינסטלטור
ב' ומוצ"ש: 7.00, 9.15
ג', ד', ה': 4.30, 7, 9.15
א': 11.00 בבוקר

פאר
קרוקודיל דנדי
שישי: 10 בערב
מוצ"ש וב': 7.00, 9.15
ג', ד', ה': 4.30, 7, 9.15

אמפ'
שלושה אמיגוס
מוצ"ש וב': 7.00, 9.15
ג', ד', ה': 4.30, 7, 9.15

עצמון 1
ניפגש בחוף
שישי: 10
מוצ"ש וב': 7, 9.15
ג', ד', ה': 4.30, 7, 9.15

עצמון 2
הבוקר שאחרי
שישי: 10.15
מוצ"ש וב': 7.15, 9.30
ג', ד', ה': 4.30, 7, 9.15

ראשל"צ

ג.ג. רון 1
פלאטון
מוצ"ש וב': 7.15, 9.30
ג', ד', ה': 9.30, 7.00, 4.30
כל מה שרצית לדעת על המין
שישי: 14.30
אופני האש
א' – 11.00 בבוקר

ג.ג. רון 2
נער הזהב
מוצ"ש וב': 7, 9.30
ג', ד', ה': 4.30, 7, 9.30
רצח בעיניים
שישי: 14.30
פנטזיה
א' – 11.00 בבוקר

חולון

ארמון
האינסטלטור
שישי: 10 בערב
ב' ומוצ"ש: 19.15, 21.30
א': 10 בערב
ג', ד', ה': 4.30, 7.15, 9.30

סבוי
פלאטון
שישי: 10
מוצ"ש וב': 7.15, 9.30
ג', ד', ה': 4.30, 7, 9.30

מגדל
הרומן שלי באוקספורד
חול: 7.15, 9.30
שישי וא': 10 בבוקר
מוצ"ש וב': 7.15, 9.30

מתנ"ס קרית שרת
סינמטק
כרמן
ב', ג', ה': 7.40, 9.30
דמבו הפיל המעופף
ג', ה': 4.00

באר־שבע

חן
כלא הנשים
שישי וא': 10
מוצ"ש וב': 7.30, 9.30
ג', ד', ה': 4.30, 7.30, 9.30

עפולה

מופתרון
להתחתן שנית
מוצ"ש וכל השבוע: 7.00

רמת־גן

אואזיס
ללא רחמים
חול: 7.00 – 9.40
שישי וא': 10.00
מוצ"ש וב': 7.00 – 9.40

ארמון
קרוקודיל דנדי
חול: 5, 7.15, 9.40
שישי וא': 10.00 בלילה
מוצ"ש: 7.15, 9.40

לילי
פלאטון
מוצ"ש וב': 7.00, 9.30
ג', ד', ה': 7, 9.30

רב גן 1
קשוחים שכאלה
חול: 5.00, 7.25, 9.45
שישי: 10
מוצ"ש: 7.25, 9.45
במבי
שישי: 10.30, 12.30, 2.30
שבת וחג: 11.00 בבוקר

רב גן 2
חנות קטנה ומטריפה
חול: 5.00, 7.25, 9.45
שישי וא': 10.00
מוצ"ש: 7.25, 9.45
עליסה בארץ הפלאות
שבת וחג: 11 בבוקר
ג', א', שישי: 10.30, 12.30, 2.30

רב גן 3
אהבה גנובה
חול: 7.25, 9.45
א' ושישי: 10
מוצ"ש: 7.25, 9.45
נטי גאן
שבת וחג: 11 בבוקר
שישי, א', ג': 10.30, 12.30, 2.30

רב גן 4
אל תקרא לי לבן
חול: 7.30, 9.45
שישי וא': 10
מוצ"ש וב': 7.30, 9.45
בלבי
שישי, א', ג': 12.30, 10.30, 2.30
שבת וחג: 11 בבוקר
במבי
ג', ד', ה' 5.00

רעננה

אורות
3 אמיגוס
מוצ"ש וב': 7.15, 9.30
ג', ד', ה': 4.30, 7, 9.30

עכו

אודיטוריום
נפגש בחוף
מוצ"ש וכל השבוע: 6.00

כפר־סבא

בית בריל
3 אמיגוס
מוצ"ש וחול: 7.15, 9.15

הרצליה

היכל
נער הזהב
מוצ"ש וב': 7.15, 9.30
ג', ד', ה': 5, 7.15, 9.30

מלון דניאל
שיחות מלוכלכות
מוצ"ש, ב', ג', ה': 19.15, 21.30

גבעתיים

הדר
ילדים חורגים לאלוהים
א' – שישי: 10.00
מוצ"ש וב': 7.15, 9.30
ג', ד', ה': 4.30, 7, 9.30

נתניה

שרון
פלאטון
מוצ"ש וב': 7, 9.30
חול: 4.45, 7, 9.30
במבי
א': 11 בבוקר

סטודיו
מלקולם
מוצ"ש וחג: 7, 9.15
חול: 5, 7, 9.15
תינוק מוזר במשפחה
א': 11 בבוקר

בת־ים

עצמאות
נער הזהב
מוצ"ש וב': 7.15, 9.30
ג', ד', ה': 5, 7.15, 9.30

פתח־תקוה

היכל 1
ילדים חורגים לאלוהים
שישי: 10
מוצ"ש וב': 7, 9.30
א': 10.00
ג', ד': 4.30, 7.15, 9.30
ה': 7.15 – 9.30

היכל 2
שלושה אמיגוס
שישי: 10
מוצ"ש וב': 7, 9.30
ג', ד', ה': 4.30, 7, 9.30

היכל 3
פלאטון
שישי וא': 10.00
מוצ"ש וב': 7.15, 9.30
ג', ד', ה': 5, 7.15, 9.30

הבימה התיאטרון הלאומי
מחר מוצ"ש, 18.4
בבתא: 21.00
הדוד וניה: 21.00
איינשטיין – 21.00
מירל'ה אפרת – 21.00
בית החייל: 19.15, 22.00

שרותים ● עזרה ● תחבורה

תורנות בתי־מרקחת

שישי
בת־ים: קופ"ח עין יהב חולון
חולון: קופ"ח – עין יהב
ירושלים: קופ"ח – מרפאת רוממה, רח' המ"ג 28
נתניה: קופ"ח כללית – ברודצקי 31
פתח־תקוה: קופ"ח כללית – חיים עוזר
רמת־גן: הדסה – כצנלסון 151
תל־אביב: בני – דיזנגוף 174
טל שחר – שלום אש הדר יוסף
חיפה: נוה שאנן – התיכון 37
רחובות: הסגל – הרצל 174
רעננה־כ"ס: שואף – אחוזה 78, רעננה

שבת
בת־ים: מור – חכיכה רייק 20
חולון: חורי – סוקולוב 70
ירושלים: הר הזיתים (שבת; קופ"ח – מרפאת רוממת רח' המ"ג 28 (מוצ"ש)
נתניה: קופ"ח לאומית – סמילנסקי 9
פתח־תקוה: קופ"ח כללית – חיים עוזר
רמת־גן: חן – ז'בוטינסקי 99
תל־אביב: אחוה – דיזנגוף 165 (שבת ומוצ"ש) הבימה – דיזנגוף 17 (שבת; נצח ישראל – נצח ישראל 11 (מוצ"ש)
חיפה: נורדוי – נורדוי 13
רחובות: כללית – בני משה
רעננה־כ"ס: קופ"ח שועלי – א. יפה רעננה (שבת) השרון – דרך השרון – חוד השרון (מוצ"ש)

תורנות בתי־חולים

תל־אביב והמרכז
● בית החולים ע"ש שיבא תל־השומר – כל המחלקות – כל השבוע.
● בית החולים בילינסון, פתח־תקוה – כל המחלקות – כל השבוע.
● בית החולים ע"ש חושן, תל־אביב – כשהם ד', ו' – כירורגיה ופנימית. ילדים – כל השבוע.
● בית החולים איכילוב, תל־אביב – כשהם ג', ה' שבת – כירורגיה ופנימית.
● בית החולים וולפסון, חולון – כל המחלקות – כל השבוע.
● בית החולים אסף הרופא – כל המחלקות – כל השבוע.

נתניה
● בית לניאדו נמצא בתורנות לספרים חוזים – כל השבוע, כולל שבת.

ירושלים
שישי
הדסה ע"כ – ילדים, פנימית, עיניים, ...; חולים – נשים, א.א.ג. שערי צדק – ...; הדסה הר"צ – אורטופדיה.

שבת
ביקור חולים – ילדים, א.א.ג. הדסה ע"כ – פנימית, נשים, עיניים; שערי צדק – כירורגיה; הדסה הר"צ – אורטופדיה.

יד ביד – ארגון קשובת במצוקה. עולד ולנוער – קו לנוער במצוקה.
ירושלים – 02־243558
ת"א – 226027 (24 שעות)
חיפה – 04־229488 (11.00–20.00)
גליל מערבי – 04־922222
קו פתוח לנוער במצוקה
בימי ב' ו־ה' טל. [illegible]
"קו פתוח" – ארגון קשובת לנוער ובני נוער: 03־228123 (24 שעות)

מד"א

ירושלים, ת"א, חיפה — טל' 101. רמת־גן, גבעתיים — טל' 781111 רמלה – טל' 21022־054 עפולה – טל' 193358 קרית־גת – טל' 881333־051 באר־שבע – טל' 74767־057 אשדוד – 51333־055

שחזור רבע־הגמר בגביע מחר: כפר־סבא – בית"ר ירושלים

מכבי ת"א תנסה להנחיל הפסד ראשון לבני־יהודה

במשחק הראשון בבלומפילד: הפועל ת"א ומכבי חיפה, במאבק המאכזבות * קרב תחתית "על 6 נקודות" בין מכבי יפו ובית"ר ת"א * יבנה תנסה להפתיע בחוץ את הפועל פ"ת ובאר־שבע שואפת לנצחון ביתי על שמשון

● **לאומית**

מחזור מלהיב יהיה מחר בליגה הלאומית בכדורגל. לשתי הראשונות צפויים מאבקי־חוץ קשים במחזור ה־25: בית"ר ירושלים תצא לדו־קרב מרתק בכפר־סבא, ובאיצטדיון בלומפילד תארח מכבי ת"א את בני־יהודה ת"א הבלתי־מנוצחת. במשחק מוקדם: הפועל ת"א, האלופה, נגד מכבי חיפה, סגנית האלופה, בשפל, במקומות ה־10 וה־11.

מאבק התחתית "על 6 נקודות" יהיה ביפו, בין מכבי יפו ובית"ר ת"א. מכבי יבנה, מתחת לקו־האדום, תנסה להפתיע בחוץ את הפועל פ"ת.

מכבי נתניה, עם שני הפסדים רצופים תוך ארבעה ימים (ליגה וגביע), תחזור למגרשה למשחק עם מכבי פ"ת. הפועל באר־שבע מהתחתית, בבית מול שמשון ת"א, והיום צפוי נצחון קל להפועל לוד על בית"ר נתניה.

● שלשום ניצחה בית"ר ירושלים בגביע את הפועל כפר־סבא 0:1, מחר, ב־4.30, ייפגשו שוב שתי הקבוצות, הפעם בליגה.

כפר־סבא ביתית, וזה יתרון משמעותי למארחים, שינסו להנחיל לטבלת הלאומית הפסד שני העונה. בית"ר ירושלים תבוא לשרון ללא רגשי־נחיתות. הקבוצה למדה לנצח גם כשאינה בשיאה. מאבק פתוח ומסקרן. בסיבוב הראשון — 2:3 לבית"ר ירושלים. ישפוט: עובדיה בן־יצחק.

● האם תצליח מכבי ת"א להנחיל הפסד ראשון לבני־יהודה ת"א? מחר, ב־4.30, בבלומפילד, יתעמתו שתי קבוצות הצמרת במאבק ללא־אפשרות. מכבי ת"א, בכושר טוב בשבועות האחרונים, תבקש לנצל את הלחץ של יריבתה משכונת־התקווה, החוששת מהפסד ראשון לאחר 24 מחזורים בהם לא מעדה. משחק בין שתי קבוצות מצטיינות. למכבי ת"א סיכוי לגמול לבני־יהודה על נצחונה בסיבוב הראשון — 0:1. ישפוט: פרוסט.

במשחק ראשון בבלומפילד (2.30) ישחקו הפועל ת"א ומכבי חיפה. בעונה שעברה, במחזור האחרון, נאבקו שתי הקבוצות על כתר האליפות. הפועל ת"א, שניצחה אז 0:1 וזכתה בתואר, מדורגת עתה במקום ה־11, קרוב לתחתית. גם מצבה של מכבי חיפה אינו טוב בהרבה. היא מקדימה את יריבתה במקום אחד. המאבק השקול יהיה לא רק על יוקרה אלא על תכלית. הפסד הפועל ת"א עלול לסבכה בתחתית. בסיבוב הראשון — 1:1. ישפוט: ליפקוביץ'.

● מאבק־תחתית חשוב יהיה ב־4.30 באיצטדיון גאון ביפו, בין קבוצות בית"ר ת"א (13) ומכבי יפו (15). רק נצחון יוכל להחזיר ביפואים את האמונה ביכולתם להינצל, כמו שעשו במחזורי־הסיום בעונות האחרונות. יריבתה, בית"ר ת"א, זקוקה גם היא לנקודות ותשתדל לשחזר את נצחונה בסיבוב הראשון — 0:1. אגב, שתי הקבוצות שיחקו באמצע השבוע ברבע־גמר הגביע: בית"ר ת"א הפתיעה בנצחון על מכבי נתניה (0:2), ומכבי יפו נוצחה ע"י מכבי ת"א (3:1) משחק שקול, בו לא תפתיע כל תוצאה. ישפוט: שריה.

● מכבי יבנה (14) תבוא לפ"ת (4.30), במטרה ברורה לנצח את הפועל פ"ת, דבר שיעניק לקבוצה מנת־חמצן להמשך המאבק התחתית. משימה קשה, אך אפשרית. הפועל פ"ת, שהלמה ביריבתה בסיבוב הראשון בחוץ (2:5), תבקש לשפר את מיקומה. תוצאת המשחק תלויה בפתח־תקואים, אם יטיבו לשחק — ינצחו. אם יגלו חולשה — עלולים להיות מופתעים. ישפוט: טילינגר.

● קבוצת הפועל באר־שבע, גם היא מהתחתית, תשחק ב־4.30 באיצטדיונה, בבירת הנגב, עם קבוצת הצמרת של שמשון ת"א. באר־שבע תשקיע כל מאמץ כדי לנצח ולהתרחק מהתחתית המאיימת. בסיבוב הראשון — 1:1. ישפוט: יצחק בן־יצחק.

● משחק רגוע יותר יהיה בנתניה (3.30), בין קבוצות מכבי נתניה (5) ומכבי פ"ת (7). הנתנייתים, שהתאכזבו השבוע מהפסד ליגה להפועל פ"ת (2:1) ומהפסד גביע מפתיע לבית"ר ת"א (2:0), ישתדלו "לחזור למוטב". ביתיותם מקנה להם עדיפות על קבוצה פתח־תקוואית שניצחה בסיבוב הראשון — 0:1. ישפוט: דיאמנט.

● המשחק השמיני יהיה כבר היום בלוד (4), כשהפועל לוד תארח את היורדת, בית"ר נתניה. בסיבוב הראשון הביסה לוד את יריבתה בחוץ — 0:5. צפוייה תוצאה דומה. ישפוט: סוהיל.

הטבלה הלאומית
(אחרי 24 מחזורים)

1.	בית"ר ירושלים	23־49	53
2.	בני־יהודה ת"א	16־31	46
3.	מכבי ת"א	18־36	39
4.	הפ. כפר־סבא	24־31	38
5.	מכבי נתניה	25־27	37
6.	שמשון ת"א	14־26	35
7.	מכבי פ"ת	18־23	35
8.	הפועל לוד	15־25	34
9.	הפועל פ"ת	20־26	33
10.	מכבי חיפה	22־26	30
11.	הפועל ת"א	18־17	27
12.	הפ. באר־שבע	15־11	26
13.	בית"ר ת"א	33־25	25
14.	מכבי יבנה	30־21	21
15.	מכבי יפו	37־18	17
16.	בית"ר נתניה	75־13	7

משחקי השבת
● הפועל פ"ת — מכבי יבנה.
● מכבי נתניה — מכבי פ"ת.
● מכבי ת"א — בני־יהודה.
● הפועל ת"א — מכבי חיפה
● הפ. כפר־סבא — בית"ר י־ם.
● הפ. באר־שבע — שמשון ת"א.
● מכבי יפו — בית"ר ת"א.
● הפועל לוד — בית"ר נתניה (היום).

בית־שאן ויהוד ינסו להפתיע בחיפה ובירושלים

● **ארצית**

● המאבק הצמוד בין קבוצות הפועל חיפה והפועל ירושלים על כרטיס־העליה לליגה הלאומית בכדורגל יימשך גם מחר, במחזור הי"ג בליגה הארצית. הפועל חיפה תארח את הפועל בית־שאן, והפועל ירושלים תשחק בימק"א עם הפועל יהוד.

● כדורגלני הפועל חיפה ישאפו לנצל את האיצטדיון בקרית־אליעזר כדי לגבור על קבוצת מרכז הטבלה של הפועל בית־שאן. אם החיפנים לא ינצחו תהיה זו הפתעה גדולה. בסיבוב הראשון — 1:1.

● מאבק קשה צפוי גם לשנייה, הפועל ירושלים, שתארח בימק"א את הפועל יהוד, שהיתה בעבר בליגה הלאומית ונסוגה למקום ה־8. יהוד תלחם כדי לא להיקלע למאבקי התחתית. בסיבוב הראשון 0:1 להפועל ירושלים.

● השלישית, הפועל חולון, תשחק בחיצוניות עם מכבי שעריים, שהחלה לחשוש מפני התחתית. בסיבוב הראשון הפתיעה שעריים בנצחון — 0:1. גם מחר תשתדל לזכות במלוא 3 נקודות. חולון אינה צריכה להיות בטוחה לפיצוח.

● לרביעית, הפועל חדרה, צפוי קרב־חוץ קשה בטבריה, נגד הפועל טבריה, המגלה לאחרונה יכולת נאה. לא תהיה זו הפתעה אם טבריה תגביל להחזרה על נצחונה בסיבוב הראשון — 2:3.

● קרב תחתית יהיה באיצטדיון רמת־גן בין קבוצות הכח רמת־גן והפועל מרמורק. הכח, במצב נואש של מה של מרמורק, תנסה לנצל את ביתיותה. בסיבוב הראשון — 13 למרמורק.

● מאבק תחתית יהיה גם ברמלה, בין קבוצות בית"ר רמלה ובית"ר נהריה. למארחים מרמלה — סיכויים עדיפים. בסיבוב הראשון — 1:1.

● קבוצת הפועל רמת־גן, שמצבה בטבלה קשה, תצפין לעכו, לפגוש עם הפועל עכו, המקדימה את יריבתה ב־4 נקודות. בסיבוב הראשון ניצחו הרמת־גנים. הפעם עדיפות ביתית לעכו.

● מכבי רמת־עמידר שתארח את הכולל בטבלה, הפועל דימונה, תקווה לחזור על נצחונה מהסיבוב הראשון — 0:1.

תוצאות כל המשחקים בשבת ב־4.30 אחה"צ.

הטבלה הארצית
(אחרי 24 מחזורים)

1.	הפועל חיפה	16־34	44
2.	הפועל ירושלים	20־29	44
3.	הפועל חולון	13־29	41
4.	הפועל חדרה	28־34	40
5.	מכבי עמידר	22־21	35
6.	הפועל טבריה	27־31	34
7.	הפועל עכו	25־27	34
8.	הפועל יהוד	23־24	34
9.	הפועל בית־שאן	23־23	34
10.	מכבי שעריים	16־21	31
11.	הפועל רמת־גן	18־16	30
12.	הפועל מרמורק	31־25	27
13.	הכח רמת־גן	22־14	25
14.	בית"ר רמלה	32־17	24
15.	בית"ר נהריה	28־16	20
16.	הפועל דימונה	36־17	16

● **ליגה א'**

קרב מכריע: מכבי חדרה – הפועל רעננה

שתי הראשונות בליגה א', צפון, מכבי חדרה והפועל רעננה, יתמודדו ביניהן, מחר בחדרה, במחזור ה־25, הלפני־אחרון, על כרטיס המבחן לעלייה לליגה הארצית בכדורגל. בסיבוב הראשון — 0:0. לחדרה נקודה יותר.

שאר המשחקים בצפון: מכבי אח"י נצרת — מכבי עפולה (1:0); הפועל בני־טמרה — הפועל עליה כפר־סבא (1:0); בית"ר חיפה — הפועל קרית־שמונה (1:2); הפועל טירה — מכבי טמרה (1:0); הפועל טייבה — מכבי אור־עקיבא (0:0); הפועל טירת־הכרמל — הפועל קרית־אתא (0:0).

הראשונה בדרום, הפועל בת־ים, שכבר הבטיחה את השתתפותה במשחקי־המבחן, תארח מחר במאבק־יוקרה את השנייה, הפועל קרית־אונו. בסיבוב הראשון — 0:1 לבת־ים.

שאר המשחקים בדרום: לזרוס חולון — בית"ר באר־שבע (0:1); הפועל ירוחם — הפועל בית־שמש (1:2); הפועל אור־יהודה — הפועל ראשל"צ (3:2); הפועל אשקלון — מכבי קרית־גת (1:2); הפועל רמת־השרון — הפועל קרית־מלאכי (1:0); הפועל אזור — הפועל רמלה (2:0).

● אתלטיקה: אליפות הפועל לגילאי 14 תיערך מחר ב־5.30 אחה"צ באיצטדיון בהדר־יוסף. המקצועות: 1000, 300, 80 משוכות, גובה, רוחק, כדור־ברזל, ו־80×4.

ליברפול וריינג'רס ינעלו אירועי הספורט במשחקי הפועל

שני משחקי כדורגל מסקרנים שייערכו ב־11 במאי באיצטדיון ברמת־גן נעלו את אירועי הספורט במשחקי הפועל ה־13. במשחק הראשון תתמודד ריינג'רס מגלאזגו נגד נבחרת העתודה (3.30), ובדו־קרב השני ישחקו ליברפול עם סגל הנבחרת הלאומית.

בהפסקה בין שני המשחקים יתקיים טקס חגיגי שבו תיפרד קבוצת ליברפול משחקנה המצטיין, איאן ראש, העובר לשחק בעונה הבאה בקבוצת יובנטוס האיטלקית.

אתלטי זהב וכסף מארה"ב

אתלטים מצטיינים רבים, בעלי מדליות זהב וכסף במשחקים האולימפיים ובאליפויות עולם, יכללו במשלחת ארה"ב למשחקי הפועל ה־13.

בין האתלטים: קלווין סמית, תארווי גלאנס, סטיב סקוט, סאנדר ניקס, מייקל פרנקס, וולאס ספירמן, בריאן קופר, גארי ויליקי, ג'יימס מרפי, הוליס קונוויי ואליס ג'קסון.

קדטים: ישראל גברה על יוון 82:84 בהארכה

לישראל קלעו: אמיר כץ 28; גיא גורס 25; שני כהן 12; אופיר קוחלי 11; תומר חנוך 6 ואילן ליר 2.

הדירוג הסופי: 1. ישראל; 2. יוון; 3. פינלנד; 4. מלטה.

● **כדורסל**

שורות "על המשמר"

נבחרת הקדטים של ישראל בכדורסל סיימה את המשחקים המוקדמים באליפות אירופה במלטה בנצחון דרמטי בהארכה על יוון — 84:82.

המשחק היה הפכפך ומרתק. במחצית הראשונה הוליכו היוונים — 39:33. בסיום היה שוויון — 75:75 ורק בהארכה הצליחה ישראל לנצח, תודות ליעילותם של אמיר כץ וגיא גורס.

ישראל ויוון עלו עוד קודם־לכן לגמר אליפות אירופה, באוגוסט בהונגריה.

● **כדוריד**

נוער: ישראל – לוכסמבורג 18:27

נבחרת הנוער של ישראל בכדוריד הביסה אמש במשחק ידידות בלוכסמבורג את נבחרת הנוער המקומית — 18:27, לאחר 7:11 במחצית.

שערים לישראל: פרוכטר 5; דיין 5; אקרמן 5; טורקניץ 3; אליגב 2; אילדיס 2; כלום 2; נחמוני 2 וקושניר 1.

בשבת ב־9 בערב תשחק ישראל נגד נבחרת הנוער של בלגיה.

● **טניס**

השבדים נוצחו בטורניר הנוער

מאת יצחק אשל

הפתעה היתה אתמול בשלב רבע־הגמר בתחרות הבין־לאומית לנוער בטניס בבתיים כששגיב הורוביץ גבר על המדורג מס' 3, השבדי סאורין — 2:6, 0:6.

הורוביץ יתמודד היום בחצי־הגמר עם רכיב וירנפלד, שגבר על אוהד ויינברג — 5:7, 0:6. בחצי־הגמר השני ישחק חיים ציון, שגבר על אמיר בר־מרדכי 2:6, 1:6, עם בועז פרנשטיין, שניצח את השבדי הנדוול — 6:7, 1:6.

בתחרויות רבע־הגמר לנערות הושגו התוצאות: דליה קוריאט — אורית קנדל 3:6, 3:6; פוס (מערב־גרמניה) — מיכל יפלח 2:6, 0:6; ענת ורון — דורית אשר 1:6, 1:6; חגית אוחיון — סופי רפאל 4:6, 2:6.

בשבת יתקיימו משחקי חצי־הגמר: קוריאט נגד פוס וורון מול אוחיון.

משחקי הגמר בגביע – היום

משחק גמר גביע־המדינה בטניס יהיה היום ב־2.30 אחה"צ, במגרשי מכבי הצפון תל־אביב.

קבוצת מועדון הכרמל חיפה תתמודד עם הפועל צהלה. לשתי הקבוצות זה גמר ראשון.

מועדון הכרמל יופיע בהרכב: שחר פרקיס, אוהד וויינברג ועוסר יוחאלי. הפועל צהלה: עמית נאור ויורם בראון.

בגמר הנשים יהיה דרבי: מכבי ת"א מול הפועל ת"א. שתי הקבוצות זכו בעבר לא אחת בגביע־המדינה. מכבי ת"א תופיע בהרכב: שרית שליו ודליה קוריאט והפועל ת"א: אילנה ברגר ויעל שביט.

לנדל ומצ'יש נוצחו בטוקיו

שני הטניסאים המדורגים המעולים, איוון לנדל ומילוסלב מציש, נוצחו בסיבוב השלישי בטורניר בטוקיו ע"י שני אמריקנים.

דייב פייט גבר על לנדל — 6:7, 6:4, 6:7, וסקוט דייויס ניצח את מציש — 6:3, 7:6.

במרכז עלה לרבע־הגמר ג'ימי קונורס, שניצח את ההודי ראמש קרישנאן.

סכום הפרסים 600 אלף דולר.

זיוה רון נפצעה ומכבי ת"א סחטה משחק שלישי

מאת יוסף חכם

מפציעתה של כדורסלנית הפועל גבעת־חיים, זיוה רון, כבר בדקה ה־4 של משחק חצי־הגמר בגומלין בפלייאוף לנשים, הקלה על מכבי ת"א, שניצחה את יריבתה — 78:58 וסחטה משחק שלישי, שייערך ביום שלישי בגבעת־חיים. גבעת־חיים ניצחה במשחק הראשון — 81:78.

במצב של 14:8 לגבעת־חיים נקעה רון את רגלה, ניסתה לשחק אולם מעדה שוב והוחלפה. התל־אביביות ניצלו זאת, עברו להתקפות יעילות והוליכו — 33:24 ו־49:31 במחצית. לאחר ההפסקה הגדילו כדורסלניות מכבי ת"א את יתרונן וניצחו — 78:56.

במהלך המשחק נקלעו 9 סלי 3 נקודות.

למכבי ת"א קלעו: קסטן 20; גוסטר 19; בריאלובסקי 18; אגאי 10; שרף 9 וברגר 2.

לגבעת־חיים קלעו: גורן 20; דימנט 13; מור 8; רוטשילד 8 והר־אבן 7.

שפטו יוסף גלסו ונתן פרי בכפר־הירוק.

האלופה, אליצור ת"א, עלתה לגמר לאחר שגברה גם בגומלין על הפועל ת"א — 70:58, לאחר 27:20 במחצית.

לאליצור ת"א קלעו: גרוסמן 18; רוייגור 15; ינייצקי 14; כלומנפלד 9; רביגוביץ 8; גרשן 4 ולרמן 2.

להפועל ת"א קלעו: גת 15; לקס 11; ברכוס 10; וולף 9; מקובר 8; בר־מיור 4 וקנציפולסקי 2.

שפטו: יעקב בן־עזרא ונח שטיינברג, באולם הפועל ת"א.

[illegible]

ישראל נגד שווייץ בהתעמלות

תחרות בין־ארצית בהתעמלות בין נבחרות ישראל ושווייץ תיערך היום (מ־4 אחה"צ) ומחר (מ־5) באולם מנורה בירושלים.

התחרות היא מקרב־12, חובה ורשות.

● שיוט: אליפות הפועל בדגמים 420, 470, הולנדרים־מעופף, ליזר, 360, קטמרן וגלשנים תתקיים היום (מ־11 בבוקר) ומחר (מ־10) במרכז הימי בשדות־ים.

● צעדות: צעדת יזרעאל ה־24 למרחק 10 ק"מ, תיערך מחר. הזינוק ב־7 מפארק גורן.

הנוער – הערב נגד נויטשאטל

נבחרת הנוער של ישראל בכדורגל תפתח הערב ב־8 את הטורניר הבין־לאומי לנוער בבלינזונה, שווייץ, כשתתמודד עם הקבוצה השווייצית, נוישאטל.

מחר ישחקו הישראלים ב־9 בערב עם ארסנל האנגלית.

ישראל נגד שבדיה – הערב בטורניר־האביב בלוזאן

מאת יצחק ויסהוף, מיוחד ל"על־המשמר"

נבחרת ישראל בכדורעף תתמודד ב־8 בשלב־הגמר (בית 1־8), בטורניר־האביב בלוזאן עם שבדיה החזקה, שהפתיעה שלשום בנצחון על מערב־גרמניה — 1:3.

פרשני כדורעף רואים בשבדיה מועמדת לזכות באליפות. סיכויי ישראל להפתיע הערב קלושים ביותר.

אם ישראל תפסיד, תשחק מחר נגד המפסידה במשחק בין ספרד ותורכיה, בבית 5־8, אולם אם תחולל סנסציה ותנצח תתמודד בדירוג 1־4.

יתר משחקי בית 1־8, היום בלוזאן: יוון — פורטוגל; שווייץ — מערב־גרמניה.

השווייצים התנצלו

אישים רבים שחזו שלשום במשחק ההפסד של ישראל נגד שווייץ (3:2) באו בתום המשחק "לנחם" את הכדורעפנים הישראלים ואת המאמנים מאיר כץ וגיורא הלפרין על ההפסד שנגרם רק בגלל שיפוט חד־צדדי. מאמנים ועסקנים ציינו כי שופטי המשחק קיפחו בצורה מבישה את הנבחרת הישראלית ומנעו ממנה נצחון צודק על שווייץ.

מנהל הנבחרת, איתן הוד, המשמש גם כראש המשלחת, עשה מאמצים רבים להרגיע את הרוחות. הרוגז היה בעיקר נגד המארחים השווייצים, שניסו להתנכל בדרכים שונות לישראלים. אתמול התנצלו השווייצים וביקשו "לפתוח דף חדש". אולם, נראה כי המתח יגבר ביום ראשון, שכן שתי הנבחרות יכולות להגיע שוב למאבק ביניהן על המקומות 7־8.

● **כדורעף**

הפסד שלישי לנשים

נבחרת הנשים של ישראל בכדורעף סיימה במקום האחרון בבית 3 בטורניר־האביב בכדורעף בשבדיה, כשנחלה הפסד שלישי רצוף, הפעם נגד אוסטריה — 3:0 (6:15, 13:15, 10:15).

● **הליגה האנגלית**

אברטון בחוץ וליברפול בבית

מאת שבח מלבריט

מאבקי־איתנים יהיו מחר, במחזור ה־37, בליגה האנגלית בכדורגל.

אברטון, המוליכה, תצא לוילה־פארק, למיפגש עם אסטון־וילה, הנאבקת על הישארותה בליגה הלאומית. היא מדורגת במקום הלפני־אחרון, ומקדימה בשתי נקודות את האחרונה, מנצ'סטר־סיטי, ולה נקודה פחות מאשר לצ'רלטון, שתשחק עם טוטנהאם השואפת לתואר הכפול.

שני משחקי דרבי יהיו בלונדון: קווינס־פארק־ריינג'רס — צ'לסי וימבלדון־ארסנל.

ליברפול, השנייה בטבלה, עם 3 נקודות פחות מאשר לאברטון ועם משחק עודף, תארח את נוטינגהאם (6).

ניוקאסל, המדורגת במקום ה־17, ולא הפסידה בשמונת משחקיה האחרונים, תארח את מנצ'סטר־יונייטד (11).

מוסקווה תובעת היענות מערבית מהירה להצעות לצימצום החימוש

דובר משרד החוץ הסובייטי הזהיר מפני דיונים ממושכים בנט"ו ● בצמרת המימשל האמריקני שוררת אופטימיות ורייגן סבור שבזמן הקרוב יושג הסכם לסילוק הטילים מאירופה

מוסקווה. — דובר משרד החוץ הסובייטי, גאנדי גראסימוב, הצהיר אמש, כי מוסקווה תובעת תשובה מערבית מהירה להצעות הסובייטיות האחרונות לצימצום החימוש, בהדגישו כי הסיכויים לכינוסה של ועידת פיסגה חדשה בין מנהיגי שתי מעצמות־העל תלויים ב"תגובה אמריקנית קונסטרוקטיבית".

גראסימוב הזהיר את המערב מפני ניהול ויכוח מתמשך בקרב ברית נאט"ו לגבי ההצעות הסובייטיות שהועלו בפני שר החוץ האמריקני, ג'ורג' שולץ, במהלך ביקורו במוסקווה השבוע.

כזכור, אמר מנהיג בריה"מ מיכאיל גורבאצ'וב, לשולץ, כי מוסקווה מוכנה לכלול בהסכם אמריקני־סובייטי לגבי טילים גרעיניים לטווח בינוני, התחייבות לחיסול מערכות הטילים הסובייטיות קצרות הטווח תוך שנה אחת.

הסכם לגבי טילים בעלי טווח בינוני, שיביא לפינויים מאירופה של טילים בעלי טווח של אלף עד חמשת אלפים ק"מ, מתגבש והולך בחודשים האחרונים, ופקידים אמריקניים וסובייטיים כאחד אמרו, שביקורו של שולץ במוסקבה תרם להחשת גיבושו של ההסכם.

גראסימוב אמר, כי לצד הסובייטי "הערכה חיובית מאד" לגבי ביקורו בן שלושת הימים של שולץ במוסקבה, אולם לדבריו בלטה העובדה, ששולץ לא נתן תשובה מיידית להצעות הסובייטיות, שנגעו גם למערכות ההגנה נגד טילים ולניסויים גרעיניים תת־קרקעיים, והשיב במקום זאת כי עליו להיוועץ בבעלות בריתה של ארה"ב בנאט"ו.

שר החוץ הבריטי סיר ג'פרי האו ושר החוץ המערבי גרמני האנס דיטריך גנשר אמרו אתמול, כי הצעותיו של גורבאצ'וב מחייבות בחינה מעמיקה. מדינות מערביות שונות חוששות, כי סילוקם של הטילים לטווח קצר ולטווח בינוני, יחשוף אותן לכוחם העדיף של הכוחות הקונבנציונאליים של מדינות ברית וארשה.

בעוברו לדבר על היבטים אחרים של ביקור שולץ במוסקווה, אמר גראסימוב, כי שר החוץ האמריקני לא הוכיח את הטענות כי סוכנים סובייטיים התקינו מכשירי האזנה בשגרירות האמריקנית במוסקווה. שולץ אמר, כזכור, כי מחה נמרצות על פרשה זו בשיחותיו עם המנהיגים הסובייטיים.

אופטימיות במימשל

אווירה אופטימית שוררת בימים האחרונים בקרב צמרת המימשל האמריקני, לאחר שנודעו תוצאות השיחות שקיים מזכיר המדינה ג'ורג' שולץ במוסקווה.

הנשיא רייגן, שהעביר את משרדו לקליפורניה, אמר כי השיחות שקיים שולץ עם המדינאים הסובייטיים, יש בהן כדי להבטיח הסכם בתחום הנשק הגרעיני לטווח בינוני בזמן הקרוב.

ראש הסגל של הבית הלבן, הווארד בייקר, היה נלהב לשמע ההצעות הסובייטיות האחרונות ואמר לכתבים: "העניין כולו מורה על תנועה קדימה ביחסים בין שתי המעצמות וזה היסוד לאופטימיות שלי. יתכן ובחודשים הקרובים נראה התפתחות היסטורית".

שולץ: קיים סיכוי

מזכיר המדינה ג'ורג' שולץ אמר בבריסל, כי העיסקה לחיסול הטילים הגרעיניים לטווח בינוני שהוא הביא בפני נאט"ו היא בגדר "הזדמנות גדולה".

"יש לפנינו סיכוי להסכם טוב", הוא אמר במסיבת עיתונאים, לאחר שדיווח לשרי החוץ של מדינות המערב על שיחותיו במוסקווה.

(עד, ע־צ)

זכו בפיס

בסך 180,000.00 ש"ח זכה המספר 549909. הפרס המצטבר בסך 300,000 ש"ח עובר לשבוע הבא.

מכסימום פרס ראשון בשבוע הבא יהיה 580,000 ש"ח (כולל צבירה). בסך 12,000 ש"ח זכה המספר: 178171. בסך 6,000 ש"ח זכו המספרים: 261738, 529202.

בסך 300 ש"ח זכו המספרים: 060735; 069147; 137240; 172065; 215276; 220624; 235331; 276756; 292963; 295297; 301413; 317982; 318808; 387415; 443370; 444068; 468886; 534445; 540912; 605593; 607820; 634981; 651960; 664223; 704291; 722415; 729820; 738465; 817821; 850668; 860095; 880152.

בסך 150 ש"ח זכו הכרטיסים שמספריהם מסתיימים ב: 0625; 4996.

בסך 25 ש"ח זכו הכרטיסים שמספריהם מסתיימים ב: 1928; 993.

בסך 16 ש"ח זכו הכרטיסים שמספריהם מסתיימים ב: 514; 698; 871.

כל הכרטיסים שמספריהם מסתיימים בספרה 2 זכו בסך של 2.50 ש"ח.

בסך 5.00 ש"ח זכו המספרים התלת־ספרתיים: 027; 045; 053; 116; 125; 171; 197; 267; 278; 318; 319; 343; 362; 386; 405; 411; 519; 546; 598; 646; 669; 686; 689; 938; 988; 993.

בסך 2.50 ש"ח זכו המספרים הדו־ספרתיים: 02; 09; 10; 23; 24; 26; 32; 33; 34; 35; 41; 47; 53; 54; 56; 59; 66; 67; 69; 71; 81; 93; 95; 97; 98.

טהרן: העיראקים תקפו מרכזי אוכלוסין באיראן בנשק כימי

ז'נבה. — איראן התלוננה בסוף השבוע בפני הוועדה לפירוק הנשק של האו"ם, במושבה זנבה, כי כוחות עיראקיים הפעילו "זו הפעם הראשונה" אמצעי לחימה כימיים נגד איזורי מגורים באיראן, וגרמו בין היתר למותם של עשרים ואחד מועלים באחד מרובעי העיר חוראמשאהר.

הנציג האיראני סיפר על שתי התקפות נוספות — מבלי לציין את המקומות המותקפים — שנערכו ב־7 באפריל וב־8 בו, וגרמו לפציעתם של מאה ועשרים בני־אדם. לדברי הנציג האיראני, השתמשו העיראקים במקרים אלה בטילים בעלי ראש חץ הנושא גז חרדל, והם גרמו לכוויות ולאבעבועות.

הנציג האיראני ציין כי שר החוץ האיראני, עלי אכבר ולאיאתי הביא התקפות אלה לידיעתם של מזכ"ל האו"ם ושל נשיא הצלב האדום הבינלאומי. איראן גם האשימה את עיראק בשימוש ב"חומרים כימיים חדשים", ותבעה כי האו"ם ישגר לאיראן צוותי חקירה, כדי לעמוד מקרוב על תוצאותיהן של ההתקפות הכימיות האחרונות.

(ע־צ)

מצילים מנסים למשות גופת ילד שנסחף וטבע בסופת גשמים בווירג'יניה (צילום: אי.פי.)

שערי מטבע־חוץ בנק הפועלים — 16.4.87

		שטרות: קניה	שטרות: מכירה	העברות והמחאות: קניה	העברות והמחאות: מכירה	שערים יציגים
	יחידה	קניה	מכירה	קניה	מכירה	
סל מטבעות	1			1.6681	1.6889	—
הדולר אמריקני	1	1.56	1.63	1.5911	1.6109	—
מרק גרמני	1	0.86	0.90	0.8746	0.8855	—
לירה סטרלינג	1	2.54	2.66	2.5855	2.6178	—
פרנק צרפתי	1	0.25	0.27	0.2629	0.2622	—
ין יפני	100	1.09	1.14	1.1126	1.1265	—
גילדר הולנדי	1	0.76	0.80	0.7773	0.7870	—
פרנק שווייצרי	1	1.04	1.09	1.0599	1.0731	—
כתר שבדי	1	0.25	0.26	0.2519	0.2551	—
כתר נורווגי	1	0.23	0.24	0.2345	0.2374	—
כתר דני	1	0.23	0.24	0.2325	0.2354	—
מרק פיני	1	0.35	0.37	0.3598	0.3643	—
דולר קנדי	1	1.18	1.24	1.2031	1.2181	—
דולר אוסטרלי	1	1.10	1.18	1.1359	1.1500	—
ראנד דרום אפריקני	1	0.54	0.80	0.7913	0.8012	—
פרנק בלגי	10	0.41	0.44	0.4231	0.4284	—
שילינג אוסטרי	10	1.23	1.28	1.2472	1.2627	—
לירה איטלקית	1,000	1.21	1.28	1.2300	1.2454	—

חוק התכנון והבניה תשכ"ה—1965
מרחב תכנון מקומי בת־ים

הודעה בדבר אישור תכנית מפורטת

נמסרת בזה הודעה, בהתאם לסעיף 117 לחוק התכנון והבניה, תשכ"ה—1965, כי הועדה המחוזית לתכנון ולבניה, מחוז תל־אביב, אישרה תכנית מפורטת מס' 336 שינוי לתכנית מפורטת 47 א' ומתאר 2 א'.

השטחים הכלולים בתכנית: חלקה 84 וחלק מחלקה 133 בגוש 7147, רח' העמרות פינת הראשונים.

עיקרי הוראות התכנית:
א. לייעד ולתכנן שטח קרקע כשטח ציבורי פתוח לשימור "אתר היסטורי" ולצורך זה לבטל ייעוד הקרקע—דרך מתוכננת.
ב. להפקיע חלק מחלקה 84 בגוש 7147 למטרות שטח ציבורי פתוח.

הודעה על הפקדת התכנית פורסמה בילקוט הפרסומים מס' 3315 תשמ"ו עמ' 1602.

התכנית האמורה, בצורה שהועדה המחוזית אישרה אותה, ביחד עם התשריט המצורף אליה, הופקדה במשרדי הועדה המחוזית האמורה וכן במשרדי הועדה המקומית לתכנון ולבניה בת־ים, וכל המעוניין רשאי לעיין בה, ללא תשלום, בימים ובשעות שהמשרדים האמורים פתוחים לקהל.

מרדכי ברונא, יו"ר הועדה המחוזית לתכנון ולבניה מחוז תל־אביב

מדינת ישראל
חוק התכנון והבניה תשכ"ה—1965
מרחב תכנון מקומי כרמיאל

הודעה בדבר הפקדת שינוי תכנית מתאר

נמסרת בזה הודעה בהתאם לסעיף 89 לחוק התכנון והבניה, תשכ"ה—1965, כי במשרדי הועדה המחוזית לתכנון ולבניה, מחוז הצפון ובמשרדי הועדה המקומית לתכנון ולבניה, כרמיאל שבעיריית כרמיאל מופקד שינוי תכנית מתאר הנקרא תכנית מס' 5369 שינוי לתכנית מתאר מס' 424 — בית ספר למוסיקה, כרמיאל, ביחד עם תשריט המצורף אליו.

ואלה הם השטחים הכלולים בתוכנית: גוש: 18988 חלקי חלקות: 88, 91, 93.

עיקרי מטרת שנוי התכנית: יעוד השטח להקמת בית־ספר למוסיקה, שטח צבורי פתוח ודרכים להולכי רגל.

כל המעוניין בשינוי התכנית רשאי לעיין בה ללא תשלום בימים ובשעות שהמשרדים האמורים פתוחים לקהל.

כל המעוניין בקרקע, בבנין או כל פרט תכנוני הרואה את עצמו נפגע על ידי שינוי התכנית וכן כל ועדה מקומית שבמרחב התכנון שלה כלול בתחומו התכנית או גובל אותו, רשאי תוך חודשיים מיום פרסום של הודעה זו ברשומות, להגיש התנגדות לשינוי התכנית במשרדי הועדה המקומית האמורה.

את ההתנגדות יש להגיש בכתב במרוכז בעותקים והכלוי תצהיר חתום על ידי עו"ד המאמת את העובדות שעליהן היא מסתמכת.

עמרם קלעג'י, יו"ר הועדה המחוזית לתכנון ולבניה—צפון
תאריך: ו' בניסן תשמ"ז, 5.4.87

חקיץ מתקרב ועמו אופנת בגדי הים החדשים – כאן בגדי ים מעור ומשי, בתצוגה בלונדון. (צילום: א.פ.)

"איזווסטיה" קורא להפסיק ההפרעות לשידורי המערב

מוסקבה.— בריה"מ חייבת להפסיק את ההפרעות לשידורי רדיו מן המערב לבריה"מ — כותב עתון הממשלה הסובייטי "איזווסטיה". פרשן פוליטי בכיר של העתון, אלכסנדר בובין, אומר במאמרו כי הוא מקווה שזמן ההפרעות לשידורים מתקרב לקיצו, משום שבריה"מ יכולה להציג טיעונים משכנעים על מרבית הבעיות ולהתמודד בצורה זאת נגד עמדות המערב (עד)

"הסעודה האחרונה" — שוב פתוחה לקהל

מילאנו.— "הסעודה האחרונה", ציור הקיר (פרסקו) של ליאונרדו דה־וינצ'י, הנחשבת לאחת היצירות הגדולות בתולדות האמנות, תיפתח שוב לקהל המבקרים, אולם תוך הגבלות שונות, כדי למנוע נזקים נוספים.

הכנסיה סאנטה מאריה דלה גראצי, שעל אחד מקירותיה המצויים צייר ליאונרדו את הפרסקו הזה במאה ה־15, נסגרה לקהל המבקרים ב־1 בפברואר בהוראת משרד התרבות האיטלקי. מאז נבדקו מצבה של התמונה ואת הנזק שנגרם לה ואשר הביא להרחקה.

הכנסיה תיפתח שוב (היום) אולם רק 15 מבקרים יוכלו להכנס בבת אחת. מכוניות ואוטובוסים לא יורשו לחנות ברחבה שליד הכנסיה.

צוותא להרבות מתקדמת
אבן גבירול 30 ת"א, טל' [illegible]
הקופה פתוחה: 11.00-13.00, 16.00-19.30

תיאטרון
"הילד־פלא של העולם המערבי" — חמישי 17.4 ב־15.00
"המשק של אמא סאבורי" — מוצ"ש 18.4 ב־19.00 וב־21.00
"החילוני האחרון" — א' 19.4 ב־21.30 וב־21.30, ב' 20.4 ב־19.30 וב־21.30
"אדי ופוס" — מחזמר לשניים, יום ג' 21.4 ב־20.30
"רכוש נטוש" — ד' 22.4 ב־16.30 וב־20.30 ● ה' 23.4 ב־20.30

מוסיקה
שחרית 11:11 — שלושית המיתרים הירושלמית: רומה קמינקובסקי (כינור), יובל קמינקובסקי (ויולה), יורם אלפרין (צ'לו), ישראל קסטרו־זניאני (פסנתר), מיצירות: בטהובן, ז'אן פרנסה ושוברט. שבת 18.4 ב־11.00

עיון
על "בן גוריון ושלמות הארץ" — ג' 21.4 ב־16.30, ישוחח ד"ר א. וולפנזון

בידור
יהונתן גפן "על הפנים" — הערב 17.4 ב־21.30 וב־23.45
"ג'או בצוותא" — שבת 18.4 ב־17.00
שנות ה־30 עם רביעיתו של סדי קלינג

מאמי
פנטזיית רוק, עם: מזן כהן
בתל־אביב "צוותא": ביום שישי 24.4 ב־22.00
בכפר בלום: מאמי — התקליט להשיג בחנויות התקליטים ובצוותא.

בצוותא מוצגת תערוכתו של שרון שקד.

פעילי "כך" חשודים בהפיכת דוכני פיתות בעיר העתיקה

8 פעילים של תנועת "כך" נעצרו אתמול לחקירה, בחשד שהפכו דוכנים של כעכים ופיתות השייכים לערבים ברחוב הגיא בעיר העתיקה בירושלים.

תחילתו של האירוע בשעות הבוקר, כאשר ח"כ מאיר כהנא ביחד עם כ־30 מאוהדיו נכנסו למשרדי הצלב האדום בשכונת שייח ג'ראח והודיעו שמטרתם כי הצלב האדום יפעל למען מסורבי העלייה בברית־המועצות, כשם שהוא פועל למענם של מחבלים־רוצחים בשטחים.

אנשי הצלב האדום לא הביעו התנגדות לכניסתם של אנשי "כך" והם לא ביקשו את עזרת המשטרה.

לאחר כשעתיים עזבו כהנא ואנשיו את המקום, לאחר שהסכימו אנשי הצלב האדום לשלוח מברק לשלטונות ברית־המועצות ובו בקשה להתיר לאסיר העלייה "לב אלברט" לעלות לישראל.

לאחר מכן הגיעו כהנא ואנשיו, כשהם מתולצות צהובות עליהן של התנועה, לשער שכם והלכו לאורך רחוב הגיא, לעבר רחבת הכותל המערבי.

תוך כדי הליכה — טוענת המשטרה — הפכו אנשי "כך" דוכנים בהם היו פיתות או כעכים בנימוק "שזה חמץ". מאוחר יותר הגיעו למשטרת העיר העתיקה כמה סוחרים ערביים שהתלוננו על המעשה.

משנודע למשטרה על מעשיהם של אנשי "כך" הוזעק כוח גדול של שוטרים ואנשי משמר הגבול, שחסם את הקבוצה באיזור הרובע היהודי, מחשש שהם מתכוונים להמשיך להציק לסוחרים ערביים ברחוב דוד, בדרכם החוצה מהעיר העתיקה.

בין המשטרה לבין אנשי "כך" פרץ ויכוח ואחד מהפעילים נעצר בחשד שתקף שוטר. כמו־כן הובאו לחקירה עוד 4 מאנשי "כך" בחשד שהיו מעורבים בהתגרות בערבים. ח"כ כהנא הגיע גם הוא למשטרת הקישלה בעקבות פעיליו שנעצרו.

(עתים)

"קבלן פיצוצים" נאשם בנסיון להתנקש בחיי מוניה שפירא

נפתלי דרעי בן 34 מיהוד מואשם בבית־המשפט המחוזי בתל־אביב בנסיון להתנקש בחייו של מוניה שפירא ובהנחת מטעני חבלה מתחת למכוניות, ליד מועדון, דירות ומיבנים שונים בשנים 1983־6.

בכתב־האישום מגוללת התביעה 8 מקרים של שימוש בחומרי נפץ שונים המיוחסים לנאשם כ"קבלן פיצוצים", בין היתר כנגד איש העסקים מוניה שפירא ואישים נוספים.

התובעת עו"ד דבורה חן מפרקליטות מחוז תל־אביב טוענת, כי ב־29.7.83 בבוקר הגיע דרעי לביתו של מוניה שפירא ברמת־השרון והניח מאחורי הגלגל הקדמי של מכוניתו מטען חבלה מורכב מקופסת־פח מלאה דלק שבתוכה הוכנס רימונדרסס. הרימון התגלה באקראי ע"י שפירא בטרם התפוצץ.

כעבור שנה, נאמר בכתב־האישום, ב־30.7.84 לפנות ערב הניח הנאשם דרעי חומר נפץ סמוך לגלגל הקדמי של מכוניתו של מוניה שפירא, ליד ביתו ברמת־השרון. המטען התפוצץ לפנות בוקר וגרם הרס למכונית ונזקים קשים לכלי־רכב סמוכים.

התובעת טוענת עוד, כי ב־25.4.86 בלילה הפעיל גיסו של הנאשם, גדעון דוד, פתיל השהייה של מטען נפץ וזרקו לכיוון מועדון הספורט של מוניה שפירא ברחוב הבנים ברמת־השרון. כתוצאה מזריקת הנפץ פרצה במקום שריפה ונגרם נזק לחלק ממבני המועדון. התביעה טוענת, כי המעשה בוצע בעצה אחת עם דרעי, אשר אף הכין את חומר הנפץ.

רימון מתחת לדלת

ב־14.5.8, נאמר בכתב־האישום, הגיעו הנאשם וגיסו גדעון דוד אל גן הסמוך לדירת משפחת איזור ביד־אליהו, שם הוציא דרעי ממקום מסתור רימונדרסס והדריך את גיסו כיצד להצמידו לדלת הדירה, כדי שיתפוצץ כאשר תיפתח הדלת. הרימון התגלה באקראי לפנות בוקר ע"י אחד השכנים ובכך נמנע אסון גדול.

במקרה אחר, ב־21.12.85 הכין הנאשם חומר נפץ מאולתר, מחובר לבלון גז קטן שאליהם מחובר פתיל. הוא ביחד עם גיסו דוד נסעו לחצר מפעל לארגזים ביפו, שם זרק דוד את המטען לחצר המפעל, שהתפוצץ וגרם לשריפה ונזק לחלק מהמבנים והציוד.

דרעי מואשם עוד, כי ב־16.2.86 בבוקר הניח רימונדרסס מתחת לגלגל הג'יפ של אברהם אוולאי, שהיה מנהל פרוייקט ההדרים מטעם "קרן תל־אביב לפיתוח" ומתגורר ברחוב דם המכבים בעיר. הרימון התגלה בעוד מועד ע"י המתלונן ופיצוצו נמנע.

אישום נוסף מייחס לנפתלי דרעי הנחת רימונדרסס במשרד סוכן הביטוח אילן ורצגר, שהנאשם היה באותה תקופה, אפריל 1984, לקוחו והתגלע סכסוך ביניהם. הרימון הונח במירווח שבין חלון המשרד והסורגים, כשניצרתו נשלפה, באופן שעם פתיחת החלון ישתחרר המנוף, והרימון יתפוצץ. הרימון התגלה באקראי ע"י אחד השכנים והפיצוץ נמנע.

בסעיף האישום השמיני מסופר, כי דרעי ביחד עם אחרים פרצו באוקטובר 1981 למחסן של חברת "קל אימפורט" ברמת־גן וגנבו משם 39 טלוויזיות צבעוניות ומכשיר וידיאו־טייפ.

(עתים)

מצב חירום ב"יוספטל" בעקבות אזעקת שווא

מאת בצלאל רובין, כתבנו באילת

שני חשודים נעצרו שלשום בשעה שכערבה כחשודים במתן הודעה כוזבת ובאזעקת שווא.

שלשום סמוך לשעה 7 בבוקר התקבלה הודעה במשטרת אילת כי מטוס התהפך בקילומטר ה־80 בכביש הערבה ויש בו הרבה נפגעים, לרבות פצועים קשה. בבית החולים "יוספטל" באילת הוכרז מצב חירום וכל הצוות הרפואי גויס לבית־החולים. אמבולנסים ניידות משטרה מאילת, מדימונה ומישובי הערבה ואף מבאר־שבע נזעקו לקיבוץ יהל הנמצא במרחק של כ־80 ק"מ מצפון לאילת, אך לא נמצא דבר.

שעה מאוחר יותר התקבלה הודעה שכמטוס "ארקיע" העומד לנחות באילת הוטמן מטען חבלה. המטוס נחת ואכן נחת המטוס והנוסעים הורדו במהירות, כאשר במקביל סגרו כוחות המשטרה את השדה ואת הסביבה הקרובה. חיפוש מדוקדק שנערך בתוך המטוס לא העלה דבר.

מדד מארס פגע בצמודות למדד

מאת אלחנן הורוביץ

פרסום מדד מארס בשיעור נמוך מהצפוי הביא להיצעים באיגרות חוב צמודות למדד, שירדו אתמול ב־0.7% בממוצע, בעוד שערך השוק של הצמודות למט"ח עלה ב־0.85%. בשוק המניות הוסיפו המניות החופשיות לעלות וערך השוק שלהן עלה אתמול ב־1.6%, בעוד שמניות ההסדר ירדו ב־0.04% בממוצע.

בסיכום השבועי ירדו מניות ההסדר ב־0.18% בממוצע, בעוד שערך השוק של המניות החופשיות עלה ב־1.3%.

מתחילת השנה עלה ערך השוק של המניות החופשיות ב־6.5% ושל מניות ההסדר ב־7.7% בלבד.

ערך השוק של איגרות החוב הצמודות למדד המחירים לצרכן עלה מתחילת השנה ב־9.9% ושל הצמודות למט"ח עלה ב־9.4%.

בורסה

בקרנות הנאמנות השקיע אתמול הציבור 12 מיליון ש"ח, בעיקר במתמחות במניות. השקעות הציבור בקרנות הנאמנות הסתכמו השבוע ב־35 מיליון ש"ח.

סל המטבעות עלה אתמול ב־0.08% ל־1.6818 ש"ח, בעוד ששער הדולר היציג עלה ב־0.12% ל־1.6030 ש"ח.

הדולר לנוסעים לחו"ל היה 1.9044 ש"ח. הדולר השחור הוסיף לנוע בין 1.585 ל־1.598 ש"ח.

בשוק איגרות החוב הסתכם אתמול המחזור ב־8.4 מיליון ש"ח, מזה כ־3.9 מיליון ש"ח בצמודות ב־80% למדד בלבד. בצמודות למדד המחירים לצרכן בלטו ירידות השערים עד 1.5%, בעוד שבצמודות לדולר נרשמו עליות שערים עד 1.5%.

בשוק המניות עלו אתמול 248 שערים, לעומת 50 שירדו ו־103 שנשארו בלי שינוי. מהם עלו 52 ב־5% ויותר ו־7 ירדו ב־5% ויותר. נרשמו 2 "קונים בלבד" ואף לא 1 "מוכרים בלבד".

המחזור בשוק המניות הגיע ל־24.3 מיליון ש"ח, מזה כ־13.1 מיליון ש"ח במניות ההסדר.

קונצרט ראשון

מוצארט במוזיאון

הקונצרט השלישי בסדרת "פסטיבל אמריאוס" שנערך במוזיאון תל־אביב כלל שני קונצ'רטי יפים להפליא עם שני סולנים צעירים, הכובשים לאיטם מקום של כבוד בשורת הפסנתרנים המעולים, ומנצח דינמי השולט ביד רמה בתזמורת.

התזמורת הקאמרית הישראלית בניצוחו של יואב תלמי ועם הסולנים ארנן ויזל ודניאל גורטלר הגישה את הקונצ'רטו מספר 9 במי במול מז'ור לפסנתר ולתזמורת, ק. 271, קונצ'רטו מספר 23 בלה מז'ור לפסנתר ולתזמורת, ק. 488 סימפוניה מספר 38 ברה מז'ור ק. 504 ("פראג").

תחילה הקונצ'רטו במי במול מז'ור, ראשון בשורת הקונצ'רטי הגדולים של מוצרט. עדין ומלוטש ורווי רוזים והלכי נפש, כשבמרכז אנדנטינו נוגע ללב, שיר אהבה מיוסרת של נער מתלבט. ויזל השקיע ביופי הזה פרשנות רגישה ואיכות מזוככת.

אחריו הקונצ'רטו בלה מז'ור. בוגר, בוטח וכולו שטוף־אור. גם במרכזו אנדנטה נפלא, "אחד ממבעי־הרגש הלוהטים ביותר של מוצרט" כינה אותו בלום. גורטלר ביצע את הקונצ'רטו בפסנתרנות יפה ומלוטשת.

תלמי והתזמורת סיימו את התוכנית בביצוע חביב של סימפונית "פראג".

אביבה שלח

שילנסקי יוזם ביקור נוסף בהר הבית

מאת מוטי בסוק, כתב "על המשמר" בכנסת

יו"ר ועדת הפנים של הכנסת, דב שילנסקי (ליכוד חרות), הודיע אתמול, כי בדעתו ליזום בקרוב ביקור נוסף של הוועדה בהר הבית.

שילנסקי, שביקוריו בהר הבית בעבר גרמו לסערת רוחות רבתי, הודיע ליו"ר ועדת נאמני הר הבית, גרשון סלומון, כי בתחילת מאי מתכוונת הוועדה לעלות להר. זאת כדי לבדוק את השמועות כי במקום נעשים שינויים מתמידים, כולל בנייה בלתי חוקית שמטרתה טשטוש או מחיקת השרידים ההיסטוריים היהודיים במקום.

שילנסקי מתכוון להזמין לסיור את ראש עיריית ירושלים, טדי קולק, כדי ליווכח שחברי הכנסת אינם עולים למקום מטעמים פרובוקטיביים, כפי שטוען קולק, אלא מטעמים ענייניים ורצון לבדוק אם חוקי המדינה נשמרים גם במקום קדוש זה.

עונה טובה להדרים: יוצאו 254 אלף טונה שמוטי

עלייה של 10% בתמורה — 180 דולר לטונה

מאת כתבנו לענייני חקלאות

עונת יצוא תפוזי השמוטי מסתיימת בימים אלה וסיכומיה מעודדים. יצוא השמוטי גדל השנה ב־6 אחוזים והסתכם ב־254 אלף טונה במחיר של 170־180 דולר לטונה למגדל — עלייה של 10 אחוזים לעומת התמורה אשתקד.

יו"ר מועצת ההדרים, ראובן איילנר, ומנכ"ל המועצה, יורם ויינברג, שמסרו על־כך אמרו, כי יבול השמוטי הגיע השנה לכ־530 אלף טונה — גידול של 20 אחוז לעומת העונה הקודמת.

עונה טובה מסתמנת גם ליצוא הולנסיה בעקבות היבול הנמוך במרוקו, המתחרה בישראל ביצוא זן זה (120 אלף טונה לעומת תחזית של 180 אלף טונה). יבול הולנסייה בארץ יגיע השנה ל־270 אלף טונה — עלייה של 24 אחוז לעומת אשתקד. התמורה לפרדסן תסתכם ב־180 דולר לטונה.

יפן תגדיל בעונה הקרובה את יבוא ההדרים מישראל, בעיקר בזנים החרשים "סאן ריד", "הסוויטי" ו"פומלית". על־כך סוכם עם נציגי החברה היפנית הגדולה לשיווק פירות וירקות "רויאל" ונציגי המועצה לשיווק פרי הדר.

עם המשפחות קנר ובן־אפרים
ועם קיבוץ רוחמה
משתתפים בצערכם
במות
אוריאל קנר
קיבוץ שמיר

עם המשפחה
וקיבוץ כפר מסריק
משתתפים בצער
במות
ארוך בן דוד
קיבוץ שמיר

למשפחת בן דוד
ולקיבוץ כפר מסריק
אתכם באבלכם
על מות
ארוך בן דוד
בית הספר לחינוך של
התנועה הקיבוצית — אורנים

לנילי הרטמן ולמשפחה
לקיבוץ העוגן
משתתפים באבל במותו של
האבא ז"ל
הדור הצעיר במפ"ם
מרכז מפ"ם

ליהודית ולמשפחה
לקיבוץ העוגן
אתכם באבלכם במות
משה הרטמן ז"ל
חברים בעין־דור

לשלמה, המשפחה
וקיבוץ כפר מסריק
אתכם באבלכם במות
מרים
חברת קיבוצנו
קיבוץ שמרת
חברי היוצרים

מפלגת הפועלים המאוחדת
המרכז
לוח פעילות שבועית
מה־16.4.87 — 22.4.87
חג שמח
מחלקת ההסברה

יום שישי — 17.4
נאות שאנן — 10.00 — ילדי מורג, משה רותם — פגישת פעילים

יום שלישי — 21.4
מועצת ותיקי התנועה של סניפי מפ"ם בעיר ובקבה"א מתכנסת במרכז — בשעה 09.30 בהשתתפות: ח"כ אלעזר גרנות; חנן ארז
[illegible] — 10.30 — יעקב חורביץ — הנושא "סיני" — מועדון הותיקים
[illegible] — 18.00 — מנחם רז, אלי ספרן — חוג בית
[illegible] — 19.30 — דב פלג — "מדור שני" — האלטרנטיבה הכלכלית

יום רביעי — 22.4
[illegible] — 10.00 — חיים בורנשטיין — הנושא: היהודים בתפוצות
[illegible] — 18.00 — ח"כ אלעזר גרנות — חוג בית
[illegible] — 19.30 — אברהם כהן — ערב זכרון ל"שואה"
[illegible] — 19.30 — ילדי מורג — מועצת הסניף
[illegible] — 21.30 — ח"כ אלעזר גרנות — אסיפת חברים